

HVERDAGSVIRKELIGHET OG INKLUDERING AV RUSSISKE SMÅBARNSMØDRE I NORGE

Masteroppgave i sosialt arbeid (Høst 2016)
NTNU, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap

SAMMENDRAG

Oppgaven dreier seg om hva som virker å oppta russiske småbarnsmødre mest når det gjelder deres inkludering i Norge og omfatter tre sentrale områder: arbeidsliv, norske barnehager og barneverntjenester

Tatiana Martyanova

Veileder: Marko Valenta

Sammendrag

Fokusgruppen til foreliggende masteroppgave i Sosialt arbeid er russiskspråklige småbarnsmødre som er bosatt i Norge. Denne gruppen innebærer kvinner i alderen mellom 20 og 37 år som kommer fra Russland, Ukraina, Hviterussland og andre land som oppsto etter den tidligere Sovjetunionen. Russiskspråklige kvinner representerer en av de største innvandrergupper i Norge. Samtidig finnes det så godt som ingen undersøkelser som handler om deres situasjon i Norge. Den omtalte fokusgruppen er relevant i forhold til Sosialt arbeid på grunn av sin størrelse og det mangfoldet som utgjør russiske småbarnsmødre som egenartige tjenestebrukere med ulike forventninger, krav og bakgrunn.

Siktemålet med denne masteroppgaven var å identifisere sentrale interesseområder til russiskspråklige småbarnsmødre i sammenheng med deres inkludering i det norske samfunnet og kartlegge fokusgruppen sine holdninger om disse områdene. Problemstillingen skal besvares ved hjelp av en kombinasjon av både kvantitative og kvalitative metodiske verktøy som innebærer en breddeundersøkelse blant russiskspråklige kvinner og observasjon av kommunikasjon på nettsider som brukes av russiskspråklige kvinner i Norge. I rammer av den foreliggende oppgaven ble det utviklet et omfattende spørreskjema som ble besvart av ca. 250 representanter av definerte fokusgruppen.

Den empiriske delen til foreliggende masteroppgave omfatter tre handlingsarenaer til russiskspråklige småbarnsmødre som ble identifisert som mest relevante i konteksten av deres inkludering i det norske majoritetssamfunnet. Analysen skal først presentere funn i sammenheng med fokusgruppen sin bakgrunn og så redegjøre for russiske småbarnsmødre sin situasjon på det norske arbeidsmarkedet, deres forventninger til og oppfatninger av norske barnehager og sette søkelyset på deres forhold til norske barneverntjenester. Siktemålet til de empiriske analysene var å identifisere fokusgruppen sine holdninger uavhengig av objektive kriterier som gjelder i nevnte temafelter og diskutere dem i sammenheng med faktorer som kan påvirke disse holdningene.

Abstract

The target group of this master thesis in social work is Russian speaking mothers of young children who currently live in Norway. This group includes women between the ages of 20 and 37 who came from Russia, Ukraine, Belarus and other countries of the former Soviet Union. Russian speaking women represent one of the largest immigrant groups in Norway. Despite this fact, next to no research had been done on this target group and its living conditions in Norway with the exception of the report from 2007 based on a large survey from Statistics Norway. However, presented target group seems to have relevance for social work considering its size and diversity, which represents Russian speaking mothers as distinctive service receivers with different expectations, demands and backgrounds.

The purpose of this master thesis was to identify the most significant fields of interest which seem to concern Russian speaking mothers in the context of their inclusion in the Norwegian society, and to describe their attitudes regarding these fields. Current problems will be approached using a combination of qualitative and quantitative methodological tools which include statistical analysis and non-participating observation. In working on my thesis, I developed a comprehensive questionnaire which was answered by approximately 250 members of the current target group.

The empirical part of the master thesis includes three activity fields of Russian speaking mothers which had been identified as most relevant in the context of their inclusion in the Norwegian society. First, I will present research results connected to the background of the target group. The following chapters will be dedicated to their situation on the Norwegian labor market as well as expectations and attitudes about Norwegian kindergartens. The last chapter will bring into focus the relationship between Russian mothers and Norwegian child welfare authorities (barnevern). The purpose of the empirical analysis was to identify attitudes of the target group independent of existing objective criteria which are valid in the mentioned fields and to discuss them in the context of factors which might affect these attitudes.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	I
Abstract	II
Innholdsfortegnelse for figurer og tabeller	V
Vedlegg	VI
1 Innledning – bakgrunn og problemstillinger	1
2 Tidligere forskning	3
2.1 Russiske kvinner i et krysskulturelt ekteskap	4
2.1.1 Hva vet man om krysskulturelt ekteskap?	4
2.1.2 Et virkelig ekteskap eller «pro forma»?	5
2.1.3 Hvordan forklarer russiske kvinner sitt partnervalg?	6
2.2 Stigmatisering av og stereotypier om russiskspråklige kvinner i Norge	8
2.2.1 Hvordan forandret stereotypiske forestillinger om russiske kvinner seg over tid?	8
2.2.2 Strategier i håndteringen til negative stereotypier	9
2.2.3 Medier sin rolle i stigmatiseringen av etniske minoriteter	10
2.4 Utenlandske kvinner på det norske arbeidsmarkedet	11
2.5 Avhengighet til norske menn	12
2.6 Barnehager i Norge: kvalitetssikring og brukernes tilfredshet	14
3 Den teoretiske rammen: Kontaktteori (Social Contact Theory)	19
3.1 Stereotypier og fordommer	20
3.2 Samarbeidende og konkurrerende faktorer	21
3.3 Tilfeldig og fortrolig kontakt	23
3.4 Kontaktmuligheter	24
3.5 Kontaktteorien fra minoriteten sitt perspektiv	25
3.6 Generalisering	26
3.7 Hvordan skal kontaktteorien anvendes i analysen?	27
4 Metode	29
4.1 Problemstilling og hypoteser	29
4.2 Strategi og design	30
4.3 Datainnsamling	31
4.4 Dataanalyse	35
5 Empirisk analyse: russiskspråklige småbarnsmødre og deres bakgrunn	37
6 Russiske småbarnsmødre i konteksten av arbeidslivet i Norge	43
6.1 Utdanningsnivå	43
6.2 Arbeidserfaring fra hjemlandet og den aktuelle situasjonen på arbeidsmarkedet	47

6.3	Hvordan oppleves det å jobbe i Norge?.....	49
7	Oppfatninger av norske barnehager i lyset av kontaktteorien	59
7.1	De fleste er tilfreds med norske barnehager	60
7.1.1	Mest tilfreds er kvinner som har bodd i Norge lenge	61
7.1.2	Norske barnehager sammenlignet med de russiske	63
7.1.3	Hvilken type barnehage er best?.....	64
7.1.4	Hvor tilfreds er barna?.....	66
7.3	Norsk barnehage som inkluderingsarena?.....	69
7.3.1	Kontakt med andre foreldre.....	69
7.3.2	Norske partnere fremmer åpenhet for kontakt.....	71
7.3.3	Gidder å snakke med norske foreldre	72
8	Barnevern: skummel instans eller god støtte?	75
8.1	Russiske kvinner er godt kjent med barnevern.....	75
8.2	Medieomtale i russiskspråklige media	77
8.3	Er barnevern ekstra nøye på vakt mot utenlandske foreldre?.....	79
8.4	«Blir fort stresset når ungen oppfører seg påfallende i offentlighet»	82
8.5	Hvilke faktorer kan påvirke holdninger om barnevern?.....	84
8.6	Analyse med fokus på barnevern. Diskusjon	86
9	Konklusjon	87
	Referanseliste	89

Innholdsfortegnelse for figurer og tabeller

Figur 1 Fordelingen på spørsmålet «Hvilket land kommer du fra?»	38
Figur 2 Prosentfordelingen på respondenter sin alder	39
Figur 3 Prosentfordelingen for utdanning.....	44
Figur 4 Prosentfordelingen for "Arbeidssituasjon i Norge".....	48
Figur 5 Prosentfordelingen for "Det er vanskelig å finne jobb i Norge uavhengig av nasjonalitet" og "Særlig russiske kvinner sliter med å få jobb"	50
Figur 6 Prosentfordelingen for "Diskriminerende adferd"	55
Figur 7 Prosentfordelingen for "Inkludering i arbeidsprosessen" og "Inkludering i team"	58
Figur 8 Prosentfordelingen på spørsmål "Hvilken type barnehage har du erfaring med?"	60
Figur 9 Tilfredshet med norske barnehager	61
Figur 10 Prosentfordelinger for "Norske barnehager sammenlignet med de russiske"	63
Figur 11 Barnas trivsel	66
Figur 12 Prosentfordelingen for "Ansatte fra ulike land" og "Barn fra ulike land"	67
Figur 13 Prosentfordelingen for "Anledning til kontakt" og "Interesse i kontakt"	70
Figur 14 Prosentfordelingen for kontakten med andre foreldre etter nasjonalitet	73
Figur 15 Prosentfordelingen for spørsmål "Hvor mye vet du om barnevern?"	76
Figur 16 Prosentfordelinger på spørsmålene om mediale innlegg om barnevern	78
Figur 17 Prosentfordelingen for "Barnevern er ekstra nøye mot utenlandske foreldre" og "Barnevern er ekstra nøye på vakt mot russiske foreldre"	79
Figur 18 Prosentfordelingen for "Bekymret for å få oppmerksomhet fra barnevern" og "Justerer adferd i offentlighet"	83
Tabell 1 "Brukernes tilfredshet": gjennomsnittverdier for temaområdene	17
Tabell 2 Prosentfordelingen på variabler "Antall barn" og "Småbarn".....	40
Tabell 3 Krysstabell "Alder" - "Antall år i Norge"	42
Tabell 4 Krysstabell "Norsk utdanning" /"Inkludering i arbeidsprosessen" og "Norsk utdanning"/ "Inkludering i team"	46

Vedlegg

Vedlegg 1 Spørreskjema «Russiske småbarnsmødre i Norge»	93
Vedlegg 2 Informasjonsbrev	99
Vedlegg 3 Sammendrag av resultater til spørreundersøkelsen	101
Vedlegg 4 Statistiske analyser.....	107

1 Innledning – bakgrunn og problemstillinger

Foreliggende masteroppgave i Sosialt arbeid har satt søkelyset på russiskspråklige småbarnsmødre sin situasjon i Norge. Temavalget begrunnes med et økende antall av russiskspråklige kvinnelige innvandrere som velger å flytte fra hjemlandet både for å jobbe og søke gjenforening med familiemedlemmer som allerede er bosatt i Norge. Ifølge Statistisk Sentralbyrå er 67% av innvandrere fra Russland kvinner, og mange av «mennene» i denne innvandrerguppen er barn som kvinnene har med seg når de kommer til Norge (Henriksen, 2007). Formålet med denne oppgaven var å undersøke situasjonen som russiskspråklige kvinner befinner seg i etter noen år i Norge, ofte gift og med ett eller flere barn. Nettopp denne situasjonen er relevant for sosialarbeidere som møter russiskspråklige småbarnsmødre som brukere i krisesenter, på nav-kontorer, i barnehager og som barnevern.

Foreliggende masteroppgave har utforsket russiske småbarnsmødre sine holdninger til noen sentrale aspekter som påvirker deres hverdag i Norge. Denne kunnskapen kan gi sosialarbeidere en nyttig bakgrunnsinformasjon om denne fokusgruppen fordi det ikke nødvendigvis kommer til uttrykk i den første samtalen. Det er viktig å være bevisst over hvordan personen som søker sosialarbeideren sin hjelp kom i denne vanskelige situasjonen, hvordan hun oppfatter den selv og hva som er hennes forventninger. Formålet med denne oppgaven var å identifisere ulike aspekter av livssituasjonen til russiskspråklige småbarnsmødre i Norge, hva som opptar dem mest og hva som erfares som de største utfordringer og bekymringer i deres hverdag. I denne sammenhengen ble det stilt følgende **forskningsspørsmål**:

- *Hva ser ut til å oppta russiske småbarnsmødre mest når det gjelder deres inkludering og situasjon i Norge i konteksten av noen sentrale områder som, for eksempel, arbeidsmarked, ekteskap og kontakt med majoritetsbefolkningen?*
- *Kan man identifisere noen kategorier i deres oppfatninger av majoriteten, erfaringer ved livet i Norge og nordmenn, inkludering og ekskludering?*

For å kunne svare på de stilte forskningsspørsmålene ble det valgt å bruke opplysninger fra observasjoner i russiskspråklige forumdiskusjoner og kombinere dem med kvantitative data som ble samlet ved hjelp av en omfattende spørreundersøkelse. Den kvantitative undersøkelsen som skal presenteres i denne oppgaven omfatter om lag 250 respondenter og inneholder opplysninger om deres bakgrunn og holdninger. Foreliggende analyse har funnet tilknytningen mellom disse data og tidligere forskning på dette feltet.

Den teoretiske rammen som har støttet foreliggende analyse ble inspirert av kontaktteorien som tilsier at eksisterende kontakt mellom ulike etniske grupper kan påvirke holdninger på tvers av disse gruppene på en positiv måte. Imidlertid blir det stilt en rekke krav til kontaktens kvalitet som er avgjørende for at endringer i holdninger blant etniske grupper antar en positiv i stedet for negativ karakter. Formålet i denne sammenhengen var å identifisere faktorer som kunne påvirke en slik positiv kontakt mellom russiske småbarnsmødre og den norske majoritetsbefolkningen.

Foreliggende oppgave begynner med en gjennomgang av tidligere forskning som er hovedsakelig knyttet til russiskspråklige kvinner og deres liv utenfor hjemlandet. Kapittel 3 handler om kontaktteorien, den teoretiske rammen som støtter den empiriske analysen. Kapittel 4 presenterer metoder som ble brukt i analysen og gir oversikt over data, rekrutteringsmåte, respondenter og analysedesign. Kapittel 5 gir en innføring i den empiriske analysen og oversikt over bakgrunnsinformasjon for respondentene. Kapittel 6 presenterer statistiske og kvalitative funn i konteksten av russiskspråklige kvinner på det norske arbeidsmarkedet. Kapittel 7 handler om fokusgruppe sine oppfatninger om norske barnehager og gir innsikt i kvinnene sine forventninger til et godt barnehagetilbud. Kapittel 8 er avsluttende og omtaler russiskspråklige småbarnsmødre sitt forhold til norske barneverntjenester. Oppgaven blir avsluttet med en konklusjon som diskuterer muligheter for videre forskning.

Fokusgruppen «russiske kvinner i Norge» blir avgrenset til småbarnsmødre i alderen mellom 20 og 37 år og utvidet til russiskspråklige kvinner som kommer fra andre tidligere sovjetiske land som Ukraina, Hviterussland, Latvia, Litauen og andre. I teksten til foreliggende oppgave brukes både betegnelsene «russiske» og «russiskspråklige» kvinner og «småbarnsmødre» som alle refererer til samme målgruppe og ikke utgjør noen forskjell.

2 Tidligere forskning

Dette avsnittet gir en oversikt over artikler, rapporter og andre publikasjoner som har blitt gjort i sammenheng med temaet til foreliggende arbeid. Utvalget av vitenskapelige publikasjoner konsentrerer seg om fokusgruppen og dens situasjon utenfor hjemlandet. Formålet med denne undersøkelsen var å finne ut hva slags forskning som har blitt gjennomført med fokus på samme målgruppe, og følgende gjennomgangen omfatter noen sentrale temaer som kom opp i publikasjoner om russiskspråklige kvinnelige migranter. I denne sammenhengen ble det identifisert noen sentrale temaområder. Det første handler om russiske kvinner i diskursen om krysskulturelt ekteskap med fokus på stigmatisering og stereotypisering. Neste to temaer omfatter russiske kvinner på det norske arbeidsmarkedet og i diskursen om familievold. Evalueringen av norske barnehager står tematisk utenfor de nevnte områdene. Imidlertid er den viktig for den empiriske analysen og skal presenteres i det siste avsnittet.

Søkeprosessen omfattet undersøkelser på hjemmesidene til enkelte vitenskapelige magasiner som, for eksempel, «International social work», «Journal of immigrant and refugee studies», «European Journal of social work», «Nordic journal of social work» og andre. Søkemaskinen Google Scholar henviste til samme publikasjoner, imidlertid opplevdes søkeprosessen her som enklere og mer presis. Ikke minst var søkemaskinen til NTNU sitt universitetsbibliotek en stor hjelp med hensyn til å finne relevante vitenskapelige publikasjoner inkludert bøker, masteroppgaver og doktorgradsavhandlinger. I søkeprosessen ble det brukt varierte stikkord som «russiske kvinner», «utenlandske kvinner», «russiskspråklige mødre», «tilfredshet barnehage», «utenlandske brukere» og flere andre både på engelsk og norsk. Med hensyn til målgruppen som er ganske spesifikk, ble søkeområdet utvidet til andre utenlandske kvinner i sammenhenger som ville tillate slik generalisering.

Søkeprosessen viste ingen relevante resultater når det gjelder brukerne sin tilfredshet med norske barnehager. En stor hjelp kom fra en barnehage-enhetsleder ved Trondheim kommune som stilte til disposisjon en intern rapport og henviste til videre kontakter. Resultater fra disse ressursene blir presentert i siste delen til dette kapitlet.

2.1 Russiske kvinner i et krysskulturelt ekteskap

En av de to sentrale diskursene som ser ut til å representere utenlandske kvinner som er gift med menn fra Norge og andre vestlige land, er diskursen om krysskulturelt ekteskap og «marriage migration». En del forskningen setter fokus på russiske kvinner i Norge som er målgruppen i denne oppgaven. Imidlertid følte det som hensiktsmessig å betrakte denne diskursen i helhet for å få et flersidig bilde av kvinner som flytter fra hjemlandet på grunn av et krysskulturelt ekteskap. Ifølge Lie (2004) fra Statistisk Sentralbyrå gifter stadig flere norske menn seg med ikke vestlige kvinner. Spesielt har tallet for ekteskapsinngåelser med kvinner fra Russland økt fra noen få titalls per år frem til 1998, og deretter 300 til 400 per år. Denne opplysningen tyder på en stor andel av krysskulturelle ekteskap blant russiske kvinner i Norge. Derfor ønsket jeg å observere fokusgruppen blant annet i denne konteksten for å forstå hva som innebærer risikoer og utfordringer i et slikt ekteskap.

2.1.1 *Hva vet man om krysskulturelt ekteskap?*

Krysskulturelt ekteskap kan oppleves som mer utfordrende enn partnerskap mellom to mennesker fra samme land. Kirsten Danielsen (2009) beskriver ekteskapet som «en institusjon hvor erfaringer fra ulike livsområder skal forenes i en allianse». Partnere som har vokst opp i samme kultur har gjort lignende erfaringer og dette gjør det enklere for dem å finne frem til en felles forståelse og skape en felles fremtid. Ifølge Danielsen, ville en av partnerne i et krysskulturelt ekteskap alltid komme til et fremmed sted, eller, med andre ord, han eller hun gifter seg ut av sin egen gruppe. I denne sammenhengen er det viktig å huske at russiskspråklige kvinner som er bosatt i Norge og har en partner fra en annen kultur møter mange flere utfordringer i hverdagen som ektepar enn kvinner som har partneren fra samme kultur.

Imidlertid kan et slikt ekteskap innebære visse fordeler i forhold til utenlandske partneren sin integrasjon i det nye samfunnet. Ektefellen som er innfødt i tilsvarende kultur kan hjelpe den andre å lære seg språk og introdusere hun eller ham lokale tradisjoner og levemåte (jf. Danielsen, 2009).

Krysskulturelt ekteskap er mer sårbar enn partnerskap mellom to representanter til samme kultur. Lucy Williams (2010) reflekterer krysskulturelle ekteskap i lys av kulturelle forskjeller eller «verdikonflikter» rundt betydningen av akteskapet og kjønnsroller i det. Hun påpeker at

ekteskapet og intime forhold henger tett sammen med mennesket sitt habitus. Dette fører til at man ofte ikke reflekterer hva man egentlig forventer fra ekteskapet og hva slags forventninger partneren ville ha. Forskeren mener at det er nettopp forskjeller i disse forventningene som bidrar til at parforhold ikke kommer videre i sin utvikling. Denne diskusjonen kan føres tilbake til det faktum at russiske kvinner og deres norske partnere ofte ikke har tilstrekkelig språklig kapasitet til å diskutere sine forventninger, i tillegg til at de ofte har hatt korte opphold i Norge før ekteskapet har blitt inngått. I denne sammenhengen kan man forvente at krysskulturelle ekteskap fører til en skilsmisse oftere enn vanlige ekteskap. Derfor kan russiskspråklige småbarnsmødre ansees som en sårbar gruppe hvor en del kvinner blir alenestående foreldre i et fremmed land uten støtte fra deres familie og nettverk.

2.1.2 Et virkelig ekteskap eller «pro forma»?

Det å være mistenksomt å leve i et «pro forma» ekteskap i et land hvor det ikke er kulturelt akseptert, innebærer stigmatisering. Jeg antar at en stor del russiske småbarnsmødre må forholde seg til slike mistanker, særlig hvis aldersforskjellen og ulikheten i økonomiske forhold mellom partnerne er stor. Derfor er det viktig å se nærmere på hva slags forutsetninger og konsekvenser henger sammen med et «pro forma» ekteskap.

For det første, ønsket jeg å finne ut hvordan et «pro forma» ekteskap blir beskrevet i vitenskapelige sammenhenger. Helga Eggebø (2013), for eksempel, betegner «ekte ekteskap» som motsetning til et «fornuftsekteskap». Forskeren påpeker at såkalte «fornuftsekteskap» er ikke legitime i vestlige kulturer inkludert Norge. Hun griper tilbake til Giddens (1992) sitt begrep «pure relationship» for å betegne et uunnværlig grunnlag for det moderne vestlige ekteskapet. «Pure relationship» er, ifølge Giddens, noe som betegner et forhold med seksuell og emosjonell likhet. Imidlertid fikk Giddens sine forestillinger kritikk for å være for idealistiske, siden moderne intime forhold ikke er helt fri fra økonomiske og sosiale strukturer (Jamieson, 1998, sitert av Eggebø, 2013). Praktisk deling som felles hushold og økonomi bringer med seg mer detaljert kunnskap om hverandre.

Anne Britt Flemmen (2008) nevner tre bestanddeler til et ordentlig, tillatelig ekteskap som tilsvarer forestillinger om ekteskapet i det moderne norske samfunnet. For at et ekteskap skulle være tillatelig, må det være legitimt, skal innebære jevnbyrdighet og romantiske følelser for hverandre. Hun bruker disse tre aspektene for å diskutere hvordan et russisk-norsk ekteskap kan

bli sett på i det norske samfunnet. Forskeren peker på mangel på jevnbyrdighet i et norsk-russisk ekteskap. Dette impliserer økonomisk ulikhet samtidig med maktrelasjoner på individuelt nivå.

Den omtalte jevnbyrdigheten innebærer, ikke minst, at partnere er i omtrent samme alder. Thomas Niedomysl et al. (2010) som fokuserer på krysskulturelle ekteskap hvor en av partnerne er svensk, har funnet ut at det er en betydelig forskjell i alder mellom svenske menn og deres utenlandske partnere. For kvinner fra Russland og Øst-Europa utgjør denne aldersforskjellen om lag 9,5 år. Denne aldersforskjellen er, etter min mening, ikke stor i enkelte tilfeller. Imidlertid tyder den gjennomsnittlige store aldersforskjellen mellom to partnere på en viss tendens som kan ligge i grunn til det omtalte «fornuftsekteskapet». Denne typen ekteskapet er ikke vanlig i Norge og kan dermed innebære stigmatisering til russiskspråklige kvinner generelt.

Ekteskap med en norsk mann kan ansees som en mulighet å flytte til et land med bedre økonomiske forhold og høyere levestandard. Slik, for eksempel, skriver Valestrand (2003) om den «rene» kjærligheten som ligger i grunn i et moderne ekteskap og som blir sett på som det eneste legitime grunnlaget for å gifte seg. Hun nevner ekteskapet med en norsk statsborger som en rimelig mulighet å få en langsiktig oppholdstillatelse i Norge og dermed er det temmelig tvilsom om forholdet er ekte.

Omtalte diskusjoner viser at et ekteskap mellom russiske kvinner og norske menn kan virke stigmatiserende. Det å være en ung russisk kvinne i Norge kan assosieres med hensikter å forbedre levekår gjennom ekteskap med en nordmann. Selv om den empiriske undersøkelsen viste at bare 44,2% gifte kvinner i utvalget (N=251) har en norsk ektefelle, mens resten av respondentene er gift med menn fra samme land som kvinnen selv eller andre land, er det en nokså utbredt forestilling om at alle russiske kvinner er gift med nordmenn. Diskursen om stigmatiseringen er veldig viktig i relasjonen til utenlandske kvinner i Norge og kan påvirke deres identitet og adferd i en stor grad.

2.1.3 Hvordan forklarer russiske kvinner sitt partnervalg?

Kvinnelige russiskspråklige migranter som velger å gifte vestlige menn er ofte misfornøyd med menn fra deres opprinnelsesland. Selv om russiskspråklige kvinner framstiller en mangfoldig gruppe, er det ett særtrekk til felles i alle deres selv-representasjoner, nemlig en svært stor misnøye med det lokale ekteskapsmarkedet, så Heyse (2010). Alle informantene hever fram at

det er vanskelig å finne en passende partner etter at man har oppnådd en bestemt alder. Denne situasjonen blir forverret av kvalitativ mangel på gode menn på grunn av alkoholproblemer, utroskap og psykiske problemer som føres tilbake til krig og arbeidstrykk. Denne utilfredsheten med lokale menn henger tett sammen med idealiseringen av utenlandske (europeiske og nord-amerikanske) menn som blir framstilt som familie-orientert, realistisk og i stand til å sørge for stabil økonomi.

Ekteskap med en vestlig mann kan henge sammen med drømmen om en høyere levestandard. Mitina og Petrenko (2001) peker på at partnervalg er nært tilkoblet til kvinnen sitt valg av en bestemt levemåte. Forskerne viser at russiske kvinner foretrekker å gifte seg med menn som har en høyere sosial status. For å oppnå ønsket levemåte er russiske kvinner villige å gifte seg med menn av en annen nasjonalitet, så Mitina og Petrenko (2001).

Oppnåelse av en ønsket levemåte er imidlertid ikke eneste grunn for inngåelse av et krysskulturelt ekteskap som blir omtalt i vitenskapelige publikasjoner. Beck og Beck-Gernsheim (2010) søker å se på utenlandske kvinner sitt partnervalg på en måte som er helt fri fra stereotypiske mønstre. De kritiserer tolkninger som framstiller disse kvinnene i lyset av rene pragmatiske tanker. Forskerne hevder at det er absolutt mulig at kvinner fra, for eksempel, Thailand, virkelig synes at tyske menn er særlig lojale, pålitelige og villige til å dele husarbeid. Beck og Beck-Gernsheim (2010) hevder at man kan stole på slike utsagn fordi de tyder på lykke og ikke bare tilfredshet. De understreker det negative bildet til ekteskapsmigrasjon som skyldes kontrasten mellom emosjonelle og instrumentale motivasjonen. I denne sammenhengen tildeles kjærligheten og intimiteten i ekteskapet altfor stor betydning. Forskerne oppfordrer til å ta ikke-vestlige prioriteter på alvor og initiere debatt om deres karakter i stedet for å støtte negative stereotyper.

Publikasjoner om russiskspråklige kvinner er nokså omfattende i konteksten av krysskulturelt ekteskap. Dette kan tyde på at denne diskursen er sentral i sammenheng med foreliggende fokusgruppe. Selv om omstendighetene til norsk-russiske krysskulturelle ekteskap ikke blir diskutert i denne oppgaven, er det noen aspekter som er viktig å ta hensyn til i den empiriske analysen. For det første er det den rollen som norske partnere spiller for kvinner sin integrasjon i det norske samfunnet. Et annet aspekt som er viktig å huske er at russiskspråklige kvinner er en nokså stigmatisert gruppe. Som følge kan bevisstheten om å være stigmatisert påvirke kvinners holdninger til ulike aspekter ved deres liv i Norge.

2.2 Stigmatisering av og stereotypier om russiskspråklige kvinner i Norge

Videre blir det presentert en rekke publikasjoner som dreier seg om stereotypiske holdninger med hensyn til både russiske og andre utenlandske kvinner som er bosatt i Norge. Dette temaet er sentralt i diskursen om russiske kvinner i Norge og andre vestlige land.

Stereotypier innebærer en rekke forestilte egenskaper som blir tilskrevet enkeltpersoner ut fra forestillinger om dem som en gruppe, så Rogstad (2004). Med tanke på etniske minoriteter i Norge i dag, er det slike egenskaper som manglende språkkunnskaper, konflikterende religiøs praksis, mangel på initiativ og at etniske minoriteter er mer kriminelle enn nordmenn. Bestemte kategorier som kjønn spiller også en rolle. Slik blir utenlandske kvinner stereotypisk sett fremstilt som mer underdanige, roligere og mindre karrierebevisste enn etnisk norske kvinner. Rogstad (2004) skiller mellom faktiske og forestilte forskjeller. Han beskriver faktiske forskjeller som noe alle kan konstatere og som er påviselige, mens forestilte er fantasiprodukter. Forskeren hevder at både faktiske og forestilte forskjeller er viktige på grunn av asymmetrien i relasjoner mellom majoritets- og minoritetsbefolkningen, for eksempel, i arbeidslivet. I dette eksemplet kan forestillingen om en etnisk gruppe påvirke om noen fra denne gruppen blir ansatt eller ikke.

Bevissheten om stereotypier tilknyttet til egen etnisk gruppe kan påvirke individet sitt adferd i kontakten med den etniske majoriteten. Denne påvirkningen kommer spesielt tydelig frem i sammenhengen med russiske kvinners situasjon på det norske arbeidsmarkedet. Mange kvinner føler seg ekskludert eller dårlig stilt på grunn av deres nasjonalitet som ytrer seg i forestillingen om at «russiske arbeidssøkere er ikke velkomne». Strategier til håndteringen av slike stereotypier og stigmatiseringen som blir beskrevet i et senere avsnitt (jf. Valenta, 2009) spiller seg igjen i kommentarer til våre informanter.

2.2.1 *Hvordan forandret stereotypiske forestillinger om russiske kvinner seg over tid?*

Ifølge Rogstad (2004) kan stereotypiske oppfatninger endres over tid. Denne påstanden er viktig i forhold til målgruppe til denne oppgaven fordi noen av tidligere forestillinger om russiske kvinner kan fortsatt påvirke nordmenn sine holdninger mot dem og sette kvinner i en stigmatiserende posisjon. Slik, for eksempel, var russiske kvinner på 1960-tallet assosiert med

fysisk styrke og utholdenhet. På 1990-tallet ble de framstilt i mediainnlegg som prostituerte som krysser grensen mellom Russland og Norge ved Kirkenes (jf. Jacobsen & Skilbrei, 2010). Ifølge medier, kom disse kvinnene med busser og ble over helgen eller deltok i så kalte «marriage camps» hvor norske menn fra bygder kunne velge seg en «kone» for å ta med hjem (jf. Hughes, 2004). Slike media innlegg har preget bildet til russiske kvinner i mange år.

Den samme diskursen om russiske kvinner i prostitusjon presenterer Jacobsen og Skilbrei (2010). Forfatterne forteller om russiske kvinner som krysser grensen til Norge og begynte å involvere seg i ulike typer romantiske, sosiale og økonomiske relasjoner på tvers av grensene. De fortsetter med diskursen i feminitet som skulle fremheve russiske kvinner i deres selvrepresentasjon fremfor norske. Denne fremstillingen har stigmatiserende betydning fordi den virker til å legitimere russiske prostituerte i Norge, men samtidig blir den utvidet til russiske kvinner generelt.

2.2.2 Strategier i håndteringen til negative stereotyper

Russiske kvinner utgjør en gruppe utlendinger som ikke kan observeres særskilt fra andre minoritetsgrupper i Norge. Det er for det meste samme eller liknende strategier som brukes i situasjoner hvor stigmatiserende holdninger blant majoritetsbefolkningen er present.

Valenta (2009) bruker begrepet «stigma management» i sammenheng med strategier som anvendes for å håndtere stigmatiserende forestillinger og adferd hos majoritetsbefolkningen. I sin analyse av kroatisk, bosniske og irakiske minoriteter bosatt i Norge skiller forskeren ulike strategier i stigma management. Noen av hans informanter bruker humor for å motvirke stereotypiske holdninger om sin etnisitet. Samme strategi ble observert i diskusjon om russiske kvinner på arbeidsplasser i Norge, for eksempel, i sammenhengen med alkoholbruk. En av informantene rapporterer at hun bruker humor for å håndtere kollegaene sine innspill om hennes nasjonale tilhørighet og tilsvarende drikketradisjoner.

En annen strategi som blir brukt i denne sammenhengen er å minimalisere det etniske aspektet og fremheve individuelle egenskaper (Valenta, 2009). Imidlertid finnes det ikke alltid en passende arena for å presentere seg som person og ikke som medlem til en bestemt etnisk gruppe. Derfor kan man prøve å velge en passende situasjon strategisk hvor er det mulig å vise seg fra den beste siden. Ifølge Valenta (2009) kan arbeidsplassen tjene som en slik arena for å demonstrere sin sosiale identitet. I sin diskusjon griper Valenta (2009) tilbake til begrepet

«passing» og «covering» (Goffman, 1963). Nevnte strategier brukes i tilfeller der tilsvarende stigmatiserte person ikke får anledning å overbevise majoritetsbefolkningen om sine personlige egenskaper fremfor etniske stereotypier. Ideen bak «passing» og «covering» er at stigmatiserte personer streber etter å minimere eller gjemme sine «etniske markeringer» som aksent, navn og utseende.

Det er interessant at nordmenn ofte er beviste over stigmatiserende virkning av, for eksempel, utenlandske navn på norske arbeidsgivere. Flere informanter i foreliggende undersøkelse fortalte at de ble tipset av nordmenn om å forandre sine russiske navn til norske for at dette burde hjelpe dem å finne en jobb. Denne tanken kan mulig stå bakk tendensen at mange russiske kvinner tar navn til sine norske ektefeller, noe som blir synlig blant annet på facebookside (se metoddelen).

2.2.3 Medier sin rolle i stigmatiseringen av etniske minoriteter

Jeg har en grunn å anta at medier spiller en viktig rolle i stigmatiseringen av etniske minoriteter. Derfor var det viktig å sette søkelyset på publikasjoner som handler om ikke-vestlige innvandrere. Ifølge Valenta (2009) blir innvandrere sine muligheter å motvirke stigma påvirket av deres nettverk. Han påpeker at stigmatiseringen og følgelig selv-opfatningen til etniske minoriteter ikke skjer i et «sosialt tomrom» med tanke på medier som ofte framstiller etniske minoriteter fra en negativ side.

Et godt eksempel på en slik publikasjon presenterer Hughes (2004) som søkelyset på internasjonale tjenester som tilbyr kontakt med russiske kvinner (matchmaking agencies) og hvordan disse misbruker sjåvinistiske stereotypier for å gjøre kvinnene attraktive for vestlige menn. Forskeren siterer avisa «Moscow Times» fra 1995 som hevder at «attraktiviteten til russiske jenter er at de ikke er så feminiserte, karriereorienterte og setter pris på hjem, barn og sitt utseende».

Sahib et al. (2006) presenterer samme poenget i sin undersøkelse om nettbaserte identiteter til blant annet kvinner fra den tidligere Sovjetunionen. Forskere viser hvordan ideer og bilder som blir presentert på disse nettsidene kan bidra til stereotypiske holdninger om russiske kvinner og deres tilkommende partnere. Disse stereotypiene presenterer kvinner som vakre, unge og familieorienterte mens deres vestlige partnere blir fremstilt som sterke, omsorgsfulle, velstående og villige å være gode fedre. Stereotypiske bilder blir bekreftet av teksten i

nettprofiler, idet russiske kvinner virker å ha tradisjonelle kvinnelige hobbyer som strikking, sying og matlaging og hvor kvinnene beskriver seg selv som kjærlig, feminin og attraktiv. Samtidig setter de kravet til potensielle partnere om å være økonomisk støttende og villige til å sørge for sin tilkommende familie.

2.4 Utenlandske kvinner på det norske arbeidsmarkedet

Det å være i et lønnet arbeidsforhold er viktig for utenlandske kvinner i forhold til deres inkludering i det norske samfunnet og uavhengighet fra deres norske partnere. Henriksen (2010) fra Statistisk sentralbyrå viser hvordan sysselsettingen blant kvinner kan betraktes som et likestillingsmål. Hun påpeker at en kvinne i arbeid sees gjerne som mer likestilt enn en «hjemmeværende hustru». Forskeren viser hva det å være i et arbeidsforhold kan bety for utenlandske kvinner sine norskferdigheter, sosiale kontakter med nordmenn, følelsen av ensomhet og psykisk helse. Henriksen (2010) rapporterer en sterk positiv samvariasjon mellom utdanningsnivået til innvandrere og deres sysselsetting i Norge. For eksempel, øker et høyere utdanningsnivå sannsynligheten for å ha gode norske venner og forbedre norskferdigheter, så Henriksen (2010).

Disse funnene betyr blant annet at høyere utdanning øker sjansene for å komme i et lønnet arbeidsforhold, ikke minst på grunn av et større nettverk som ofte bringer med seg nye jobbmuligheter. Denne samvariasjonen ble bekreftet i empiriske funn til foreliggende oppgave. Russiske kvinner med høyere utdanning, særlig hvis en del av utdanningen har blitt tatt i Norge, rapporterte oftere å være i et lønnet arbeidsforhold enn kvinner med lavere utdanning.

Patriarkalske rollefordelinger som hersker i noen kulturer kan hindre utenlandske kvinner på veien til arbeidsmarkedet. Marjan Nadim (2015) diskuterer innvandrerkvinner sin deltagelse i det norske arbeidslivet fra et krysskulturelt perspektiv. Hun betrakter Norges likestillingsmodell hvor både kvinner og menn er i arbeid. Denne modellen blir utfordret av et mangfold av familieformer og idealer, blant annet som resultat av innvandringen fra land som er preget av patriarkalske forestillinger om rollefordelinger i en familie. Nadim (2015) forklarer betydningen av kulturelle forskjeller i rollefordelingen innenfor familien og hvordan disse påvirker adferden til utenlandske mødre. Forskeren fant ut at kvinner sine forestillinger om omsorgsforpliktelser fremstår som den største barrieren for deres arbeid. Mange kvinner føler at de må bli hjemme med sine barn frem til barna er «gamle nok».

Presenterte vitenskapelige funn kan forklare fordelingen i deltagelsen på det norske arbeidsmarkedet blant russiske kvinner. Selv om Nadim (2015) setter søkelyset på innvandrerkvinner fra Pakistan, kan hennes beslutninger overføres i noen grad til russiske kvinner og småbarnsmødre. Den omtalte fokusgruppen synes ofte at sine barn har det bedre hjemme i de første leveårene og at det norske systemet som ønsker å ha kvinner tilbake på jobb senest ett år etter fødselen, er temmelig overdrevet. Dette synspunktet kommer frem i observasjoner i russiske forum som blir nærmere beskrevet i metodedelen.

Forskjellen i forestillinger om hva som gjelder mest på arbeidsplassen kan spille en rolle i forhold til integreringen til russiske kvinner. Markova et al. (2013) setter fokus på forskjeller i hvordan norske og russiske arbeidssøkere opplever et arbeidsintervju i Norge. Forskerne forteller at det er økte krav til kommunikasjon, samspillskompetanse og nettverksbygging som spiller en sentral rolle i den moderne arbeidsverden og som gjør det vanskelig for utenlandske søkere å få ansettelse i Norge. De rapporterte om en betydelig forskjell i strategier for hvordan russiske arbeidssøkere prøver å presentere seg på et intervju i motsetning til de norske. Markova et al. (2013) har funnet ut, at russere setter stor pris på å vise sine faglige kvalifikasjoner, mens nordmenn satser på sine personlige egenskaper og foretrekker å vise seg som et sympatisk og pålitelig menneske. Presenterte innstillinger kan i noen grad overføres til russiske kvinners måte å oppføre seg på arbeidsplassen og dermed påvirke deres inkludering i det norske arbeidskollektivet. Mange informanter påpeker at de synes nordmenn setter altfor stor pris på sosialiseringen på arbeidsplassen framfor deres primære arbeidsoppgaver.

2.5 Avhengighet til norske menn

Russiskspråklige kvinner som er gift med nordmenn befinner seg i en situasjon som innebærer en viss grad avhengighet til den norske ektefellen, så Tyldum (2013). Forskeren påpeker at sårbarheten til utenlandske kvinner danner en arena som gjør misbruket mulig å opptre og vare over tid. Betingelser som ligger til grunn for en rask inngåelse av ekteskapet lar forvente en høy skilsmissekvote blant internasjonale par i Norge. Imidlertid ligger skilsmissemivået blant krysskulturelle par bare noe høyere enn det blant to etnisk norske (Tyldum, 2013). Dette gjør forskeren mistenksom om at det finnes noen faktorer som bidrar til at kvinnelige innvandrere ikke føler seg i stand til å forlate norske partnere selv om deres levekår og parforhold er utilfredsstillende.

Mange publikasjoner (jf. Crandall, 2005, Danielsen, 2009, Flemmen, 2008) beskriver maktrelasjoner i ekteskaper mellom vestlige menn og ikke vestlige kvinner. I denne sammenhengen skiller Tyldum (2013) mellom ulike former for avhengighet i et krysskulturelt ekteskap som spiller en viktig rolle i problemstilling til foreliggende oppgave og som jeg gjerne vil presentere nærmere.

Praktisk avhengighet: språk, nettverk og generell kunnskap

Denne formen for avhengighet opptrer når utenlandske kvinner som ikke snakker lokalt språk blir vant til at den norske partneren tar over praktiske oppgaver, for eksempel, kommunikasjonen med ulike institusjoner. Slik har den norske ektefellen full oversikt over bankkontoer og fører nødvendig kommunikasjon med Utlendingsdirektoratet, Skatteetaten, barnehager og skoler.

Økonomisk avhengighet

For å fullføre krav for oppholdstillatelse i Norge, må norske partnere kunne sørge for sine utenlandske ektefeller finansielt. Imidlertid har kvinner ikke alltid tilgang til disse finansielle midlene. Samtidig er det bare få kvinner som klarer å finne seg jobb på en kort tid etter flyttingen til Norge og mange er ofte nødt til å spørre sin ektefelle om penger. Mange par kommer gjennom denne overgangsperioden uten problemer ved å finne noen midlertidige løsninger som bruk av en felles konto. Likevel kan denne situasjonen innebære fare for total kontroll og utnyttelse fra den norske ektefellen sin side.

Norsk ektefelle som nøkkel til integrasjon

Det er vanlig at norske partnere er beviste over avhengigheten til sine utenlandske ektefeller og prøver å hjelpe dem å oppnå en viss grad av uavhengighet ved å finne et passende norskkurs, utvikle et eget nettverk og finne en jobb. Imidlertid er det også mulig at utenlandske kvinner ikke får den nødvendige støtten (Tyldum, 2013). Dette kan skyldes ulike faktorer, blant annet manglende sosial kompetanse hos den norske ektefellen eller at kvinnene blir bevisst hindret i dannelsen av egne nettverk og oppnåelsen av språklig og fysisk uavhengighet, for eksempel idet de nektes å ta kjøretimer eller ikke får penger for å kjøpe et busskort. Denne typen avhengighet forhindrer at kvinner med innvandrerbakgrunn forlater sine ektefeller selv om de har oppnådd et formelt krav for en permanent oppholdstillatelse.

Russiske kulturelle normer betrakter samtaler om problemer i parforhold som upassende. Dette kan føre til en farlig situasjon hvor familievold blir skylt fra kvinnen sin omgivelse og at hun

ikke tør å spørre om hjelp. Slik, for eksempel, diskuterer Crandall et al. (2005) forskjellige innsikter rundt familievold blant russisk-amerikanske ekteskap i USA. Forskerne rapporterer at mange russiske kvinner som er bosatt i USA synes at det ikke er passende å snakke om sine problematiske familieforhold i offentlighet. Kulturelle forskjeller gjør det urimelig å fortelle om den voldelige adferden til sine vestlige partnere med begrunnelsen at det er en intern familiesak. Derfor blir temaet om vold i familien ikke gjort til et samfunnsproblem og mange kvinner sliter i voldelige forhold uten å få hjelp fra sine omgivelser.

Mange kvinnelige migranter i Norge kommer i en situasjon hvor de opplever vold i sin familie. Ifølge rapporten til Statistisk Sentralbyrå (Nørgaard, 2007) hadde 56% av krisesentrebeboerne i 2006 migrasjonsbakgrunn. Dette tallet viser en økning i prosentpoeng sammenliknet med 2003 (11%) og 2005 (5%). Nesten en tredjedel av krisesentrebeboerne med migrasjonsbakgrunn i 2006 rapporterte at de ble utsatt for vold fra sine partnere uten migrasjonsbakgrunn. Samtidig var 47% av kvinner med innvandrerbakgrunn som har overnattet på krisesentrene i 2006 i alderen under 30 år. Nørgaard (2007) rapporterte at innvandrerkvinner var oftere gift enn etnisk norske – 63 mot 29 prosent, og hadde med seg barn oftere enn kvinner uten innvandrerbakgrunn.

Maktfordelinger i norsk-russiske familier er et tema som burde behandles særskilt fra andre diskurser fordi det er svært vanskelig å erkjenne ett slikt maktmisbruk uten at man utforsker det målrettet. Imidlertid kan en skjev balanse i maktforhold påvirke kvinnen sitt liv på mange måter. Diskursen om maktmisbruk i krysskulturelle familier skal ikke behandles i den empiriske undersøkelsen til denne oppgaven, men det er viktig å beholde den i siktet som en av mulige faktorer som påvirker kvinner sine holdninger og adferd.

2.6 Barnehager i Norge: kvalitetssikring og brukernes tilfredshet

Russiskspråklige mødre sine holdninger om norske barnehager danner en av de sentrale temaområdene til foreliggende oppgave. Derfor ønsket jeg å finne publikasjoner som handler om rollen som norske barnehager spiller i inkluderingen til foreldre med innvandrerbakgrunn og omvendt, utenlandske foreldre sine oppfatninger om norske barnehager. Det har vist seg å være vanskelig å finne relevante publikasjoner i denne sammenhengen. Derfor ble søkeprosessen utvidet til både norske og utenlandske brukere og førte til publikasjoner og rapporter som skal presenteres i det følgende avsnittet.

En del publikasjoner gjelder Åpen barnehage, som ikke kan fullstendig sammenlignes med vanlige barnehager hvor barna tilbringer tid uten sine foreldre. Likevel har funnene fra Åpne barnehager relevans for temaet til foreliggende oppgave og blir presentert i sammenheng med vanlige barnehager. Disse publikasjonene bekrefter antagelsen om at barnehage kan observeres som et møtested hvor utenlandske mødre blir integrert i det norske samfunnet.

Et eksempel på en slik publikasjon er arbeidsnotat til Haugset og Siverson fra Trøndelag Forskning og Utvikling (2014) som har gjennomført en spørreundersøkelse blant alle Åpne barnehager i Norge (fra 222 barnehager som fikk spørreskjema svarte 74%). Undersøkelsen har vist at brukerne av Åpen barnehage i familiesenter er veldig godt fornøyd med tilbudet, nesten halvparten av respondentene anga at de avtaler å møtes i barnehagen på forhånd og at barna virker å trives veldig godt der. For mødre som ikke var norske hadde åpne barnehager som tilleggseffekter at de har fått språktrening og ble kjent med barneoppdragelsen som den blir sett på i Norge (Emhjellen 2008 i Haugset og Siverson, 2014).

Åpen barnehage kan ansees som det første kulturmøtet med det norske samfunnet, og barnehagene har derfor en viktig oppgave i å tilrettelegge for at foreldre og barn kan delta i det flerkulturelle samfunnet (Filipovic-Kittelsen 2008 i Haugset og Siverson, 2014). Dette funnet bekrefter antakelsen om at barnehage kan observeres som et inkluderingssted for utenlandske foreldre. I denne sammenhengen ble det bestemt å undersøke russiske småbarnsmødre sine holdninger om norske barnehager med fokus på kontakten til norske foreldre.

En annen undersøkelse har vist at mange færre foreldre med migrasjonsbakgrunn tar imot barnehagetilbud. Slik, for eksempel, går 9 av 10 norske barn i alderen mellom ett og fem år i barnehage, mens det er tilsvarende bare 60% barn med utenlandske foreldre som gjør det (Hovdelien, 2014). Samtidig stresser forskeren viktighet av den tidlige utdanningen i barnehagen som en kulturell sosialiseringssprosess som skjer gjennom samspill med andre barn og voksne. En annen viktig aspekt som Hovdelien (2014) løfter opp i sin diskusjon er at noen kulturelle forskjeller som blir synlig i barnehagen er ganske uproblematisk (slik, for eksempel, spiser muslimske barn ikke svinekjøtt), mens andre vil ansees som helt uakseptabelt i en norsk kontekst (for eksempel fysisk straff). Dette funnet kan relateres til observasjonen av diskusjoner på det russiske forumet om hva slags tilsyn passer best i forhold til barnas alder. Diskusjonsinnlegg tyder på tendensen at russiske mødre ville helst bli hjemme selv eller engasjere en dagmamma i barnas første leveår.

For å kunne snakke om tilfredshet med barnehager er det viktig å redegjøre for hva som kan kalles en god barnehage. Det finnes en rekke krav til kvalitet for barnehagetilbud. Deres oppfyllelse blir sikret av Barnehageloven og forskriften om rammeplan for barnehagers innhold. Den siste rapporten om kvalitet i barnehage som ble publisert i form av Stortingsmeldingen fra 2008-2009 og er allerede åtte år gammel (St.meld. nr. 41, 2008-2009, Kvalitet i barnehagen hentet fra regjeringen.no 12.09.16). Rapporten presenterer krav til ulike aspekter når det gjelder kvalitetssikring i barnehage og hvordan disse kravene oppfylles i praksis.

Ifølge rapporten viser en rekke undersøkelser som har blitt gjennomført i løpet av de siste 20 årene at brukerne er jevnt over fornøyde med barnehagetilbudet og opplever et godt samarbeid med barnehagen. Samtidig virker foreldre som har barn i private barnehager å være i noen grad mer fornøyd med tilbudet, men forskjellen er ikke stor. Denne tendensen bekrefter EPSIs brukerundersøkelse fra 2015 (Jonassen, 2015). Undersøkelsen viste at 63 prosent av foreldrene er meget godt tilfreds med barnehagen, derav fikk både kommunalt drevne og private barnehager svært gode tilbakemeldinger. Imidlertid er det de private som skårer best. Den skal vise om denne tendensen stemmer for presenterte utvalg.

En annen studie som blir presentert på portalen barnehage.no er fra Forskningsstiftelsen Fafo og handler om sammenhengen mellom foreldrene sin tilfredshet og størrelsen til barnehagen (Bråten, Hovdenak, Haakestad og Sønsterundbråten, 2015). Ifølge undersøkelsen er foreldre mer tilfredse med tilbudet på små barnehager sammenlignet med store basebarnehager med mange flere barn og ansatte. Dette resultatet henger sammen med følelsen av trygghet og tilhørighet som er enklere å bygge opp i mindre barnehager, mens basebarnehager har større rom og flere ansatte med en stor personalutveksling slik at det er mange flere voksne som barnet må forholde seg til. I denne sammenhengen virker kravet for trygghet å være størst når det gjelder hvor fornøyd man er med barnehagen.

Til slutt ble det etterspurt hvordan enkelte barnehager følger opp brukertilfredshet og tatt opp kontakt til en av barnehage enhetslederne i Trondheim kommune. På denne veien ble det fått tak i en rapport om brukerundersøkelsen som sist har blitt gjennomført i 2013 (Oppvekstkontoret Trondheim kommune, 2013). Undersøkelsen innbefatter alle kommunale og noen private barnehager og omfatter ulike områder som, for eksempel, service i barnehagen, informasjon om tilbud og medvirkning av- og samarbeid med foreldre. Målet var å sammenligne resultatene med forrige brukerundersøkelse fra 2011 slik at de enkelte barnehagene hadde mulighet til å jobbe målrettet for å forbedre sitt tilbud på ulike områder.

Rapporten viste at foreldrene til barn som besøkte kommunale barnehager i Trondheim i det tidsrommet da undersøkelsen ble gjennomført er ganske godt fornøyd med barnehagetilbud (s. tabell 1).

Tabell 1 "Brukernes tilfredshet": gjennomsnittverdier for temaområdene

	2011	2013
Service i barnehagen	3,5	3,5
Informasjon	3,3	3,3
Medvirkning og samarbeid	3,5	3,5
Opplevd tjenestekvalitet	3,6	3,6
Fysiske forhold i barnehagen	3,3	3,3
Samlet oppfatning	3,6	3,6

4=meget tilfreds, 3=delvis tilfreds, 2=delvis utilfreds, 1=meget utilfreds

I dette avsnittet ble det presentert vitenskapelige undersøkelser og forskningsrapporter som handler om barnehager under synsvinkelen av brukertilfredshet og integrasjonsstedet for utenlandske foreldre. Det var viktig å undersøke hvilke kriterier som spiller inn i begrepet «en god barnehage» i konteksten av kvalitetssikring og hvordan norske myndigheter forstår dette begrepet. Disse opplysningene kan man ta som utgangspunkt for en analyse av brukertilfredshet med russiske småbarnsmødre som målgruppe.

3 Den teoretiske rammen: Kontaktteori (Social Contact Theory)

Russiske småbarnsmødre i Norge utgjør en nokså flersidig fokusgruppe som består av flere kategorier. Her handler det både om kvinner, mødre, utenlandske partnere, innvandrere, utenlandske arbeidstakere osv. Hver av disse kategoriene kan observeres fra ulike synsvinkler og trenger dermed en passende teoretisk tilnærming. Derfor er det hjelpsomt å ta et øyekast på problemstillingen til denne oppgaven:

Hva ser ut til å oppta russiske småbarnsmødre mest når det gjelder deres inkludering og situasjon i Norge i konteksten av noen sentrale områder som, for eksempel, arbeidsmarked, ekteskap og kontakt med majoritetsbefolkningen?

Kan man identifisere noen kategorier i deres oppfatninger om majoritet, erfaringer ved livet i Norge og nordmenn, inkludering og ekskludering?

Ut fra denne problemstillingen kan man forvente at det er nettopp kontakter og erfaringer med nordmenn som skal undersøkes for å formidle russiske kvinner sine oppfatninger om majoritetsbefolkningen. Hvordan skjer kontakten mellom to ulike grupper? Hva kan man forvente fra forskjellige kontaktsituasjoner? Hvilke kontaktsituasjoner fremmer de beste erfaringer og fører til nedbygningen av stereotyper og negative holdninger? For å få svar på alle disse spørsmålene trenger man en teoretisk tilnærming som søker å forklare effekten av kontaktsituasjoner mellom ulike grupper, og **kontaktteorien** ville være det riktige valget.

Kontaktteorien har sine røtter i ideen om at mennesker som har fordommer eller negative holdninger mot andre vil forandre sin innstilling hvis de får anledning til å komme i kontakt med hverandre. Ifølge Amir (1969) føres denne tanken tilbake til antagelsen om at mennesker innerst inne er gode og bestreber seg på å finne forståelse for og anerkjennelse av andre individer. Hvis man bare har mulighet til å kommunisere med de andre og bli kjent med deres levemåte vil man lære å forstå dem og som følge redusere sine fordommer og negative holdninger.

Kontaktteorien føres tilbake til Gordon Allport sitt verk «The Nature of Prejudice» fra 1954 og har blitt diskutert og ført videre i hundrevis artikler og studier i løpet av de siste seksti årene. Imidlertid finnes det rikelig bevis på at kontakt mellom ulike grupper ikke nødvendigvis hjelper å redusere spenninger og kan i noen tilfeller føre til mer fiendskap (Amir, 1969). Hvorfor er det

slik? Dette spørsmålet er sentralt i diskusjonen om kontaktteorien virkelig kan forklare sammenheng mellom kontaktsituasjonen og endringer i negative holdninger. Denne diskusjonen blir presentert i et senere avsnitt. Først er det viktig å se nærmere på hvordan Allport (1954, 1958) forklarer negative holdninger og stereotyper mellom etniske grupper.

3.1 Stereotyper og fordommer

Allport (1958) begynner diskusjonen om begrepet «fordom» i sin opprinnelige betydning og gir en kortere definisjon som lyder som følgende:

*«En følelse, fordelaktig eller ufordelaktig, mot en person eller en ting, som ikke er basert på egen erfaring».*¹ (Allport, 1958)

Selv om denne definisjonen innebærer at fordommen kan være preget av både positive og negative følelser, innrømmer Allport (1958) at det som regel handler om negative holdninger når det gjelder individer fra en annen etnisk gruppe. Videre diskuterer forfatteren hvor mange «fakta» man trenger for å kunne bedømme en annen person ut fra egne erfaringer. En som har negative holdninger mot den andre ville med sikkerhet hevde at han eller hun har nok bevis for å fremme slike påstander. Samtidig ville hans erfaring mest sannsynlig basere seg på «et selektivt utvalg av sine egne minner» som blir blandet med rykter og generalisert over hele gruppen.

Tatt i betraktning de ovennevnte faktorene, foreslår Allport (1958) en ny definisjon av begrepet «etnisk fordom»:

*«Etnisk fordom er en antipati basert på en feilaktig og uflexibel generalisering. Den kan være følt eller komme til uttrykk. Den kan være rettet mot gruppen som helhet eller mot et individ på grunn av hans deltagelse i denne gruppen».*² (Allport, 1958)

Er stereotyper og negative holdninger det samme? Basert på nevnte definisjonen og den tidligere diskusjonen kan man konkludere med at stereotypiske holdninger mot en annen etnisk gruppe som regel er negative og i noen sammenhenger kan brukes som synonymer. Imidlertid

---

¹ Egen oversettelse

² Egen oversettelse

handler det i denne diskusjonen ikke om etniske, men nasjonale grupper. Derfor er det viktig å huske at stereotyper kan blant annet innebære positive holdninger om en annen gruppe.

3.2 Samarbeidende og konkurrerende faktorer

En stor del undersøkelser og publikasjoner rundt kontaktteorien retter sin oppmerksomhet mot kontroversielle effekter som noen kontaktsituasjoner kan fremkalle hos sine deltakere. Hvorfor har, for eksempel, nasjoner som deler en felles grense så mye kontakt og likevel så mange konflikter? Allport (1958) var en av de første forfatterne som erkjente et tvetydig potensiale av kontakten mellom etniske grupper. Han foreslo at en kontaktsituasjon må oppfylle en rekke betingelser for å kunne påvirke holdningsendringer på en positiv måte.

Ifølge Amir (1969) kan kontaktsituasjoner variere etter sammensettingen av «samarbeidende» og «konkurrerende» faktorer, for eksempel, innebære motsatte målsetninger, felles oppgaver, konkurrerende interesser osv. Samarbeidende faktorer setter visse krav som kontaktsituasjonen må utfylle for å kunne fremkalle positive holdningsendringer hos kontaktdeltakerne. Noen av disse kravene er statuslikhet, fellesmål, kontakt med høystatusrepresentanter og andre faktorer.

Betingelse om statuslikhet går ut til forestillingen om at kontakt mellom individer i samme status vil fremkalle positive endringer når det gjelder holdninger til den andre gruppen (Amir, 1969). Ifølge Pettigrew (1998) er det statuslikhet *innenfor* situasjonen som gjelder som en viktig faktor i denne sammenhengen. Samtidig påpeker han at denne statuslikheten er veldig vanskelig å bestemme i praksis. Imidlertid er det av stor betydning at begge to gruppene *føler* at de har en lik status i en bestemt situasjon. Denne betingelsen ville være interessant, for eksempel, med hensyn til russiske kvinner sin situasjon på arbeidsplassen i Norge. Thus et al. (1986 i Pettigrew, 1998) mener at kontakten ville ha en negativ effekt hos gruppen som kommer i kontakt med medlemmer av en fremmedgruppe som er preget av en lavere status.

Liebkind et al. (2004) legger vekt på at det er både status og størrelsen på deltagergrupper som spiller en rolle når det gjelder effekten av kontaktsituasjonen. Forskerne finner ut at minoriteter har mer positive holdninger mot fremmedgruppen enn majoriteten. Imidlertid er denne sammenhengen mellom gruppestørrelsen og deres holdninger den motsatte når man observerer kontakthypighet. I situasjoner med en hyppig kontakt vil minoriteter vise i noen grad mindre økning i positive holdninger enn majoritetsgruppen. En annen faktor som er rimelig for positive holdningsendringer er kontakt med høy-status-representanter til minoritetsgruppe. Noen studier

påviser at en vennlig kontakt mellom representanter fra en majoritetsgruppe og høystatusindivider fra en minoritetsgruppe virker å minske fordommer til hele minoritetsgruppen (Amir, 1969). Dette funnet ville være interessant i forhold til russiske kvinner sin status, for eksempel, deres høyere utdanning, kvalifisert jobb og deres kontakt med nordmenn. Imidlertid gjelder denne påstanden i sin opprinnelige form i bare en retning, nemlig hvordan majoritetsbefolkningen forholder seg til høystatusrepresentanter fra minoritetsgruppen. Dessuten finner Ihlanfeldt og Scafidi (2002) ut at kontakt i nabolaget påvirker holdninger på en positiv måte bare hvis deltakere fra minoriteten har samme eller høyere sosial status enn de fra majoritetsgruppen. Samtidig spiller sosial status til majoritetsgruppen ikke så stor rolle når det gjelder minoritetsgruppen sine holdninger. Imidlertid øker sjanser for positive påvirkninger nesten dobbelt om status til majoritetsgruppen er lik eller høyere enn den til minoritetsgruppen.

Ifølge Pettigrew (1998) ville en situasjon hvor ulike grupper har et felles mål fremme forandringer i holdninger og nedbryte stereotyper. Samarbeid mellom gruppene spiller også en viktig rolle i denne prosessen. Imidlertid er det avgjørende at dette samarbeidet ikke er preget av konkurranse, og at dette målet er høyere og mer betydelig enn individuelle interesser.

Et sosialt klima som ytrer seg, for eksempel, i institusjonell støtte og tilsvarende reguleringer gjør det lettere for ulike etniske grupper å komme i kontakt med hverandre. Denne faktoren innebærer at samfunnet er generelt innstilt på å være tolerant, åpent og mangfoldig orientert (Amir, 1969, Pettigrew, 1998).

I tillegg til nevnte «ytre» faktorer vil det alltid finnes personlige egenskaper hos enkelte individer som skal hindre at kontakten mellom gruppene har sin positive påvirkning på vedrørende individer. Slik, for eksempel, kan indre usikkerhet eller noen slags lidelser motvirke positive holdningsendringer (Amir, 1969). Pettigrew (1998) støtter denne påstanden idet han påpeker at holdninger og erfaringer spiller en viktig rolle om individer søker kontakt med annen gruppe eller prøver å unngå den og hvilken effekt denne kontakten ville ha.

Denne listen har blitt utvidet i løpet av senere forskning og nye «fremdrivende» faktorer ble nevnt som betydelige når det gjelder etableringen av god kontakt mellom ulike grupper som fører til reduserte fordommer mot hverandre. Noen forfattere liker å kalle denne listen «innkjøpsliste» og påpeker at altfor mange medvirkende faktorer setter hele teorien i fare for å miste sin betydning (Pettigrew, 1998). Pettigrew (1998) som har gjennomført en omfattende gjennomgåelse av studier publisert før 1997, rapporterer at de fleste studiene påviser en positiv

effekt av kontakten selv i situasjoner som mangler ovennevnte betingelser. Forskeren foreslår å dele inn faktorer i «nødvendige» og «støttende». Han påpeker at mange faktorer som blir foreslått for en optimal kontakt kan være ikke nødvendige for å påvirke holdninger. Imidlertid nevner forfatteren en faktor som er, etter hans mening, uunnværlig for at kontaktsituasjonen skal redusere fordommer. Han hevder at kontaktsituasjonen må innebære anledningen for sine deltakere til å **bli venner**. Slik innebærer anledning en nær kontakt som fremmer selv-avsløring og andre mekanismer som fører til et vennskap. Pettigrew (1998) understreker at dette «vennskapspotensialet» er en nødvendig faktor for en positiv kontakt mellom grupper som kan generaliseres.

Amir (1969) nevner noen negative eller motvirkende faktorer som hindrer at kontakten minsker fordommer og forandrer holdninger i positiv retning. Blant disse faktorene er kontaktsituasjoner som innebærer konkurranse mellom gruppene, som er ubehagelig, ufrivillig og preget av en negativ spenning, kontakt som minsker prestisje til en av gruppene og noen andre faktorer.

Det er viktig å betrakte kontakten mellom russiske småbarnsmødre i Norge og den etniske majoriteten som kommer i kontakt på en daglig måte fra det perspektivet at de negative faktorene finnes og kontrollere om disse faktorene er present i en bestemt kontaktsituasjon.

3.3 Tilfeldig og fortrolig kontakt

Forskning har vist at en tilfeldig³ kontakt mellom etniske grupper ikke er tilstrekkelig for å forandre deres holdninger (jf. Amir, 1969). Engelskspråklige kilder bruker begrepene «casual» og «intimate» kontakt idet den første betyr at det mangles personlige relasjoner og indre engasjement hos de involverte personene. Denne typen kontakt oppstår, ifølge Amir (1969), på arbeidsplasser hvor individer oftest kommer inn i en tilfeldig sammensatt setting av andre individer (kollegaer) og har ingen påvirkning på valg av mennesker som man skal samarbeide med.

Den samme synsvinkelen tar Hamberger og Hewstone (1997) når de påpeker at kontakt mellom venner er det perfekte eksemplet på fortrolig kontakt hvor alle kritiske betingelser som er

---

³ Jeg har valgt å bruke norsk adjektiv «tilfeldig» som tilsvarende til den opprinnelig engelsk begrep «casual contact» fordi, etter min mening, er det nettopp tilfeldighet til sammensetting på arbeidsplassen som gjør kontakt mellom grupperepresentanter «tilfeldig», «upersonlig» og i noen grad «ufrivillig».

nødvendige for å forandre holdninger er oppfylt. Dette gjelder statuslikhet, felles mål osv. Kontakt på jobben er derimot ofte tilfeldig, overfladisk og ufrivillig. Samtidig kan denne kontaktsituasjonen være preget av konkurranse og bekymringen for å miste arbeidsplassen, så Hamberger og Hewstone (1997).

Wright et al. (1997) stresser betydelig påvirkning av vennskap på tvers av ulike grupper med hensyn til en positiv forandring i allerede eksisterende holdninger. De peker på Pettigrew (1997) sine funn baserende på et omfattende europeisk utvalg som viser at det å ha en venn fra en annen nasjonal gruppe forutsier lavere nivåer av både subtile (ikke synlige) og åpenbare fordommer. Forskerne foreslår en **utvidet kontakt-hypotese (extended contact hypothesis)** som tilsier at alene kunnskapen om at en av medlemmene i sin egen gruppe har et tett vennskap med en representant til den andre gruppen, kan påvirke holdningene mot hele utestående gruppe på en positiv måte.

3.4 Kontaktmuligheter

Amir (1969) peker på anledning til å komme i kontakt med den andre gruppen som en av de viktigste variablene i kontaktteorien. Han griper tilbake til Cook (1962) sitt begrep «bekjentskapspotensial» (acquaintance potential). Forskeren forklarer at ikke alle typer kontakt innebærer like mye potensial for en kvalitativt verdifull kontakt som fører til reduksjon av negative holdninger. Cook (1962) kommer opp med et eksempel som gjerne kan overføres til dagens realitet. Man kan møte en og den samme personen sittende med en avis på kafe hver dag i løpet av en hel måned, men samtalen må ikke komme lengere enn ubetydelige kommentarer om været. Samtidig ville samme kontakthypigheten (hver dag i løpet av en måned) og samme nærhet (sittende på cafe), men i en forskjellig sosial setting og med andre individer føre til en mer meningsfull kontakt. For eksempel, to unge mødre i omtrent samme alder med en barnevogn hver ville under samme omstendigheter mest sannsynlig utvikle et nærmere forhold.

Cook (1962) nevner følgende bestanddeler som utgjør kontaktvariabelen som i ulike kombinasjoner kan påvirke kontaktkvaliteten:

- **Biografiske:** kjønn, alder, utdanning, økonomisk status
- **Stedet for potensiell kontakt:** på jobb, i nabolaget, i organisasjoner

- **Personlighetsvariabler:** opprinnelige innstillinger, selskapelighet, autoritære prinsipper osv.

Nevnte variabler kan brukes i den empiriske analysen til foreliggende oppgave i sammenhengen mellom russiskspråklige småbarnsmødre og den norske majoritetsbefolkningen. Slik kan man eksempelvis forvente at unge russiskspråklige småbarnsmødre med et høyt utdanningsnivå som støtter skandinaviske prinsipper for barneoppdragelse er mer sannsynlig å knytte positive kontakter med norske småbarnsmødre enn eldre norske menn med lavere utdanning og uten barn.

3.5 Kontaktteorien fra minoriteten sitt perspektiv

Powers og Ellison (1995) var to av de første forskerne som snudde kontaktteorien for å se på fordommer og negative holdninger som etniske minoriteter kunne utvikle i forhold til etniske majoriteter. Forfatterne har funnet ut at tilfeldig kontakt har nesten ingen virkning på deres holdningsendringer mot majoritetsbefolkningen, mens nære vennskap på tvers av raser kan skaffe informasjonen om den andre gruppen sine verdier, levemåte, vaner og erfaringer, noe som kan hjelpe å redusere negative holdninger om den motsatte gruppen.

Et annet funn som virker å ha en stor betydning for analysen tilsier at allerede eksisterende positive holdninger kan føre til knytting og vedlikehold til gode vennskap på tvers av raser, mens allerede eksisterende negative holdninger kan hindre dannelsen av slike relasjoner. Ut fra denne påstanden kan man konkludere at kontaktteorien virker å fungere i begge retninger på en lik måte. Dette påvises ikke minst ved at man kan observere samme problemet med kausalitet som blir observert i den opprinnelige teorien. Det betyr at man ikke er sikker på hva som påvirker hva – er det allerede eksisterende positive holdninger som fører til at grupper kommer i kontaktsituasjoner preget av samarbeid og andre positive faktorer, eller er det nettopp kontaktsituasjonen som skaper positive holdninger? Denne diskusjonen er ganske viktig for den empiriske analysen fordi den tyder på at det er mulig å bruke kontaktteorien for å beskrive etniske minoritet sine holdninger.

3.6 Generalisering

Forandringer i holdninger som resultat av en kontaktsituasjon, både positive og negative, kan ofte ikke generaliseres på andre situasjoner, etniske grupper osv. Derfor må man være veldig forsiktig når man bruker kontaktteorien i empiriske analyser fordi positive effekter som ble påvist i en begivenhet kan ha ingen eller en negativ påvirkning i andre sammenhenger. Pettigrew (1998) skiller mellom tre typer generalisering: generalisering på tvers av situasjonen, generalisering fra en fremmedgruppe-representant til hele fremmedgruppen og generalisering fra den nærmeste fremmedgruppen til andre fremmedgrupper.

- 1. Generalisering på tvers av situasjonen:** denne generaliseringen går ut på at holdninger kan forandres i en kontekst, mens de blir de samme i en annen. For eksempel, hvis man finner en god kontakt med kollegaer på arbeidsplassen må det ikke bety at kontaktdeltakerne overfører sine forandrete holdninger til privatlivet.
- 2. Generalisering fra en representant til hele gruppen:** Ifølge Hewstone og Brown (1986, i Pettigrew, 1998) kan effekten av individuell kontakt på tvers av grupper bare generaliseres til hele gruppe hvis den vedkommende personen sitt medlemskap i gruppen er tydelig. Med andre ord, det må være tydelig at kontaktdeltakerne representerer en bestemt gruppe, ellers er det fare for at situasjonen forblir på individuelt nivå. Noen forskere (Johnston & Hewstone 1992, Vivian et al. 1995, Weber & Crocker 1983 i Pettigrew 1998) påpeker at individer som er involvert i dannet kontaktsituasjon må være typiske representanter for hver sin gruppe (salient categorization strategy).
- 3. Generalisering fra den nærmeste fremmedgruppen til andre fremmedgrupper:** Denne typen generalisering er sett på som ganske lite sannsynlig. Imidlertid finnes det empiriske bevis for at det å ha en venn fra en fremmedgruppe øker sannsynligheten for å akseptere minoriteter av andre typer (Pettigrew 1997 a,b i Pettigrew 1998).

Kontaktteorien har opprinnelig fokusert på kontaktsituasjoner mellom den etniske majoritets- og minoritetsbefolkningen idet nasjonalitet og hudfarge spiller en viktig rolle. Imidlertid tyder omfattende gjennomgåelser av tidligere undersøkelser at denne teorien er i like stor grad anvendelig i konteksten av kontaktsituasjoner hvor andre typer majoritets- og minoritetsgrupper er involvert (Pettigrew 2008).

3.7 Hvordan skal kontaktteorien anvendes i analysen?

Kontaktteorien setter søkelyset på endringer i holdninger som resultat av kontakten mellom etniske grupper. Avgjørende i denne sammenhengen er at det er mulig å observere holdninger i utgangspunktet og måle dem etter en bestemt periode. Foreliggende arbeid kan ikke undersøke holdninger i sin utvikling fordi det bare foreligger empiriske datoer i nåtid. Tilsvarende er det ikke mulig å hevde at holdninger til målgruppen har blitt bedre eller verre i etterkant. Imidlertid kan kontaktteorien ansees som inspirasjon i valget av variablene som skal anvendes i den empiriske analysen.

Man kan forvente at kontakten i seg selv øker sjanser for bedre holdninger mot annen gruppe. Derfor er det hensiktsmessig å undersøke om russiskspråklige småbarnsmødre som har mer kontakt med den norske majoritetsbefolkningen er bedre innstilt enn de som har mindre kontakt. Denne kontakten kan måles i ulike dimensjoner som, for eksempel, om respondenten har en norsk partner, om hun befinner seg i et arbeidsforhold og om hennes kollegaer er nordmenn. Den empiriske analysen skal undersøke om mer kontakt med nordmenn betyr en større grad av integrasjonen i det norske samfunnet. Empiriske funn kan også forklares fra synsvinkelen av krav som blir stilt til en «god» kontaktsituasjon og om disse kravene ble oppfylt.

4 Metode

For å få mulighet til å oppnå omfattende svar på problemstillingen i foreliggende oppgave ble det valgt en kombinasjon av to metodiske verktøy. En av dem er observasjon av diskusjoner på et russiskspråklig forum og en Facebook-side til russiskspråklige småbarnsmødre. Den andre er et tilrettelagt spørreskjema som har som hensikt å få et mer nøyaktig bilde av russiskspråklige småbarnsmødre sine holdninger om ulike aspekter til deres liv i Norge. Valgte metode tilbyr en stor variasjon av variabler som kan kombineres på mange forskjellige måter for å finne ut hva som påvirker kvinners holdninger.

Følgende avsnitt skal presentere både den kvantitative og kvalitative metoden, gi oversikt over brukte data og forklare rekrutteringsmetoden. Prosjektet ble meldt og godkjent av personvernombudet for forskning (NSD), og vanlige prosedyrer for frivillig deltakelse, anonymisering og konfidensialitet er fulgt.

4.1 Problemstilling og hypoteser

Hypotese er en påstand som direkte eller indirekte kan testes ved hjelp av observasjoner av virkeligheten (Ringdal, 2013). Det er viktig å bruke tidligere forskning og teori for å presisere problemstillingen, og den må være faglig interessant og gi ny kunnskap. Med tanke på disse kravene ble det utviklet en problemstilling som griper tilbake til kontaktteori som teoretisk ramme og søker å gi ny kunnskap om faktorer som påvirker russiske småbarnsmødre sine holdninger til den norske majoritetsbefolkningen og noen viktige aspekter til deres liv i Norge.

Problemstilling: «Å undersøke om det finnes sammenheng mellom kontakten med den norske majoritetsbefolkningen og russiske småbarnsmødre sine holdninger om ulike aspekter ved deres liv i Norge».

Ut fra min problemstilling ble det stilt to hypoteser:

H0: *«Det finnes ingen sammenheng mellom kontakten med den norske majoritetsbefolkningen og russiske småbarnsmødre sine holdninger om ulike aspekter ved deres liv i Norge».*

H1: *«Det finnes sammenheng mellom kontakten med den norske majoritetsbefolkningen og russiske småbarnsmødre sine holdninger om ulike aspekter ved deres liv i Norge».*

Hypoteser skal testes ved hjelp av kvantitative metoder som blir presentert i følgende avsnittet.

4.2 Strategi og design

Med hensyn til problemstillingen var det viktig å få inntrykk av hvilke temaområder som virker å oppta russiske småbarnsmødre mest. Ikke deltakende observasjon på Facebook-siden til russiskspråklige småbarnsmødre ble valgt ut som en passende metode med målet å kartlegge innlegg i kategorier etter ulike temaer.

Omtalte Facebook-gruppe er veldig aktiv og får ca. 15 nye innlegg hver dag. Derfor ble utvalget til observasjonen begrenset til to uker, som innebærer ca. 217 innlegg samt kommentarer. Temaer som omtales i diskusjoner ble observert og delt inn i ulike kategorier. Innlegg ble registrert under tilsvarende temaområder som senere har dannet skjermkategorier som, for eksempel, «helse», «oppdragelse», «produkter» osv.

De mest aktuelle skjermtemaene lå til grunn for et spørreskjema. Kvantitativ undersøkelse ble valgt ut som hoved metode på grunn av en stor dekningsgrad av deltakerne som kan bli oppnådd på denne måten. Dette gir en vesentlig fordel framfor en kvalitativ metode fordi svarene kan variere betydelig avhengig av respondentene sitt boområde (stor by, liten by, adskilt gård). Målet med spørreundersøkelsen var å oppnå ca. 150 svar.

Det bør understrekes at utvalget er ikke resultat av en tilfeldig utvelgning og er dermed ikke representativ i streng statistisk forstand. Det forventes likevel at dette utvalget skulle gjøre det mulig å avdekke tendenser når det gjelder meninger og oppfatninger om sentrale aspekter ved russiske småbarnsmødre sin hverdag i Norge. Videre ble det planlagt å kombinere forskjellige variabler for å finne ut om det finnes noen avhengigheter mellom holdninger og bakgrunnsvariabler.

Foreliggende datasett som baserer seg på 22 spørsmål i spørreskjema gir mange forskjellige muligheter å kombinere variablene på. Johannessen (2009) anbefaler å bruke litt tid på forhånd på å legge opp en strategi for hvordan analyser kan gjennomføres. Til å begynne med ble det sett på alle variabler for å få inntrykk av hele datasettet. Programmet SelectSurvey tilbyr en fin oversikt over svarene under «Analyse» i «Results overview report». Her kan man velge kommandoen «Print overview» for å få alle svarene presentert i tall, prosent og en type

stolpediagram. Hvis man velger «view» under tilsvarende kommentarfelt, så får man en oversikt over alle kommentarer på tilsvarende spørsmål.

Med svaroversikten som utgangspunktet, var det viktig å undersøke hva bestemte fordelinger skyldes til. For det første ble det sjekket om det finnes noen sammenheng mellom bakgrunnsvariabler fra Del 1 i spørreskjema («alder», «hvor mange år i Norge» osv.) og variabler som måler holdninger. Imidlertid så fordelingene på variablene ganske jevne ut og virket ikke å skyldtes til noen av bakgrunnsvariabler i en stor grad. Derfor ble det bestemt å ta utgangspunktet i kontaktteorien og undersøke om det er «kontaktvariabler» som kunne forklare fordelinger på en bedre måte.

4.3 Datainnsamling

Både kvalitative og kvantitative data som ble brukt i analysen ble innhentet ved hjelp av to internettressurser som tilbyr tilgang til russiskspråklige informanter i Norge. Den første heter *dom.no* og er en svært omfattende hjemmeside som fremstiller en møteplass for russiskspråklige innvandrere i Norge. Siden er fullstendig russiskspråklig og åpen for alle. Det er mulig å bevege seg fritt og lese innlegg på forum uten registrering. Imidlertid krever det et registrert medlemskap for å kunne delta i forumdiskusjoner. Forfatteren til foreliggende masteroppgave har brukt denne ressursen i noen år og fant det veldig nyttig for å få informasjonen om alle slags spørsmål, for alt fra helsetjenester i Norge til hvor man får et bestemt dokument som kreves for oppholdstillatelsen. Ordet «dom» står for «hjem» i det russiske språket, og denne hjemmesiden er ment å være et møtested for alle russiskspråklige migranter i Norge både fra Russland og den tidligere Sovjetunionen.

Den andre ressursen som hjalp å få tak i kvalitative data er en lukket *Facebook-gruppe*, «*Russiske mødre*». Denne gruppen inneholder i skrivende stund 1865 medlemmer som består av russiskspråklige mødre fra den tidligere Sovjetunionen som er bosatt i Norge eller planlegger å flytte dit. Antall medlemmer stiger med ca. 100 hver måned. Diskusjoner i denne gruppen omfatter ulike temaområder og er ikke sortert i kategorier. Denne strukturen gir mulighet til å observere innlegg for å finne ut hva som virker å oppta russiske småbarnsmødre mest når det gjelder deres liv i Norge. Rekruttering til nye medlemmer pågår gjennom invitasjonen fra en av de aktuelle medlemmene som etterpå må bekreftes av gruppeadministratoren.

Rekruttering av informanter foregikk på Facebook-siden «Russiske mødre» ved hjelp av en annonse som inneholder presentasjonen av prosjektet, informasjonen om prosjektlederen og invitasjonen til å delta i et spørreundersøkelsen (se vedlegg 2). Gruppedeltakerne kunne følge lenken for å åpne spørreskjemaet og begynne å svare på spørsmålene. Det var mulig å bla gjennom sidene, gå fram og tilbake for å bli kjent med spørsmålene og etter ønske avbryte deltakelsen på et hvert tidspunkt. Alle svarene og andre opplysninger ble behandlet anonymt.

Spørreskjemaet (se vedlegg 1) ble sammensatt av til sammen 22 spørsmål som tematisk omfatter fire deler: bakgrunnsinformasjon om deltakerne, informasjon og oppfatninger om arbeidslivet i Norge, informasjon og oppfatninger om barnehager i Norge og meninger om de norske barnevernstjenestene. Hensikten med denne inndelingen var å få et så omfattende bilde som mulig av russiskspråklige småbarnsmødre som bor i Norge, hvor de kommer fra og hvilke vilkår som preger deres liv i Norge samtidig med oppfatninger om de mest sentrale temaene som er tilknyttet til deres hverdag.

Del 1 til spørreundersøkelsen består av 10 spørsmål som etterspør kvinner sin bakgrunnsinformasjon og noen fakta om deres levekår i Norge. Spørsmål 1 «Hvilket land kommer du fra?» tilbyr 7 svaralternativer: «Russland», «Ukraina», «Hviterussland», «Litauen», «Latvia», «Estland» og «Annet». Spørsmålet har et kommentarfelt der informanten kan presisere sine svar. Spørsmål 2 «Hvor gammel er du?» har 5 svaralternativer delt inn i følgende kategorier: «Yngre enn 21», «21-26», «27-31», «32-37», «Eldre enn 37». Spørsmål 3 «Hva er din sivilstatus?» kan besvares med «ledig», «samboer», «gift», «skilt» og «enke» og kan presiseres i kommentarfeltet.

Tidligere forskning (jf. Danielsen, 2009) tyder på at norske partnere kan utgjøre en viktig integreringsfaktor når det gjelder språk, kulturelle særegenheter, nettverk osv. Derfor var det meningsfullt å etterspørre om informanten har en norsk partner ved hjelp av spørsmålet 4 «Hvis du er gift, er ektefellen din...» med påfølgende svaralternativer: «nordmann», «kommer fra det samme landet som deg», «kommer fra et forskjellig land som deg, men ikke fra Norge». For å oppnå en oppholdstillatelse i Norge på grunnlag av gjenforening med sin partner, må man helst være i et registrert ekteskap med personen som befinner seg i Norge. Derfor ble det antatt at et fast partnerskap må være registrert og spørsmålet ble formulert på denne måten. Imidlertid er det mulig at dette førte til et tap av informanter som ikke er gift, men lever i et fast partnerskap.

Spørsmål 5 og 6 etterspør om informanten er en småbarnsmor (direkte målgruppe) og hvor mange barn hun har. Spørsmål 7 «Hvor lenge har du bodd i Norge?» ga fem svaralternativer

mellom «ikke flyttet enda» og «mer enn 10 år». Spørsmål 8 ville etterspørre om informanten bor i en storby, en mindre by, i nærheten av en storby eller helt adskilt. Spørsmål 9 og 10 rettet seg etter utdanningsnivået og innhentet informasjonen om utdanningen som eventuelt ble tatt i Norge. De fleste spørsmålene i den første delen kunne bli presisert i kommentarfeltet.

Del 2 av spørreskjemaet omfatter fakta og meninger om arbeidsmarkedet i Norge og informanten sin situasjon på arbeidsplassen. Spørsmål 11 «Hvor lenge har du vært yrkesaktiv i ditt hjemland før du kom til Norge? (antall år utenom foreldrepermisjon og liknende)» hadde svaralternativer mellom «mindre enn 2 år» og «mer enn 10 år». Videre ville spørsmål 12 og 13 innhente informasjon om den aktuelle situasjonen til målgruppen når det gjelder deres inkludering på arbeidsmarkedet. Spørsmålet «Hvilken av følgende kategorier ville nærmest beskrive din situasjon i forhold til jobb i Norge?» tilbød følgende svaralternativer: «Student», «Jobbsøker», «Hjemmeværende», «Yrkesaktiv», «Kan ikke jobbe pga. dårlig helse». Hensikten med spørsmålet «Hvilket av følgende utsagn ville nærmest beskrive ditt aktuelle arbeidsforhold?» var å få inntrykk av hvorvidt er det mulig for målgruppen å fortsette å utføre sitt yrke etter flyttingen til Norge og hvor mange som velger å gjøre det. Kommentarfeltet til dette spørsmålet ga en verdifull informasjon om hva slags motiver som driver russiskspråklige kvinner i forhold til deres deltakelse i arbeidslivet.

Videre kom en rekke utsagn som skulle kontrollere kvinnene sine oppfatninger om det norske arbeidsmarkedet og arbeidslivet. For eksempel, ble følgende utsagn lagt ut til vurderingen med svaralternativer «enig», «enig i noen grad», «uenig» og «vet ikke»:

- Jeg personlig har opplevd diskriminerende adferd fra norske arbeidsgivere på grunn av min nasjonalitet.
- Mine norske kollegaer synes det er spennende at jeg kommer fra Russland (Ukraina, Latvia osv.) og stiller spørsmål om mitt land og kultur.
- Jeg føler meg inkludert i arbeidsprosessen på en lik måte som mine kollegaer.

Del 3 omfattet spørsmål rundt barnehagetilbud, både i Norge og respondentene sitt hjemland. Temaet barnehage virket å være et av de mest aktuelle ifølge diskusjonsanalysen på Facebook. Svært omfattende og flersidige diskusjoner på russiskspråklige forum på dom.no peket likeså på kontroversielle oppfatninger og at til dette temaet hadde stor aktualitet. Avsnittet begynte med en rekke generelle spørsmål om hva slags barnehager respondentene har erfaring med, med svaralternativene «kommunal barnehage», «privat barnehage», «familiebarnehage», «har erfaringer med forskjellige typer barnehage» og «har ikke benyttet noen barnehage». Videre

spørsmål skulle utforske tilfredshetsgraden med norske barnehager og sammenligne den med barnehager i respondentene sitt hjemland. Spørsmål 16 «Hvor fornøyd er/var du med barnehagen (eller barnehager, hvis det var flere)?» tilbød svaralternativer fra «veldig fornøyd» til «svært misfornøyd» og «Har erfaring med forskjellige barnehager så kan ikke besvare». Spørsmål 17 som lød «Synes du at norske barnehager er ...» kunne besvares på følgende måter: «bedre enn barnehager i ditt hjemland», «verre enn barnehager i ditt hjemland», «forskjellig, verken bedre eller verre», «ikke veldig forskjellig fra barnehager i ditt hjemland» og «vet ikke, vanskelig å si».

Den foreløpige observasjonen av forumdiskosjoner har avdekket at negative holdninger mot norske barnehager fra foreldrene sin side ikke utelukker at deres barn trives der veldig godt. Denne observasjonen ble lagt til grunn for spørsmål 19 «Etter din mening, hvor mye trives barnet ditt (barna dine) i en norsk barnehage?» som tilbød svaralternativer mellom «trives veldig godt» og «trives ikke» og «vet ikke». Neste spørsmål skulle avdekke mulige tendenser i oppfatninger om barnehager i Norge og ble sammensatt av noen utsagn til vurdering mellom «stemmer helt» og «stemmer ikke»:

- Jeg synes det er veldig godt når barnehagemedarbeidere kommer fra forskjellige land.
- Jeg er interessert i å komme i kontakt med andre foreldre i barnehagen.
- Jeg har bare kontakt med foreldre fra mitt hjemland.

Den siste delen til spørreskjemaet rettet seg etter erfaringer med og oppfatninger om norske barneverntjenester. Dette temaet virket å være svært aktuelt, omfattende og omstridt blant russiske kvinner som er bosatt i Norge. Imidlertid kan det ofte omtales som et «tabu»-tema for mange som er redde for å fortelle om sine meninger og erfaringer med barnevern med den konsekvensen å gjøre seg synlig for det. Derfor ble det bestemt å plassere dette avsnittet i slutten av spørreskjemaet og begrense det til noen få spørsmål.

Det ble antatt at kunnskapsnivået om barnevern må påvirke holdninger til denne tjenesten i en positiv retning. Denne antakelsen føres tilbake til kontaktteorien som ble presentert i avsnittet om den teoretiske rammen. Derfor ble spørsmål 20 formulert på følgende måte: «Hvor mye vet du om barnevernet?». Dette spørsmålet kunne besvares med «Jeg vet ganske godt hva barnevernet er, hva de gjør og hvorfor.», «Jeg vet omtrent hva er barnevernet.», «Jeg vet ikke så mye om barnevernet, har bare hørt ordet.» og «Jeg har aldri hørt noe om barnevernet.». Videre var det viktig å etterspørre om informanten har noen slags erfaring med

barnevernstjenester (spørsmål 21 som kunne besvares med «ja» eller «nei» og presiseres i kommentarfeltet). På en lignende måte som i de siste to delene ble det tilbydd noen utsagn om barnevernet idet informantene kunne vurdere om de er enige med dem eller ikke.

4.4 Dataanalyse

Med tanke på kontaktteorien som danner den teoretiske rammen for denne oppgaven var det viktig å sette fokus på kontakt mellom majoritetsbefolkningen og russiske småbarnsmødre. Jeg ønsket å utforske denne kontakten så omfattende som mulig. Derfor har jeg skilt ut noen områder fra russiske småbarnsmødre sitt liv i Norge som er mest preget av kontakten med nordmenn. For det første vil det å bo sammen med en nordmann noe som innebære at én har mye kontakt med ham eller henne på en daglig basis. Dette må øke bruk av det norske språket, kjennskap til norske skikk og bruk gjennom den norske partneren selv og dennes familie, venner og kollegaer. I denne sammenhengen ble det forventet at denne variabelen (X1 «nasjonalitet partner») vil utgjøre den største forskjellen i holdninger på grunn av kontakthyppheten og kvaliteten.

Videre ble det bestemt å undersøke hvorvidt norske kollegaer ville påvirke russiske småbarnsmødre deres holdninger og integreringen i det norske samfunnet. Selv om noen av teoretikerne som befatter seg med kontaktteorien omtaler kontakten på arbeidsplassen som «tilfeldig» og derfor mindre relevant for holdningsendringer, kan en intensiv kontakt mellom kollegaer føre til gode vennskap på tvers av nasjonaliteter. Dermed ble variabelen X2 «norske kollegaer» innført i analysen som en av de uavhengige variablene. Den tredje uavhengige variabelen er antall år som informantene har tilbrakt i Norge (X3 «antall år i Norge»). Både avhengige og uavhengige variabler, deres verdier og målenivåer blir beskrevet i vedlegg 5.

Første avsnitt til empiriske delen skal presentere funn fra spørreundersøkelsen ved hjelp av tabeller og grafiske framstillinger. Disse opplysningene skal gi et helhetsbilde av informantene sine svar og dermed vise hvordan russiske småbarnsmødre har det i Norge. Videre skal analysen undersøke hvorvidt fokusgruppen er involvert i det norske arbeidslivet og hvilke faktorer som påvirker deres inkludering på arbeidsplassen. Tredje avsnitt skal sette søkelyset på norske barnehager og presenterer funn som er relevant i denne sammenhengen. Siste avsnitt handler om norske barneverntjenester, hvor mye respondentene vet om barnevern og hva som påvirker deres oppfatninger.

Den statistiske analysen ble gjennomført i to trinn. Den første typen analyse er en univariat og viser hvordan enheter fordeler seg på en variabel. Det er avhengig av variabelen sitt målenivå hvilken analyse som skal brukes. Den andre typen analyse som ble brukt i følgende avsnitter er bivariate analyser som undersøker sammenhengen mellom fenomener eller hvordan enhetene fordeler seg på to variabler samtidig (Johannessen, 2009). Bivariate analyser ble gjennomført med bruk av utvalgte avhengige og uavhengige variabler som måler kontakten mellom fokusgruppen og den norske majoritetsbefolkningen, og hvordan denne kontakten påvirker russiske kvinner sine holdninger.

Alle analyser som ble foretatt i de empiriske delene ble kontrollert for sin evne å generaliseres, dvs. overføres fra utvalget til hele populasjonen. Denne analysen tilhører i slutningsstatistikk og benytter seg av en rekke signifikanstester som, for eksempel, t-test, khikvadrattesten og signifikanstesting ved korrelasjon (Johannessen, 2009).

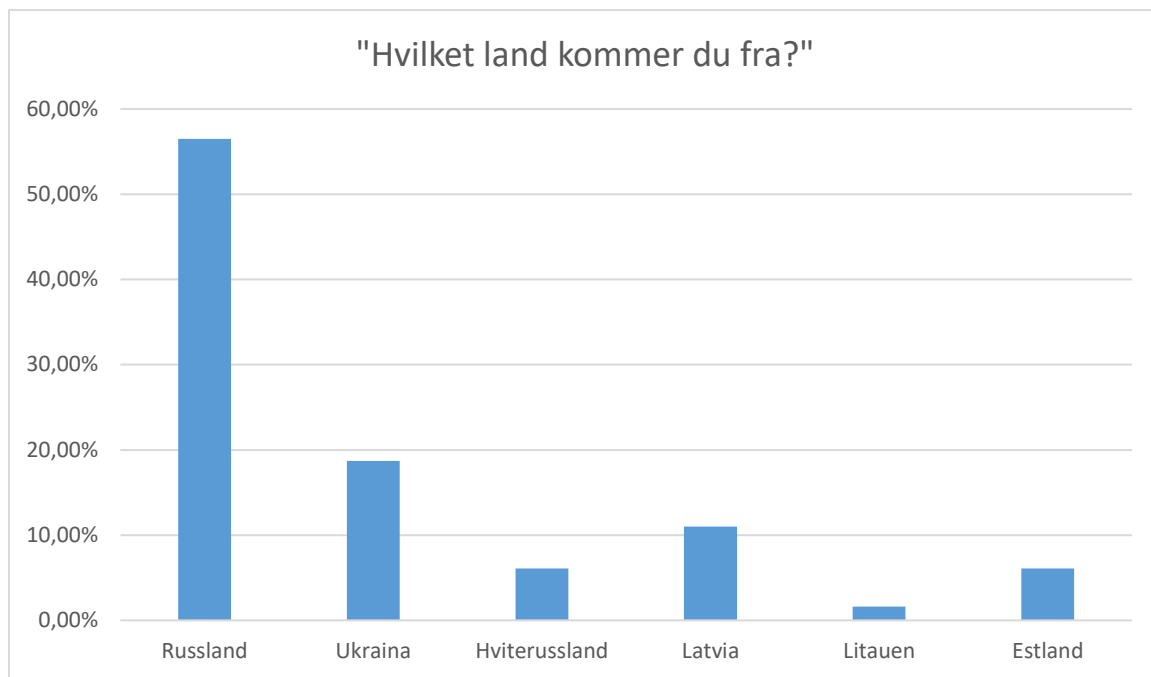
5 Empirisk analyse: russiskspråklige småbarnsmødre og deres bakgrunn

I dette avsnittet blir presentert resultater fra spørreundersøkelsen blant russiskspråklige småbarnsmødre i Norge. Det er viktig å påpeke at disse opplysningene refererer til et utvalg som består av russiskspråklige kvinner i alderen ca. mellom 20 og 37 år som har ett eller flere barn og er bosatt i Norge. Derfor skal resultater til denne analysen gi oversikt over dette utvalget og kan ikke overføres til hele populasjonen, dvs. alle russiskspråklige kvinner i Norge. Denne avgrensningen skyldes rekrutteringsmåten som kan tiltale høyt utdannede og relativt unge informanter, noe som ikke må tilsvare hele populasjonen.

Generell bakgrunn

Med utgangspunktet i SelectSurvey sin måte å registrere svarene på ble det oppnådd følgende resultater: antall svar til sammen $N = 364$, derfra ble $N = 222$ registrert som fullført og $N = 142$ svar ble registrert som ikke fullført. For det første det blir presentert frekvensfordelinger på variabler som tar utgangspunkt i spørsmålene i del 1 til spørreskjemaet. De fleste variablene måles på nominalnivå, alle er kategoriske og blir dermed analysert ved hjelp av prosentfordelingen.

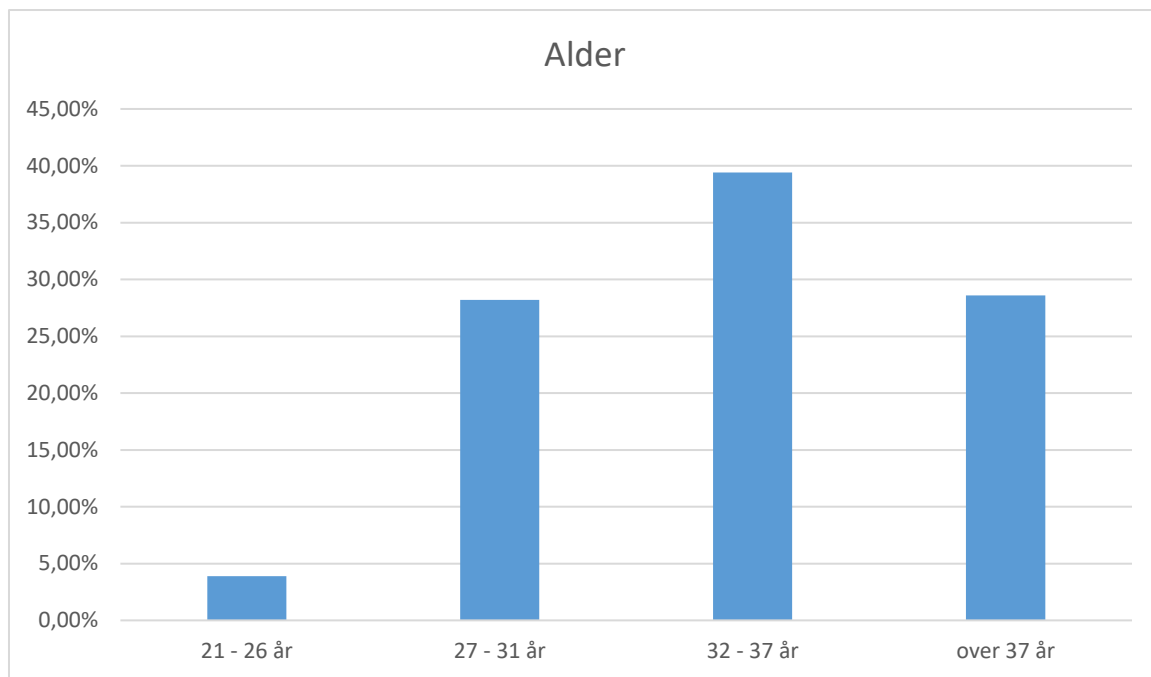
De fleste respondentene kommer som forventet fra Russland. Spørsmålet «Hvilket land kommer du fra?» ble besvart av $N = 246$ respondenter, derav kommer over halvparten $N=139$ (56,5%) fra Russland, 46 (18,7%) fra Ukraina, 15 (6,1%) fra Hviterussland, 27 (11%) fra Latvia, 4 (1,6%) fra Litauen og 15 (6,1%) kommer fra Estland (figur 1). I tillegg svarte 28 respondenter (10,2 %) fra til sammen $N=274$ med å krysse av svaralternativet «annet» og noen av dem presiserte svaret ved å nevne følgende land i kommentarfeltet: «Kirgisistan», «Moldova», «Polen», «Aserbajdsjan», «Kasakhstan» (2 respondenter), «Spania», «Moldova», «Prednestrovje», «Usbekistan» (2 respondenter), «Sverige». Denne prosentfordelingen viser at russiskspråklige kvinner som bor i Norge kommer fra en rekke ulike land og har tilsvarende forskjellige oppfatninger om og forventninger til hverdagen i Norge som er påvirket av deres hjemland.

Figur 1 Fordelingen på spørsmålet «Hvilket land kommer du fra?» (N=246)

Spørsmålet om bosted i Norge ble besvart av N=251 respondenter, derav bor nesten en tredjedel (N=80, 31,9%) i en storby, N=102 (40,6%) i en liten by, 62 (24,7%) i en landsby i nærheten av en storby og 7 respondenter (2,8%) anga at de bor på landet adskilt fra andre boområder. Disse opplysningene viser at flertall av utvalget (73%) bor i en by, noe som lar forvente at informantene har tilgang til ulike ressurser og kan velge mellom dem. Slik, for eksempel, tilbyr en by et større utvalg av forskjellige typer barnehager. Ifølge SSB-rapporten (Henriksen, 2007) har den russiske innvandrerbefolkningen et relativt spredt bosettingsmønster. De fleste russiske innvandrere bor i Oslo, deretter kommer Rogaland, Akershus og de tre nordligste fylkene. I Finnmark har 2,1% kvinner en russisk innvandrerbakgrunn. Selv om de fleste russiske innvandrere bor i Oslo kommune, ligger fire av fem norske kommuner hvor russere utgjør størst andel av befolkningen i Finnmark.

De fleste russiskspråklige småbarnsmødre som deltok i spørreundersøkelsen er over 30 år gammel. Denne fordelingen har ingen stor betydning for min analyse. Imidlertid er opplysningen om alder er en grunnleggende bakgrunnsinformasjon som kan brukes som en kontrollvariabel. Figur 2 viser hvordan respondentene fordeler seg på spørsmål om deres alder. Til sammen N=259 respondenter svarte på dette spørsmålet, derav er N=10 respondenter (3,9%) mellom 21 og 26 år, N=73 (28,2%) er mellom 27 og 31 år, N=74 (28,6%) er eldre enn 37 år, mens de fleste respondentene (N=102 og 39,4%) er mellom 32 og 37 år gamle.

Figur 2 Prosentfordelingen på respondenter sin alder (N=259)

Opplysningen om hvor lenge respondentene har bodd i Norge spiller en viktig rolle i den empiriske analysen. Jeg forventer at økende antall år som har blitt tilbrakt i Norge påvirker respondenter sine holdninger om ulike aspekter til deres liv i Norge. Over halvparten (N=137, 53,5%) fra til sammen N=256 respondenter har bodd i Norge mellom 3 og 10 år og nesten en tredjedel (N=73, 28,5%) over 10 år.

Ifølge rapporten fra Statistisk Sentralbyrå fra 2007 (Henriksen, 2007) har bare en av ti russiske innvandrere bodd i Norge lengre enn 10 år. SSB har målt botid til både kvinnelige og mannlige innvandrere fra Russland som ikke helt tilsvare fokusgruppen til denne oppgaven. Derfor kan man ikke konkludere om tallet av russiskspråklige innvandrere som har bodd i Norge i mer enn 10 år har økt siden 2007. Bare N=3 respondenter (1,2%) anga at de har bodd i Norge mindre enn ett år og N=39 (15,2%) mellom 1 og 3 år. Et lite antall, N=4 respondenter (1,6%), har ikke flyttet til Norge enda. Det betyr at 82% respondenter har bodd i Norge i minst tre år. Denne opplysningen lar forvente at i løpet av denne perioden har respondentene oppnådd et tilstrekkelig integreringsnivå når det gjelder norsk språk, yrkeskvalifikasjon, sosialt liv og generell kunnskap om hverdagen i Norge.

Familie

Spørsmålet «Hva er din sivile status?» ble besvart av til sammen N = 256 respondenter, derav er de aller fleste gift N=218 (85,2%), mens N=22 (8,6%) rapporterte å ha samboer og bare få respondenter (N=4, 1,6%) er ledig. Noen få respondenter (N=10, 3,9%) er skilt og N=2 (0,8%) er enker. En respondent presiserte sitt svar ved å kommentere at hun er gift, men ikke bor sammen med mannen hennes. Denne svarkvoten kan forklares med at russisk kultur setter stor pris på å være gift fremfor å være samboer, det vil si å ha et offisielt registrert forhold. Dessuten gjelder ekteskap som grunnlag for å oppnå oppholdstillatelse i Norge og kan i en stor grad forklare at nesten 9 av 10 informanter er gift.

Videre ble undersøkt fordelinger på spørsmålet som etterspør om respondentene sine partnere er norske. Tidligere forskning viser at norske partnere tjener som en viktig «mediator» når det gjelder kunnskap om hva som utgjør en hverdag i Norge og oppbygningen av relasjoner i majoritetsbefolkningen (Danielsen, 2009). Med hensyn til dette var det viktig å etterspørre hvor mange av informantene som har en norsk partner for å kunne bruke denne opplysningen som en viktig variabel i videre analyse.

Spørsmål «Hvis du er gift, er partneren din...» ble besvart av N=251 respondenter. Det aktuelle tallet betyr at blant respondentene var det ikke utelukkende de som er gift, men sannsynligvis også de med samboer, skilte eller enker. Nesten halvparten av respondentene rapporterte å ha en norsk partner (N=111, 44,2%), N=91 (36,3%) har partneren i samme nasjonalitet og N=35 (13,9%) i en annen nasjonalitet, men ikke norsk. Bare N=14 kvinner (5,6 %) anga å ikke være gift. Noen av respondentene presiserte sine svar i kommentarfeltet og anga følgende nasjonaliteter til sine partnere: «romansk», «dansk», «fransk», «engelsk» og «tysk». Foreliggende resultat avkrefter stereotypisk forestilling om at alle russiske kvinner kommer til Norge for å gifte seg med norske menn. Halvparten av det presenterte utvalget var gift med en russisk eller annen ikke-norsk mann.

Tabell 2 Prosentfordelingen på variablene "Antall barn" og "Småbarn"

	N	%
1	144	56,9
2	86	34
3	18	7,1
flere enn 3	5	2
Sum	253	100

	N	%
ja	203	79,3
nei	53	20,7
Sum	256	100

Over halvparten av alle (N=253) respondenter har bare ett barn (N=144, 56,9%), over en tredjedel (N=86, 34%) har to, og N=18 (7,1%) har tre barn. Bare N=5 respondenter (2%) har flere enn tre barn (tabell 2). Av til sammen N=256 respondenter er de fleste (N=203, 79,3%) småbarnsmødre, mens N=53 (20,7%) har ingen barn under 6 år (tabell 2). Ifølge SSB rapporten (Henriksen, 2007), hadde kvinnelige førstegenerasjonsinnvandrere fra Russland i alderen 35-44 år per 1. januar 2004 i gjennomsnitt bare 1,2 barn. Dette tallet er ganske gammelt og utelukker en stor gruppe av kvinner i alderen 21-34 år. Derfor er det ikke aktuelt å sammenligne disse opplysningene med foreliggende funn.

Årsaker til at kvinner fra den tidligere Sovjetunionen velger å flytte til Norge kan variere fra gjenforeningen med deres norske kjærester og til ønsket å finne en bra betalt jobb og øke livsstandard. Kvinner som bestemmer seg for å flytte til utlandet kan velge Norge på grunn av en nær beliggenhet som tillater å besøke familie og venner relativt ofte. En stor del migranter fra Russland kommer fra St. Petersburg, Murmansk og andre nordlige områder. Dette kan forklares med en stor andel norske bedrifter som samarbeider med nevnte regioner og at innvandrere fra Nord-Russland har lavere terskel å flytte til et land med lignende klima forhold.

Statistisk sentralbyrå rapporterte at 6352 kvinnelige innvandrere fra Russland har flyttet til Norge på grunn av familiegjenforening, 759 kom på grunn av arbeid og 1457 for å ta høyere utdanning (SSB rapport for 1.10.2015). Nest største innvandregruppe blant kvinner fra den tidligere Sovjetunionen er representert av Litauen (N=4239). Imidlertid er familien ikke den hyppigste grunnen hvorfor litauiske kvinner bestemmer seg å flytte til Norge. Nesten dobbelt så mange kvinner flytter til Norge på grunn av jobb (N=8418), et henholdsvis stort tall sammenlignet med andre baltiske land som Latvia (N=1995) og Estland (N=1050). Denne fordelingen kan forklares med forskjellen i lovlige reguleringer for innvandrere fra europeiske og ikke-europeiske land. Arbeidsinnvandrere fra EU land som Latvia, Litauen og Estland trenger ingen oppholdstillatelse i motsetning til land som ikke inngår i den Europeiske Union. Derfor har kvinnelige innvandrere fra baltiske land mer frihet når det gjelder legitimeringen av sitt opphold i Norge. Ikke minst kan mange av dem komme til Norge på grunn av familiegjenforening med sine partnere som allerede jobber i Norge.

Ifølge Lie (2004) har stadig flere norske menn en utenlandsk partner og det vanligste er å gifte seg med kvinner fra Thailand, Filippinene og Russland. Imidlertid hadde dobbelt så mange kvinner fra Thailand en oppholdstillatelse på grunn av familien enn russiske kvinner (N=12132 mot N=6352). Disse tallene viser at det ville vært stereotypisk å utelukkende framstille russiskspråklige kvinner i konteksten av et krysskulturelt ekteskap.

Krysstabell mellom variablene «Alder» og «Antall år i Norge» tyder på tendensen at russiskspråklige kvinner ofte bestemmer seg til å flytte til Norge når de allerede er mellom 27 og 37 år gamle (tabell 3). Denne tendensen kan forklares med at kvinner ønsker å fullføre sin høyere utdanning i hjemlandet før de bestemmer seg til å flytte til utlandet.

Tabell 3 Krysstabell "Alder" - "Antall år i Norge"

Antall år i Norge	Alder				Total
	21 – 26	27 – 31	32 – 37	eldre enn 37	
0	0	1	2	1	4
0-1	0	1	2	0	3
0-3	5	18	16	0	39
3 – 10	5	45	49	38	137
over 10	0	6	32	35	73
Total	10	71	101	74	256

Dessuten har de fleste respondentene i denne aldersgruppen jobbet mellom 2 og 10 år før de flyttet til Norge. Erfaringer fra arbeidsplassen i Russland og andre russiskspråklige land danner grunnlag til sammenligning og kan dermed påvirke holdninger om tilsvarende arbeidsforhold i Norge.

6 Russiske småbarnsmødre i konteksten av arbeidslivet i Norge

Foreliggende avsnitt skal undersøke fokusgruppen sitt utdanningsnivå og hvordan dette gjenspeiler seg i deres deltagelse på det norske arbeidsmarkedet. Først og fremst skal presenteres respondenter sine svar på spørsmålene som dreier seg om deres utdanning, arbeidserfaring fra hjemlandet og deres aktuelle arbeidssituasjon i Norge. Kvantitative data blir forankret med opplysninger som er kjent fra tidligere forskning og fullført ved hjelp av kvalitative data – kommentarer og observerte foruminnlegg. Til slutt skal undersøkes hva fordelinger i svar på noen av spørsmålene skyldes. Dette blir gjort ved hjelp av enkelte statistiske analyser. Følgende undersøkelse skal spesielt sette fokus på russiske småbarnsmødre sin inkludering på norske arbeidsplasser og deres oppfatninger om kollegaer og arbeidsgivere.

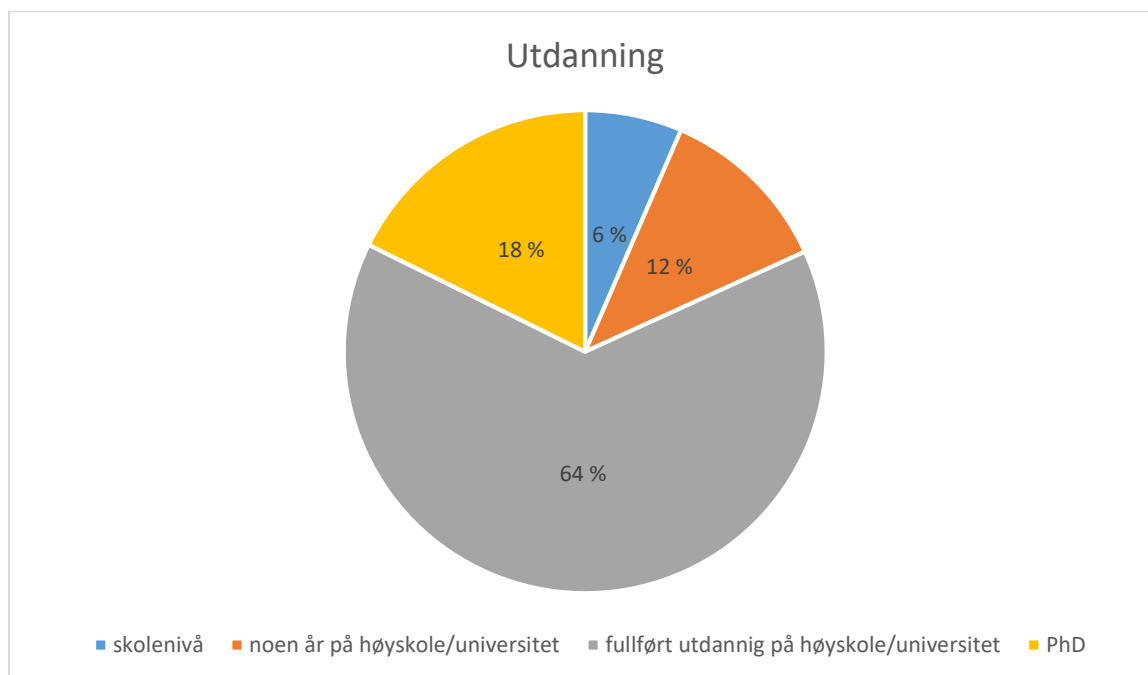
Med tanken på at data i følgende analysen omfatter bare et utvalg (ca. 250 respondenter) kan tallene ikke uten videre overføres til hele populasjonen av russiske kvinner i Norge. Derfor ble det sett på som hensiktsmessig og riktig å observere utvalget sine resultater i konteksten av hele populasjonen. Levekårsundersøkelsen fra de siste årene (Henriksen, 2010, Holøien, Zachrisen og Holseter, 2015) tilbyr aktuelle tall angående befolkningens utdanningsnivå og arbeidsmarkeddeltagelse og skal hjelpe å konkludere om utvalget i dette henseende kan ansees som representativt eller ikke.

6.1 Utdanningsnivå

Russiske kvinner som bor i Norge har et ganske høyt utdanningsnivå sammenlignet med andre kvinner med innvandrerbakgrunn. Dette kan bety at fokusgruppen til foreliggende oppgave er bedre stilt i forhold til sjanser å komme i et lønnet arbeidsforhold og oppnå en høy grad av likestilling og inkludering i det Norske samfunnet (jf. Henriksen, 2010). Ifølge Statistisk Sentralbyrå (Holøien, Zachrisen og Holseter, 2015) er 58% kvinner fra Russland som har flyttet til Norge på grunn av familiegjening utdannet på høyskole- og universitetsnivå (mot 25% blant mannlige innvandrere fra samme land). Denne tendensen gjenspeiler seg i betraktningen av kvinner fra Ukraina (62%). Dette skåret ligger på femte og fjerde plass tilsvarende etter kvinner fra Storbritannia (66%), India (69%) og USA (76%).

Andelen kvinner med utdanningen på høyskole- og universitetsnivå er enda høyere blant kvinnelige innvandrere fra Russland som kom til Norge for å jobbe med hele 76% (mot 69% blant russiske menn). Dette tallet er høyt, imidlertid ligger det ikke helt på toppen av utdanningsskalaen som blir ledet av en rekke europeiske land som Frankrike (86%), Storbritannia (81%), Spania (80%) og Italia (80%). Høyst utdannet blant kvinnelige utenlandske arbeidsinnvandrere er kvinner fra India (88%), Kina (88%) og USA (87%) (Holøien, Zachrisen og Holseter, 2015).

Når det gjelder utvalget av russiskspråklige småbarnsmødre, så rapporterer de fleste respondentene (N=159, 64,1%) å være utdannet på høyskolenivå i tillegg til N=44 (17,7%) som har en PhD grad og N=29 (11,7%) som begynte å studere i hjemlandet eller i Norge. Bare N=16 (6,5%) fra alle respondenter (N=248) har utdanning på skolenivå (figur 3). Disse tallene er høyere enn russiske kvinner sitt utdanningsnivå i hele populasjonen. Denne skjevheten kan skyldes respondentene sin selvrekuttering på Facebook-siden, dvs. at høyt utdannede kvinner muligens er mer sannsynlig å ville delta i en slik spørreundersøkelse.

Figur 3 Prosentfordelingen for utdanning

Kvalifikasjoner som kvinnelige respondenter har oppnådd viser at disse ønsker å jobbe blant annet i kvalifiserte lederstillinger og har store forventninger til deres arbeidsliv i Norge. Denne

informasjonen er viktig, fordi den tyder på at kvinner fra utvalget føler seg i stand til å fullføre sine drømmer. Blant respondenter som ønsket å presisere sine svar i kommentarfeltet var det mange som har fullført to eller flere utdanninger på høyskole-/universitetsnivå: «*To høyere. Master i politologi hjemmefra og bachelor i administrasjon og organisasjonsvitenskap i Bergen*», «*To høyere utdanninger og studerer i tillegg i Norge*», «*Sivil ingeniør + MBA*» osv.

Fra til sammen N=252 respondenter som besvarte spørsmålet om de har tatt noen deler av sin utdanning i Norge, svarte akkurat halvparten (N=126, 50%) med «ja» og den andre halvparten (N=126, 50%) med «nei». Blant dem som tok noen deler av sin utdanning i Norge var det både kvinner som gikk på norskkurs, tok et førerkort eller besøket ulike kurs i en jobbsammenheng, men også de som tok høyere utdanning: «*Mastergrad ved NTNU, ingeniør*», «*Mastergrad som siviløkonom*», «*Mastergrad i matematikk, UiB*», «*MBA, prosjektledelse, kurs og sertifiseringer*», «*Master i flerkulturell pedagogikk*» osv. Fire respondenter som bidro med en kommentar har fått sin PhD-grad i Norge og flere anga at de planlegger å ta høyere utdanning på en norsk høyskole eller universitet.

Ifølge SSB rapporten (Henriksen, 2007) er det nettopp hensikten å ta høyere utdanning som fører mange russere til Norge. I 2005 var 31% av alle russiske førstegenerasjonsinnvandrere i alderen mellom 19 og 24 år under utdanning. Utdanningsdeltakelsen var like høy som i befolkningen i alt og mye høyere enn gjennomsnitt for alle ikke-vestlige førstegenerasjonsinnvandrere (18%). Samtidig var en betydelig høyere andel av russiske kvinner (36%) under høyere utdanning enn av russiske menn (24%).

Presenterte tall viser at både russiske småbarnsmødre som er representert i dette utvalget og russiske kvinner i hele populasjonen er høyt utdannet på høyskole- og universitetsnivå. Dette resultatet lar forvente en betraktelig sysselsetting blant russiske kvinner i Norge. Høyere utdanning som er tatt i Norge kan ikke minst tyde på en høyere inkluderingsgrad både på arbeidsplassen og i samfunnet stort sett. Tabell 4 viser fordelinger på variablene «utdanning i Norge» og «inkludering i arbeidsprosessen»:

Tabell 4 Krysstabell "Norsk utdanning" / "Inkludering i arbeidsprosessen" og "Norsk utdanning" / "Inkludering i team"

	ja (%) ⁴	nei (%)		ja (%)	nei (%)
enig	68,9	52,3	enig	52,5	42,5
enig i noen grad	14,3	14	enig i noen grad	26,7	20,8
uenig	7,6	5,6	uenig	12,5	8,5
vet ikke	5,9	0	vet ikke	4,2	0,9
kan ikke svare	4,3	28		4,2	27,4
Sum	100	100	Sum	100	100

Tallene demonstrerer en tydelig sammenheng mellom utdanningen som har blitt tatt i Norge og respondenten sin inkludering i arbeidsprosessen og arbeidsteam. Slik rapporterer nesten 69% kvinner som tok noen deler av sin utdanning i Norge å være helt enig i påstanden om å være inkludert i arbeidsprosessen på en lik måte som deres norske kollegaer mot 52% respondenter som ikke tok noen utdanning i Norge. Den samme tendensen gjentar seg i konteksten av inkluderingen i arbeidsteam som person (tabell 4). Russiske kvinner som har tatt noen deler av sin utdanning i Norge rapporterer oftere at de føler seg inkludert i arbeidsteam enn kvinner uten slik utdanning. Imidlertid er det mulig at skjevheten skyldes manglende arbeidserfaring hos respondenter uten norsk utdanning som kommer fram i høy svarkvote på verdien «vet ikke» (ca. 28%) hos tilsvarende gruppe respondenter.

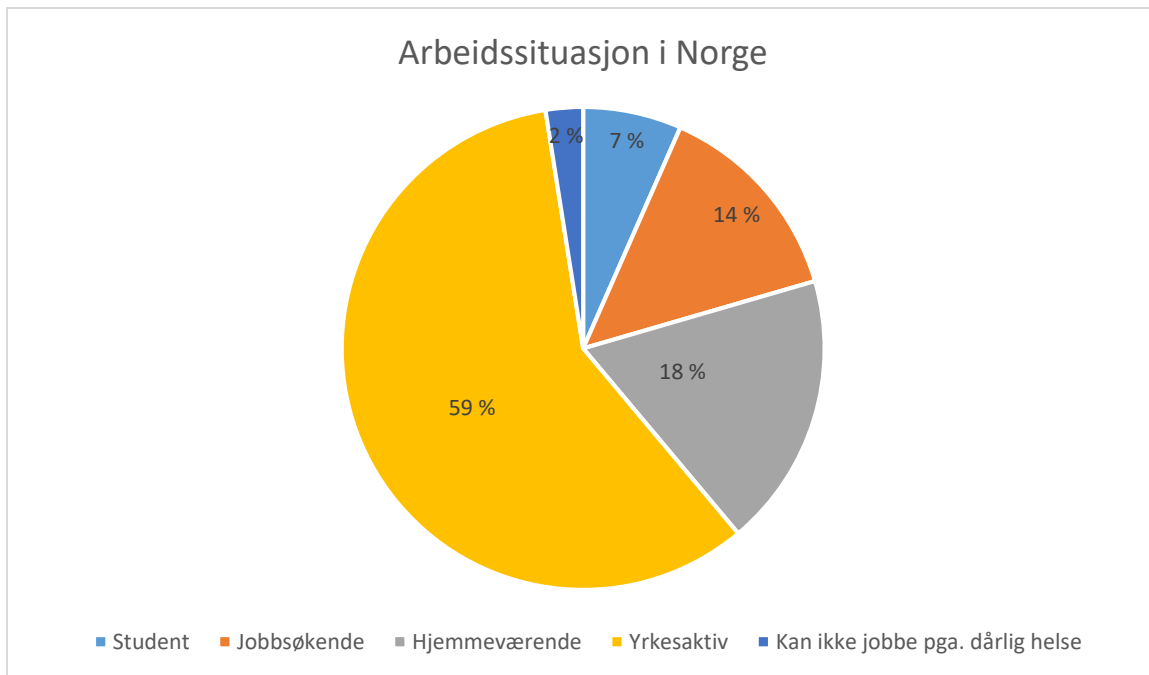
⁴ («ja»=noen deler til utdanningen ble absolvert i Norge; «nei»=ingen utdanning i Norge; «enig», «enig i noen grad», «uenig», «vet ikke» og «kan ikke svare»=fordelinger i påstand «Jeg føler meg inkludert i arbeidsprosessen på en lik måte som mine kollegaer» og «Jeg føler meg inkludert i kollektivet som person, noe som vises for eksempel, gjennom et bra forhold med mine kollegaer, uformell kommunikasjon, felles aktiviteter utenfor jobb».

6.2 Arbeidserfaring fra hjemlandet og den aktuelle situasjonen på arbeidsmarkedet

Tidligere forskning (jf. Henriksen, 2010) dokumenterte at høyere utdanning øker innvandrere sine sjanser for å komme i et lønnet arbeidsforhold, ikke minst på grunn av et større nettverk som ofte betyr nye jobbmuligheter. Imidlertid må arbeidserfaringen hjemmefra spille en likeså betydelig rolle når det gjelder sannsynligheten for å ha en jobb i Norge. I denne sammenhengen var det viktig å etterspørre hvor stor arbeidserfaring respondenter har fått i sitt hjemland før de har flyttet til Norge. Disse opplysningene kan være en viktig variabel som ville påvirke fokusgruppen sine sjanser på det norske arbeidsmarkedet.

Når det gjelder arbeidserfaringen som respondenter har brakt med seg fra hjemlandet, så rapporterte fra N=251 respondenter N=36 (13,1%) at de hadde mindre enn to år arbeidserfaring eller ingen erfaring i det hele tatt før de har flyttet til Norge. Nesten en fjerdedel N=59 respondenter (23,5%) meldte to til fem år arbeidserfaring, den andre fjerdedelen N=66 (26,3%) fem til ti år og N=54 (21,5%) mer enn 10 år arbeidserfaring. Tidligere forskning rapporterer ingen data om innvandrere sin arbeidserfaring. Imidlertid har over halvparten av kvinner i foreliggende utvalg jobbet i minst fem år før de har flyttet til Norge, et tall som kan ansees som temmelig høyt.

Den videre analysen skal undersøke i hva slags situasjon informantene befinner seg i dag i forhold til sin yrkesaktivitet i Norge. Figur 4 viser fordelinger på spørsmålet «Hvilken av følgende kategorier ville nærmest beskrive din situasjon i forhold til jobb i Norge?».

Figur 4 Prosentfordelingen for "Arbeidssituasjon i Norge" (N=244)

Over halvparten respondenter (N=143, 58,6%) er yrkesaktive, mens N=16 (6,6%) er studenter, N=34 (13,9%) leter etter jobb og N=45 (18,4%) er hjemmeværende. En liten andel (N=6, 2,5%) av totalt N=244 kan ikke jobbe på grunn av en dårlig helse. Levekårsundersøkelsen fra 2005 (Henriksen, 2007) viste at sysselsettingsnivået blant førstegenerasjonsinnvandrere fra Russland var høyere blant kvinnelige enn mannlige innvandrere (51% mot 45%). Forskeren forklarte det med at mange kvinner fra Russland kommer for å gifte seg med menn uten innvandrerbakgrunn, og mange av disse kvinnene er godt kvalifiserte for arbeidslivet. I denne sammenhengen var det spennende å etterspørre hva slags jobb respondenter hadde i forhold til deres kvalifikasjon fra hjemlandet. Noen av respondentene anga i kommentarfeltet at de befinner seg i en foreldrepermisjon, mange er selvstendige og noen har ingen fast arbeidskontrakt og deres arbeidsforhold blir ikke forlenget etter foreldrepermisjonen.

Kvinner med innvandrerbakgrunn kan assosieres med yrker som ikke trenger en kvalifisert utdanning, for eksempel, butikkmedarbeider eller vaskehjelp. Fordelingen på spørsmålet om respondentene sin kvalifikasjon i Norge viste at bare N=18 (8,4%) av totalt N=215 kvinner jobber i en ikke kvalifisert stilling, mens over tredjedelen (N=76, 35,3%) jobber i samme kvalifikasjon som i hjemlandet og N=48 (22,3%) har byttet kvalifikasjon etter at de har flyttet til Norge. Imidlertid anga over tredjedelen av N=215 respondenter at de ikke jobber i det hele tatt (N=73, 34%). Sannsynligvis skyldes dette antallet respondenter som befinner seg i

søknadsprosessen og hjemmeværende. De fleste av dem som ønsket å skrive en kommentar rapporterte at de jobber i en kvalifikasjon som de har fått i Norge. En av informantene fortalte at hun ikke ville ha fått sin stilling uten arbeidserfaringen som hun hadde med fra hjemlandet og en norsk utdanning.

6.3 Hvordan oppleves det å jobbe i Norge?

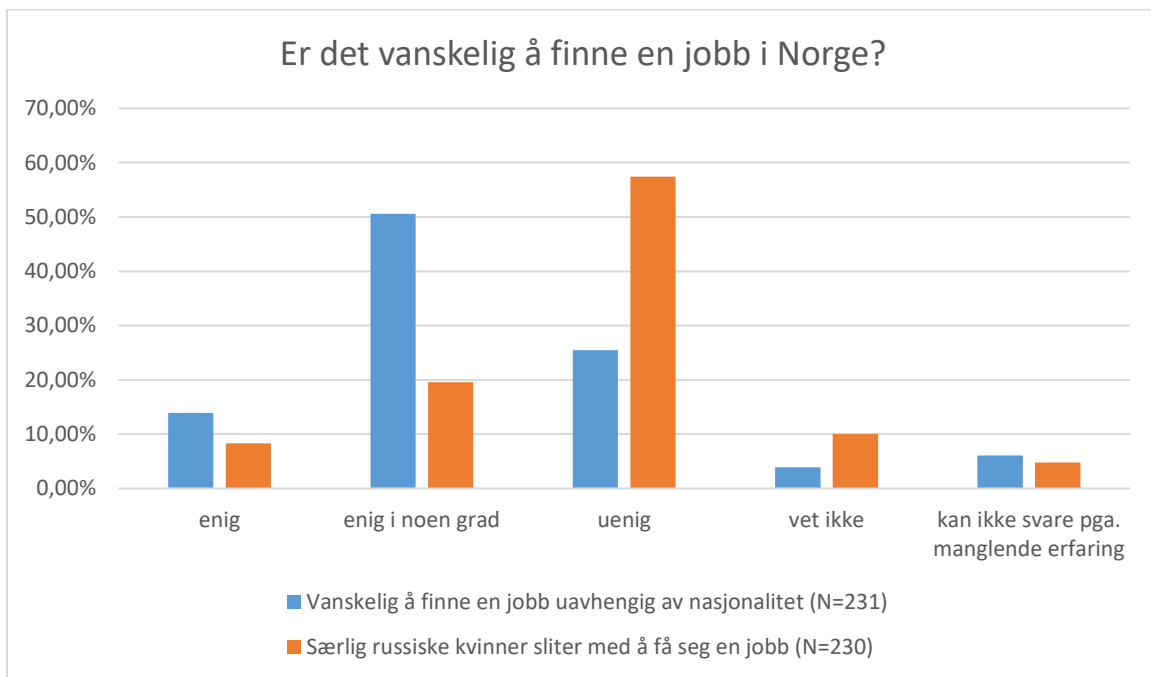
Følgende avsnitt skal det settes søkelys på informantene sine meninger om og erfaringer med det norske arbeidsmarkedet. Disse oppfatningene ble etterspurt ved hjelp av en rekke spørsmål som ble presentert i metoddelen. Følgende analyse skal undersøke sammenhenger mellom enkelte variabler for å observere hvordan enhetene fordeler seg på to variabler samtidig. Noen av spørsmålene i spørreundersøkelsen ville finne ut hvorvidt informantene er inkludert på deres arbeidsplass, og noen skulle sette søkelyset på hvordan nordmenn oppfører seg når de kommer i en situasjon hvor det kreves samarbeid med utenlandske kollegaer.

Prosentfordelinger på jobbrelevante spørsmål tyder på en nokså inkluderende og vennlig innstilling til både fra norske arbeidstakere og arbeidsgivere mot russiske kvinner. Imidlertid tyder fordelinger på noen av disse variablene på en viss grad av forskjellsbehandling. Med hensyn til disse variasjonene i fordelinger og med utgangspunktet i kontaktteorien som teoretisk ramme var det viktig å undersøke hva disse forskjellene skyldtes.

6.3.1 «Særlig russiske kvinner sliter med å få seg en jobb»?

Figur 5 illustrerer prosentfordelingen for spørsmålene om sjanser for å finne seg en jobb i Norge blant ulike grupper arbeidssøkere. Fordelingen viste at av totalt N=231 respondenter var N=32 (13,9%) helt enige i påstanden om at det er vanskelig å finne jobb i Norge uavhengig av nasjonaliteten. De fleste respondentene (N=117, 50,6%) var enige i det i noen grad og N=59 (25,5%) kunne ikke bekrefte at det stemmer. Her og i den videre rapporten som presenterer holdninger skal bare presenteres gyldige meninger med unntak av svarene «vet ikke» og «kan ikke svare på grunn av manglende erfaring». Imidlertid blir disse tallene presentert i tilsvarende grafiske framstillinger (vedlegg 3). Dette resultatet tyder på at russiskspråklige småbarnsmødre har en nokså optimistisk oppfatning om jobbmuligheter i Norge.

Spørsmålet om respondenter synes at særlig russiske kvinner sliter med å få seg en jobb i Norge satte i fokus stigmatisering som er sannsynlig å opptre i sammenheng med nasjonalitet. Av totalt N=230 gyldige svar syntes N=19 (8,3%) at denne påstanden stemmer, mens over halvparten av informantene kunne ikke være enige i den (N=132, 57,4%). Om lag 20%, N=45 (19,6%) respondenter anga å være enige i noen grad (figur 5). Ut fra presenterte tallene kan man konkludere at russiske småbarnsmødre som representerer utvalget i denne undersøkelsen følte seg stort sett ikke stigmatisert når det gjelder deres sjanser på det norske arbeidsmarkedet.

Figur 5 Prosentfordelingen for "Det er vanskelig å finne en jobb i Norge uavhengig av nasjonalitet" og "Særlig russiske kvinner sliter med å få seg en jobb"

Med tanke på kontaktteorien var det spennende å undersøke om kontakten med nordmenn på en daglig basis ville påvirke respondentene sine holdninger. Derfor ble det valgt å se om det finnes en sammenheng mellom det å ha en norsk partner, norske kollegaer og antall år i Norge og kvinnene sine oppfatninger om det norske arbeidslivet. Sammenligning av gjennomsnitt til variablene «nasjonalitet partner» og «russiske kvinners situasjon på arbeidsmarkedet i Norge» viste at kvinner med en norsk partner oftere rapporterte å være enig i noen grad (2,65) i påstanden om at særlig russiske kvinner sliter med å få seg en jobb i Norge enn de som har en russiskspråklig partner (2,95). Respondenter med partner som er verken russiskspråklig eller norsk viste et lignende gjennomsnitt (2,90) (se tabell 1 i vedlegg 4). Imidlertid rapporterte

kvinner som ikke er gift i det hele tatt mest positive innstillinger når det gjelder deres sjanser for å finne seg jobb i Norge (3,36 med 3= «uenig»). P-verdien i denne analysen lå på 0,217 og dermed var resultatet ikke statistisk signifikant.

Korrelasjonsanalyse viste en ganske svak samvariasjon mellom variablene «norske kollegaer» og «russiske kvinner på arbeidsmarkedet i Norge» hvor Pearsons r var lik 0,167 (se tabell 2 i vedlegg 4). Ifølge Johannessen (2009), finnes det ingen faste regler for hva som er en høy korrelasjon. Imidlertid påpeker han at i samfunnsvitenskapelige undersøkelser er det vanlig å vurdere Pearsons r opp til 0,20 som en svak samvariasjon, 0,30-0,40 relativt sterk og over 0,50 meget sterk. Signifikanstest viste p-verdi på 0,012 hvilket betyr at sammenhengen er statistisk signifikant.

Korrelasjonsanalyse mellom variablene «antall år i Norge» og «russiske kvinner på arbeidsmarkedet i Norge» viste et litt negativt sammenfall med Pearsons r på -0,94 (se tabell 3 i vedlegg 4). Denne korrelasjonen betyr at økende antall år som ble tilbrakt i Norge økte respondenten sin sannsynlighet for å være enig med påstanden om at særlig russiske kvinner sliter med å få en jobb i Norge. Muligvis henger det sammen med deres egne erfaringer med søknadsprosessen, mens de med mindre antall år i Norge ikke har gjort slike erfaringer og har tendens å være mer optimistiske. Ifølge signifikanstesten var denne sammenhengen ikke statistisk signifikant (p-verdi = 0,156).

6.3.2 Oppfatninger om norske kollegaer

Ikke alle respondenter jobber i et utelukkende norsk arbeidsteam. Derfor var det nyttig å etterspørre om det er nordmenn det handler om når man skal undersøke forhold på arbeidsplassen. Av totalt N=228 respondenter anga over halvparten N=127 (55,7%) at de fleste av deres arbeidskollegaer er nordmenn, N=42 (18,4%) rapporterte at det stemmer i noen grad mens N=23 (10,1%) anga at det ikke stemmer, dvs. at tilsvarende respondenter jobber i et internasjonalt arbeidsteam.

De fleste av N=230 informantene rapporterte at deres norske arbeidskollegaer synes at det er spennende at de kommer fra Russland (eller et annet russiskspråklig land) og viser interesse for deres kultur, tradisjoner osv. Nesten 40% respondenter (N=91) var helt enige i det og N=86 (37,4%) var enige i noen grad. Bare N=14 (6,1%) kvinner kunne ikke bekrefte denne påstanden.

Med målet å vinne flere informasjon om inkluderingen av russiske kvinner i et arbeidsteam i Norge ble det observert følgende diskusjoner på det russiske forumet. Mange

diskusjonsdeltakere var opptatte av dilemmaet *om det må være lov å snakke russisk med andre russiskspråklige kollegaer på arbeidsplassen*. Denne diskusjonen kalte frem mange ulike meninger som stort sett lar seg kartlegge i to grupper: de som syntes at det er en høflighetssak å snakke språket som alle rundt forstår, særlig hvis det er eksplisitt ønsket av arbeidsgiveren. Den andre meningsgruppen forsvarte personlig frihet og identitet og syntes at det burde være lov å bruke språket som lar diskutere saker og løse problemstillinger på en mest effektiv måte. Selv om det ikke er lov å snakke morsmål på arbeidsplassen, burde det i alle fall være tillatt å slappe litt av og snakke sitt eget språk i lunsjpauser eller på fest. En av kvinnene fortalte:

Kanskje er jeg annerledes, men en gang så jobbet jeg på et sted sammen med en annen russisk dame. Da snakket vi norsk med hverandre praktisk hele tiden. For det første, så er alle faguttrykk norske og det er slitsomt å «hoppe» fra et til et annet språk i en samtale med flere. (...) Etter jobb snakket vi russisk selvsagt.

Den andre store diskusjonen hang sammen *med den typisk norske «fredagskosen»*. Noen få diskusjonsdeltakerne mente at de ikke var interesserte i denne tradisjonen og kunne bruke sin arbeidstid på en mer effektiv måte:

Hver fredag baker noen av kollegaene som står på listen en kake. I tillegg har de et vinlotteri. Jeg har ikke jobbet her så lenge og står ikke på listen enda, men tingen er at jeg er absolutt ikke interessert i denne tradisjonen. Jeg drikker ikke vin og spiser ikke kake.

Informanter som representerer denne meningen knytter «fredagskos» med ideen om likestilling, et tiltak hvor alle må komme i kontakt med andre og bidra til at alle i kollektivet føler seg inkludert. Imidlertid er det ikke mulig å gjøre alle sympatiske for hverandre:

Det er bare slik at utopiske forestillinger om et friskt kollektiv og den korporative etikken ikke fungerer i realiteten. I realiteten er det utelukkende «kjemi». (...) Det betyr at man må være høflig med hverandre, hilse på hverandre og si «tak» og «kan du sende meg dette dokumentet vær så snill», alt annet er overflødig. Jeg synes at man jobber mer effektivt hvis det er mindre sosialisering. (...) Etter jobb kan man sosialisere så mye man vil og med hvem man vil.

Imidlertid mente de fleste at man burde ta seg denne tiden selv om man ikke er så glad i kake fordi det er en viktig del av inkluderingen i et norsk arbeidsteam:

Jeg tror at alle andre samler seg ikke bare for kaken sin skyld, men for å kose seg og være sosial. Det er ikke nødvendig å spise den, man kan jo bare bli litt og prate sammen.

Informanter forteller ***hva slags tradisjoner som er vanlig på deres arbeidsplasser***. Flere kvinner forteller om et «team-building» tilbud som de får i sammenhengen med deres arbeid i Norge. Dette tilbudet varierer mellom invitasjonen av en «coach» som gjennomfører ulike seminarer og aktiviteter og at man samler noen kroner og kjøper et lotteri. Mange rapporterer at det er trivelig å komme i kontakt med sine kollegaer utenom arbeidsprosessen slik det eksempelvis blir framstilt i den følgende kommentaren:

Vi har vært på hytteturer. Jeg trives virkelig veldig godt med det – ulike aktiviteter, bål, ingen mobildekning.

Noen informanter skrev at det finnes, etter deres mening, en ***forskjell mellom kvinnelige og mannlige norske kollegaer***. De rapporterte at det er mer trivelig å jobbe i et overveiende mannlige kollektiv:

Mine kollegaer er nesten bare «gutter». Kanskje det er bra, det finnes ingen baksnakking og andre ubehagelige ting. (...) Jeg har et fint forhold til «mine» gutter, morsomme diskusjoner, vi går ofte ut på en bar sammen.

Imidlertid kan denne påstanden ikke overføres til alle russiske kvinner som jobber i Norge, noen informanter ønsker seg også kvinnelige kollegaer for å kunne diskutere «kvinnelige» temaer og gå ut sammen på cafe og teater og ikke bare på pub.

De fremstilte diskusjonene omfatter bare en liten del temaer og oppfatninger som blir diskutert på det russiske forumet i sammenheng med yrkesaktivitet i Norge. Imidlertid er det ganske vanlig å diskutere problemstillinger og ikke dele positive opplevelser på slike forumer. Derfor kan det danne et feilaktig negativt bilde med hensyn til norske arbeidsgivere og arbeidstakere sine evner å inkludere russiske kvinner i arbeidsprosessen og team. Følgende kommentarer beviser det motsatte:

For øvrig har vi et fint og ungt miljø. Ikke alle er perfekt, men det samme gjelder for oss selv.

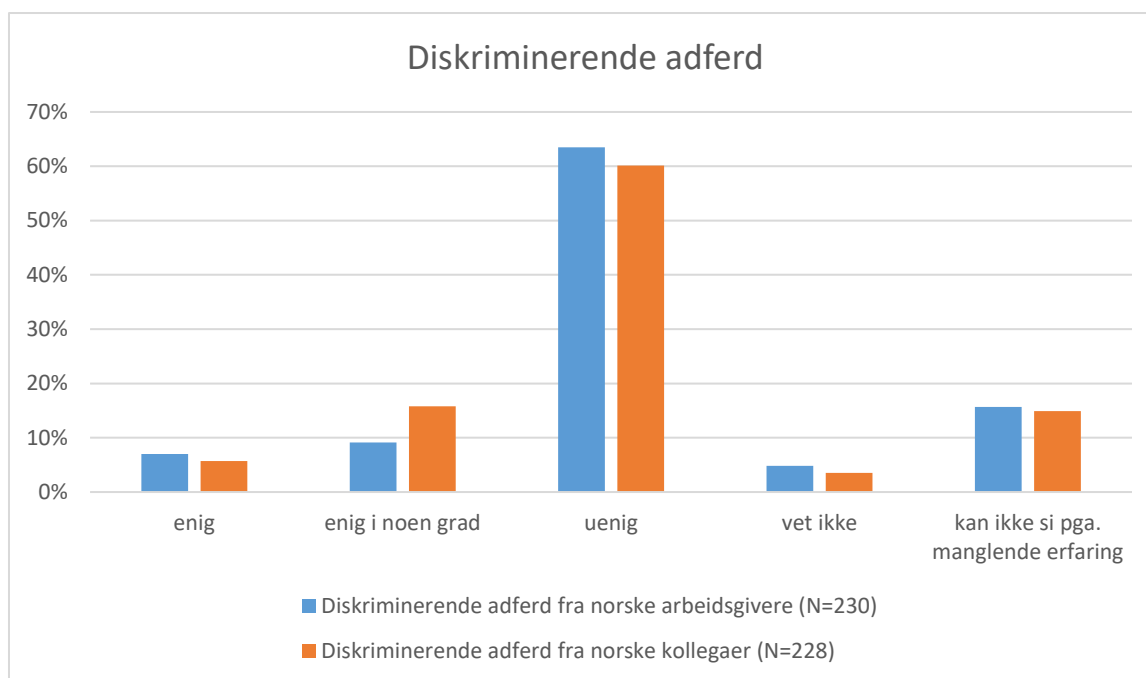
Stort sett er jeg fornøyd. Fra begynnelsen av var alle kollegaer veldig opptatte med å «integrere» meg i kollektivet og har stadig hjulpet meg, forklart osv.

Jeg kan, forresten, si at fra 190 ansatte er jeg eneste som er russisk og en av tre ikke etniske nordmenn, for å si det sånn. Jeg forteller absolutt ingenting om Russland, men i det siste har omtrent 20 mennesker kommet til meg og fortalt at de hadde lyst til å reise til Russland. Et spennende fenomen.

Det første sitatet tydet på respondenten sin bevissthet om at alle mennesker er forskjellige, at kollegaer på arbeidsplassen må bli ivaretatt som individer med egne sterke og svake sider og at det er meningsløst å sammenligne og stille indre krav som ingen kan oppfylle. Det andre innlegget illustrerte en positiv opplevelse på en norsk arbeidsplass idet informanten følte seg inkludert i det norske kollektivet. Den siste informanten virket tilbakeholdende i sine forventninger til norske kollegaer, men rapporterte å være positiv overrasket over deres oppmerksomhet og interesse for hennes opprinnelsesland.

6.3.3 Stigmatisering og diskriminering på arbeidsplassen

Spørreundersøkelsen innebærer to spørsmål som skulle etterspørre om russiske småbarnsmødre har opplevd diskriminerende adferd fra deres norske arbeidsgivere eller kollegaer. Figur 6 presenterer fordelinger i svar på dette spørsmålet. Over 60% respondenter rapporterte at de aldri hadde opplevd diskriminerende adferd fra deres norske kollegaer eller arbeidsgivere. Denne prosentandelen ville øke ved unntak av svarene «vet ikke» og «kan ikke svare». Imidlertid rapporterte N=13 (5,7%) respondenter at de hadde opplevd diskrimineringen fra sine norske kollegaer på grunn av deres nasjonalitet og N=36 (15,8%) var enige i det i noen grad. Prosentfordelingen for spørsmålet om respondenter har opplevd noen diskriminerende adferd fra arbeidsgiveren sin side viste lignende tall. En liten andel av N=16 (7%) respondenter hadde opplevd diskrimineringen fra sine norske sjefer og N=21 (9,1%) rapporterte at det stemmer i noen grad.

Figur 6 Prosentfordelingen for "Diskriminerende adferd"

En av informantene fortalte om sine erfaringer i de første årene som ansatt i Norge:

Det første året var preget av en tydelig urettferdighet. For eksempel, fikk jeg bare dårlige skift, det betyr at de var korte og på kvelden (jeg har jobbet i en butikk). Først etter at jeg hadde blitt medlem i fagforening og fått en juridisk konsultasjon om mine rettigheter forandret situasjonen min på jobb seg. Etter en stund ble jeg, for å si det sånn, fullt integrert i kollektivet. Diskriminering henger fast sammen med arbeidsgiveren sin fast tro i at utenlandske arbeidstakere ikke kjenner sine rettigheter og skal akseptere alle betingelser for å beholde arbeidsplassen.

En annen respondent forteller om hennes erfaring i jobbsøkningsprosessen:

Da jeg først kom til Norge, prøvde jeg å finne en praksisplass. En gang satt jeg i et møte med en avdelingsleder og prøvde å presentere meg profesjonelt, fortalte hva er mine kvalifikasjoner og arbeidserfaringer. Da avbrøt han meg og spurte om jeg hadde en norsk mann. Jeg var forbløffet og visste ikke hvordan jeg skulle reagere på dette, så smilte jeg bare og sa «ja». Han sa at han ikke forstår hvorfor så mange utenlandske kvinner kommer til Norge på grunn av norske menn og at jeg må være bevist over at vi er altfor mange. Det var forresten et sted som tilbyr norskkurs for utlendinger.

Presenterte historier setter norske arbeidsgivere i et ganske dårlig lys ved å illustrere dem som diskriminerende og respektløse. En av informantene rapporterte om å ha gått på uføretrygg etter mange år med mobbing fra sine norske kolleger. Med tanke på statistiske funn kan man konkludere at det er bare noen få særlig dårlige erfaringer som ble rapportert i sammenhengen med å jobbe i Norge. Imidlertid var det viktig å presentere dem likevel med hensikten å vise at det finnes begge sider. Noen informanter forklarte at forhold på arbeidsplassen henger ikke sammen med nasjonaliteten, men heller med personlige egenskaper, innstillinger til sine oppgaver og ønsket å utvikle seg videre. Det er interessant at to informanter forteller å være anbefalt av sine norske bekjenter å bytte sine navn til et norsk navn for å finne seg jobb.

En del informanter fortalte hvordan de pleier å **håndtere stigmatiserende kommentarer som er tilknyttet til deres nasjonalitet**. Dessverre rapporterte en stor del informanter at de stadig får slike kommentarer fra sine norske kollegaer. Selv om de er beviste over at slike kommentarer ikke er ment å diskriminere dem, føler mange informanter at det burde finnes en viss grense. Samtidig prøvde de fleste å håndtere slike situasjoner med humor:

Det er av og til ubehagelig når man bare hører om negative sider til min russiske bakgrunn, alt «det gode» må jeg fortelle selv.

Jeg har en eldre kollega som liker å sette seg ved siden av meg i lunsjen og diskutere noen politiske spørsmål. Samtidig kjenner jeg at hans innstillinger stammer fra den «kalde krigen» (...) Dessuten finnes det en som er litt yngre som liker å diskutere med meg hver skandale i avisa hvor russere er involverte. Jeg prøver å håndtere det med humor, men begynner å bli skikkelig lei av det.

Andre kvinner forteller om norske kollegaer sin interesse for **drikke tradisjoner i Russland**:

Det finnes noen folk som liker å snakke om vodka, drikke tradisjoner, og hvor mye man drikker i Russland. Jeg svarer på det på en standard måte: «Selvsagt, hvordan kan man klare seg uten vodka? Jeg tar jo noen «shots» hver morgen, har du ikke lagt merke til det?»

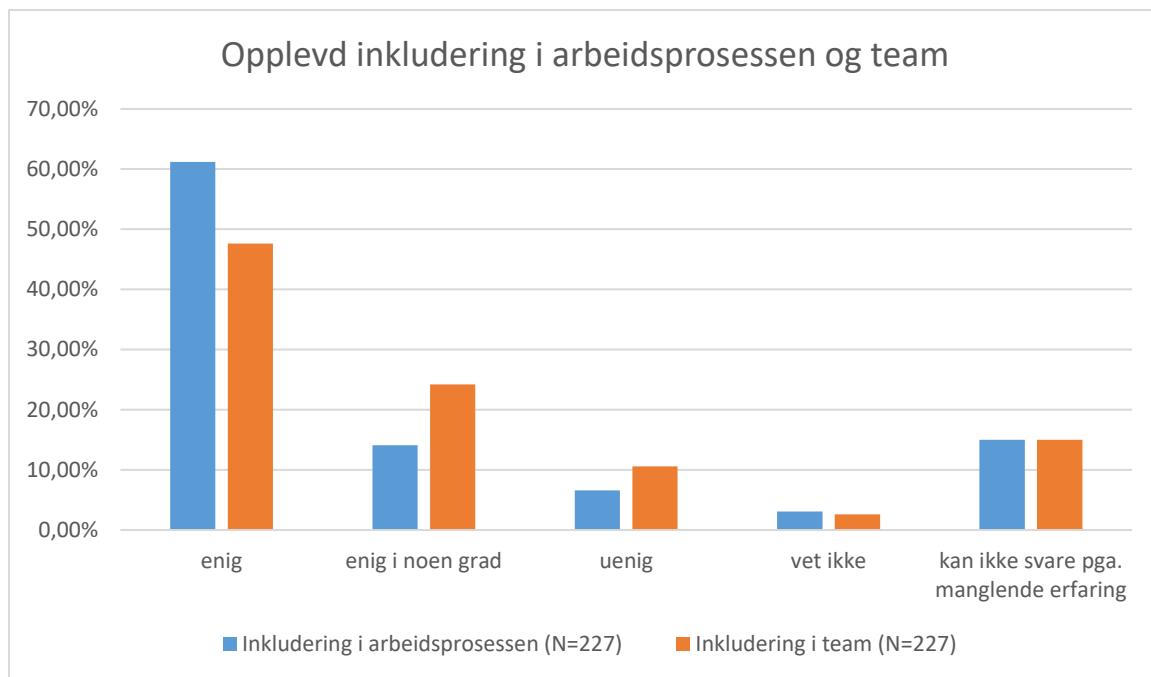
Mange informerer meg på jobb om hvor mye vodka russere drikker (som om jeg ikke var russisk og ikke visste det) (...) I begynnelsen ble jeg sjokkert da mange fikk meg til å drikke. Jeg hadde aldri opplevd det i Russland, men her ropet de alle sammen «Drikk! Drikk!».

Framstilte kommentarer skildret en rekke erfaringer om å være stigmatisert på arbeidsplassen. Denne diskusjonen kan føres videre i konteksten av inkludering og ekskludering som er ganske aktuell for denne fokusgruppen på grunn av sin nasjonalitet. Imidlertid kan diskursen om drikketradisjoner i Russland innebære en heller stereotypisk enn stigmatiserende karakter, det vil si at nordmenn kan bruke alminnelig kjente fakta for å begynne en samtale med utenlandske kollegaer og vise at de er kjent med deres tradisjoner. Denne synsvinkelen ble presentert i en forum-diskusjon og kan i noen grad forklare hvorfor nordmenn appellerer til drikketradisjoner og politiske begivenheter i samtale med russiske kollegaer. Videre avsnitt skal presentere funn som er knyttet til denne konteksten.

6.3.4 Inkludering og ekskludering

Følgende diskusjon føres tilbake til to spørsmål fra spørreskjema som måler inkluderingsgraden til russiskspråklige informanter på deres arbeidsplass i Norge. Hensikten med å stille disse spørsmålene var å vite om de føler seg inkludert i arbeidsprosessen på en lik måte som deres norske kollegaer. Fra N=227 respondenter som svarte på dette spørsmålet anga de fleste N=139 (61,2%) at de føler seg inkludert i arbeidsprosessen på samme måte som deres norske kollegaer, i tillegg syntes N=32 (14,1%) at det stemmer i noen grad og bare N=15 (6,6%) rapporterte at det ikke stemmer i det hele tatt (figur 7). Når det gjelder opplevd inkluderingen i team, fordelte svarene seg på følgende måte: fra til sammen N=227 svar rapporterte N=108 (47,6%) at de føler seg inkludert i team som person på samme måte som deres norske kollegaer, mens N=24 (10,6%) syntes at det ikke stemmer i det hele tatt. N=55 (24,2%) anga at denne påstanden stemmer bare i noen grad (figur 7).

Figur 7 Prosentfordelingen for "Inkludering i arbeidsprosessen" og "Inkludering i team"

Disse resultatene kan i noen grad forklares med kommentarer som informanter har skrevet i sammenheng med de siste spørsmålene. Selv om tallene viser at respondenter hadde stort sett mer positive enn negative erfaringer med norske arbeidsgivere og kollegaer, viser kommentarer et nokså forskjellig bilde. Bare en av 23 kommentarer fortalte at det var hyggelig å jobbe i et norsk kollektiv:

På min jobb er det bare to medarbeidere som ikke er norske. Vi er et lite og fast kollektiv uten at vi skiller mellom nasjonaliteter. Jeg føler meg like verdifull selv om jeg ikke snakker så bra norsk. Kollegaer hjelper meg mye med språk, forteller gjerne om livet i Norge og hjelper meg med jobben.

Informanten rapporterte sin opplevelse om å være inkludert i et norsk arbeidsteam. Hun fortalte at alle hennes kollegaer var snille og hjelpsomme og at hun følte seg verdifullt behandlet. I denne sammenheng kan opplevelsen av tilhørighet på arbeidsplassen forklares med arbeidsteamet sin størrelse og at den kvinnelige informanten var eneste ikke-norske i kollektivet. Flere utenlandske medarbeidere gir mer sannsynlighet for å danne egne omgangskretser. For eksempel, rapporterte Bjørgve (2013) i sin masteroppgave at utenlandske arbeidstakere synes at det er enklere å finne kontakt til andre arbeidsinnvandrere enn til norske kollegaer. Neste avsnitt skal sammenfatte de mest relevante funn fra dette kapitlet og diskutere dem i konteksten av russiske tradisjoner og levemåte.

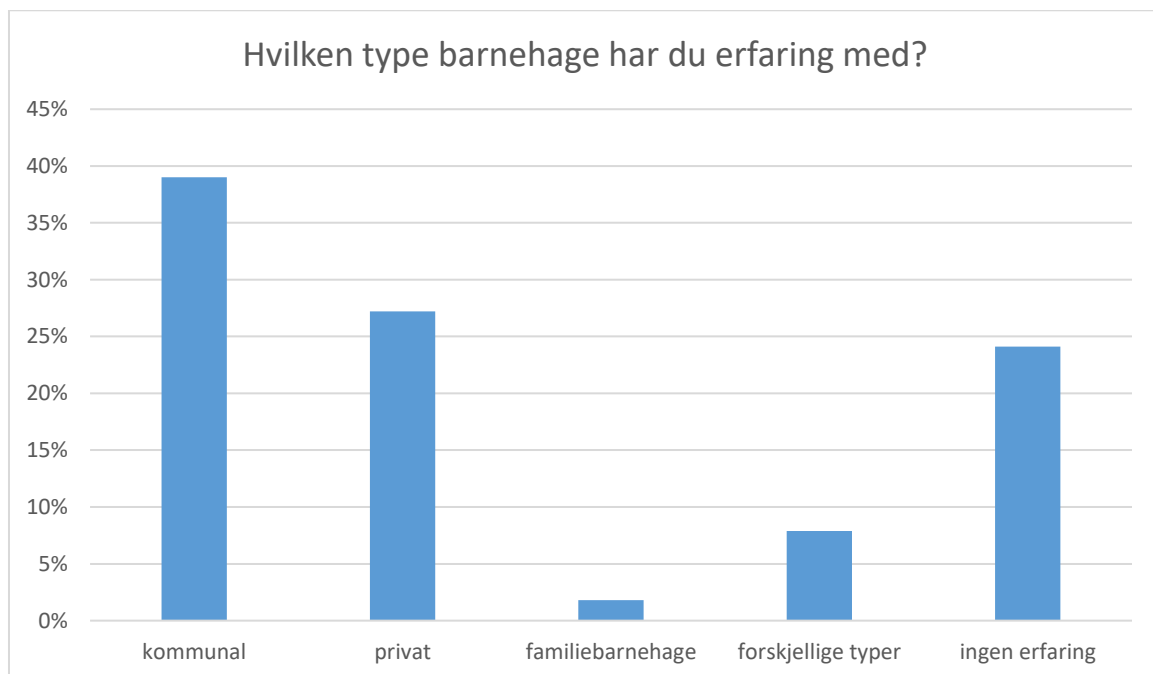
7 Oppfatninger av norske barnehager i lyset av kontaktteorien

Norske barnehager er et av de mest diskuterte temaområdene både i russiske mødre sin Facebook gruppe og på forum som ble omtalt i metodeavsnittet. En betydelig forskjell mellom Norge og Russland er at i Norge er det ikke uvanlig for barn å begynne i barnehage når de er omtrent elleve måneder gamle, mens mødre i Russland blir hjemme med sine barn i minst 18 måneder. Derfor er diskusjonen om kvaliteten til norske barnehager knyttet til en stor skepsis blant russiske kvinner som diskuterer detaljer om pedagogisk opplegg, kvalitet på måltider, sikkerhet osv. Barnehager kan ansees som det første møtestedet for utenlandske mødre og nordmenn. I lyset av denne funksjonen var det viktig å undersøke hvorvidt kontakten i barnehagen påvirker russiske småbarnsmødre sine oppfatninger om norske innsikter i barneoppdragelse og levemåte stort sett. Kontaktteorien spiller i denne sammenhengen en sentral rolle og støtter den empiriske analysen. Som allerede beskrevet i kapitlet om teoretisk ramme, må en rekke krav bli oppfylt for at kontaktsituasjonen kan påvirke holdningsendringer på en positiv måte. Disse kravene skal hjelpe å tolke empiriske funn.

I dette avsnittet skal jeg redegjøre for ulike aspekter knyttet til barnehager i Norge fra russiske småbarnsmødre sin synsvinkel. Tema «Barnehager» som blir diskutert på det russiske forumet dom.no er svært omfattende. Dette tyder på at kvinner legger stor vekt på at barnehagen tilsvarer deres forventninger. Imidlertid kan man merke på forhånd at disse forventningene ikke er homogene. Det som er viktig for en russisk mor trenger ikke å være viktig for en annen, og i noen tilfeller går meninger i motsatte retninger. Likevel var det mulig å gjenkjenne noen temaer når det gjelder oppfatninger om hvordan en god barnehage skal være. Disse tendensene går i to retninger: for det første skal det sammenfattes hvilke aspekter som virker å oppta russiske småbarnsmødre mest, for det andre skal det identifiseres ulike meningsgrupper i denne kategorien.

7.1 De fleste er tilfreds med norske barnehager

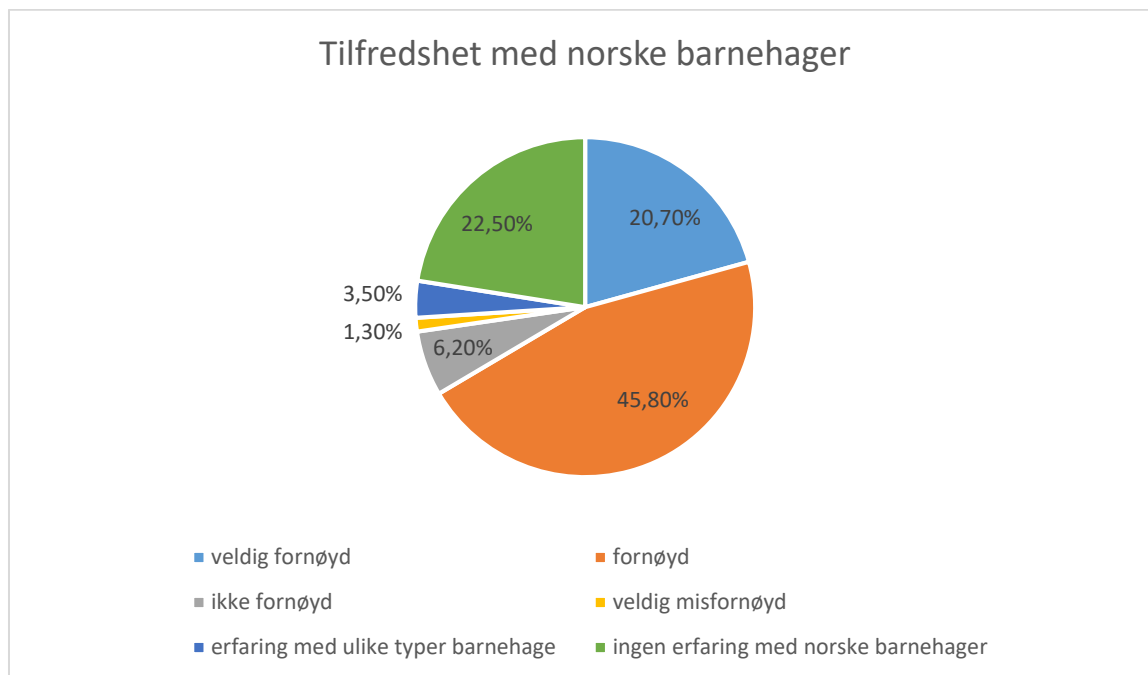
Tidligere forskning (jf. Jonassen, 2015) viste at brukerne er generelt mer tilfreds med private barnehager. Derfor var det et viktig grunnlag for analysen å etterspørre hva slags barnehager respondenter har erfaringer med. Ifølge fordelingen på spørsmål om hvilken type barnehage fokusgruppen har erfaringen med fra til sammen N=228 respondenter har de fleste N=89 (39%) besøkt en kommunal barnehage, N=62 (27,2%) hadde barn i en privat barnehage og bare N=4 (1,8%) har gjort erfaring med en familiebarnehage (figur 8). Noen respondenter N=18 (7,9%) har erfaring med forskjellige typer barnehage og N=55 (24,1%) hadde ingen erfaringer med norske barnehager. Dette skyldes at respondentene sine barn var for små da undersøkelsen ble gjennomført.

Figur 8 Prosentfordelingen på spørsmål "Hvilken type barnehage har du erfaring med?" (N=228)

Det neste spørsmålet ble stilt for å undersøke hvor tilfreds de russiskspråklige respondentene var med norske barnehager. I motsetning til rapporten om brukernes tilfredshet, som ble omtalt i delen om tidligere forskning, var dette spørsmålet formulert generelt og ikke delt inn i forskjellige kategorier som «service», «ansatte», «informasjon på hjemmesiden» osv. Svarene på dette spørsmålet fordelte seg på følgende måte: fra til sammen (N=227) respondenter rapporterer de fleste (N=104, 45,8%) å være fornøyd med norske barnehager, i tillegg til N=47

(20,7%) som var veldig fornøyd. Bare N=14 (6,2%) var misfornøyd og N=3 (1,3%) var veldig misfornøyd. En liten andel respondenter (N=8, 3,5%) hadde erfaringer med ulike barnehager og kunne derfor ikke svare på dette spørsmålet, i tillegg til N=51 (22,5%) som hadde ingen erfaringer med norske barnehager (figur 9).

Figur 9 Tilfredshet med norske barnehager (N=227)

Kommentarer til dette spørsmålet kan ikke settes sammen i noen meningsgrupper på grunn av en stor variasjon av temaer som kalles fram i disse innleggene. En respondent stresser enkelte medarbeidere sin rolle og rapporterer å være stort sett fornøyd med sin barnehage med unntak av noen perioder med personalskift. En annen var fornøyd med begge barnehagene som hun har gjort erfaringer med, mens den andre respondenten påpekte at bare to av åtte barnehager var, etter hennes oppfatning, i orden. Hun og noen andre respondenter syntes at det ofte er for skittent, mangler sikkerhet og opplegg med ulike pedagogiske tilbydd. Flere oppfatninger om norske barnehager fra det russiskspråklige forumet blir presentert i følgende avsnitter.

7.1.1 Mest tilfreds er kvinner som har bodd i Norge lenge

Målet med den foreliggende analysen var ikke å undersøke russiskspråklige brukere sin tilfredshet med norske barnehager basert på objektive faktorer som service, kvalitet, ansatte,

informasjon osv. Hensikten var å se hvordan ulike faktorer spiller inn i en subjektiv tilfredshet som går i retning av kulturelle forskjeller og mentalitet. Derfor ble det valgt en rekke variabler som er inspirert av kontaktteorien til å undersøke hvorvidt kontakt med majoritetsbefolkningen virker å ha innflytelse på respondentene sine holdninger om norske barnehager.

Slik, for eksempel, virket russiskspråklige kvinner som har en russisk partner å være mer fornøyd med norske barnehager enn de som har norske eller internasjonale partnere (25,3% svar «veldig fornøyd» mot 20,2% og 12,9% tilsvarende, se tabell 4 i vedlegg 4). Samtidig var færre kvinner som har en russisk partner misfornøyd med barnehager enn andre kvinner (2,7% svar «ikke fornøyd» mot 9,1% og 9,7% tilsvarende hos kvinner med en norsk og internasjonal partner). Denne analysen tyder på at det finnes ingen sammenheng med å ha en norsk partner og kvinne sin tilfredshet med norske barnehager. Det betyr at det er ikke kontakten med nordmenn (ansatte og andre foreldre) som utgjør tilfredshet med barnehager, men heller ikke-menneskelige faktorer som lekeareal, mattilbud osv. Kunnskap om norske standarder når det gjelder barnehagetilbud for eksempel gjennom norsk ektefelle virker å ha ingen påvirkning på kvinner sine innstillinger.

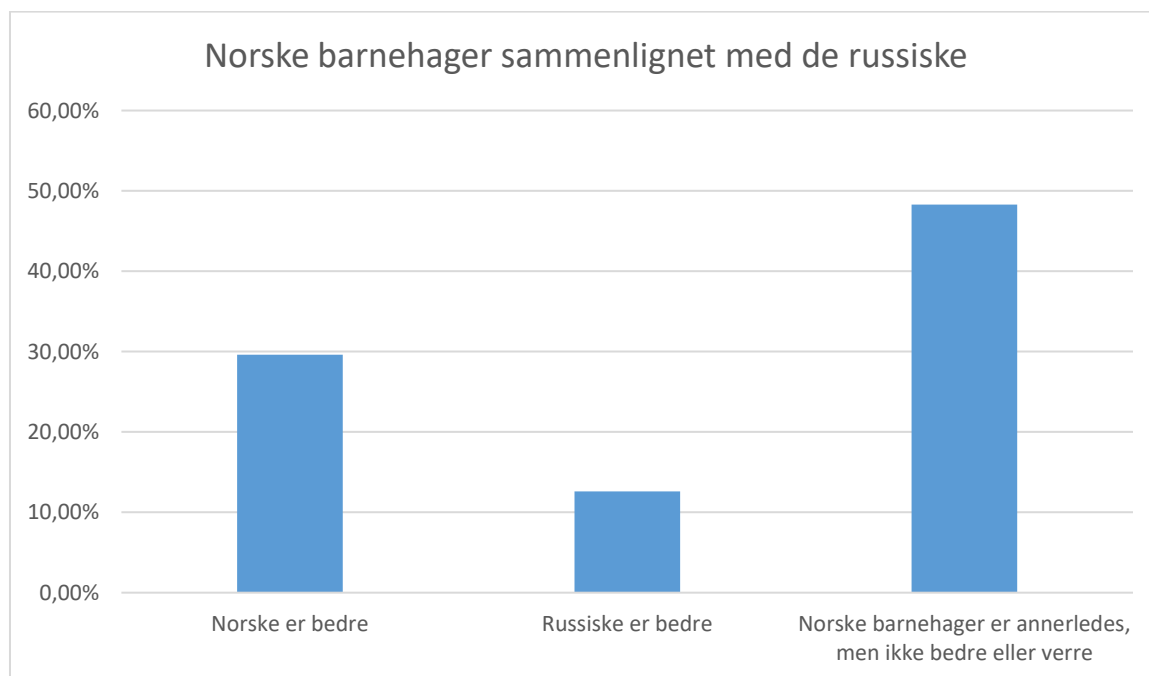
Sammenligning av gjennomsnitt til to variabler «antall år i Norge» og «mors tilfredshet med barnehagen» viste tendensen at russiske mødre virker å være mer fornøyd med norske barnehager jo lengre de har bodd i Norge (se tabell 5 i vedlegg 4). Slik, for eksempel, ligger gjennomsnitt i meninger hos dem som har bodd i Norge under ett år ved 3,33 som tilsvarer «ikke fornøyd». Forresten var det bare N=3 respondenter som tilhører i denne kategorien og kan ikke danne et grunnlag til vurdering. Oppfatninger av norske barnehager ble enda verre hos kvinner som har bodd i Norge mellom ett og tre år (3,97 med tendens til «veldig misfornøyd»). De fleste kvinner (N=120) rapporterte å være tilfreds med norske barnehager (Mean=2,87) etter å ha bodd i Norge mellom 3 og 10 år. Denne gruppen viste samtidig et relativt lite standardavvik (1,883). Ifølge t-testen lå p-verdi på 0,000. Dermed var sammenhengen statistisk signifikant. Presenterte tall tydet på at integrasjon av russiske småbarnsmødre i Norge skjer over tid som vises i økende kunnskap om norske innsikt på oppdragelse. I dette tilfellet stemmer kontaktteorien idet kontakt over tid påvirker holdninger om andre etniske grupper på en positiv måte. Kontaktsituasjonen i barnehage er preget av en rekke «framdrivende» faktorer som statuslikhet, et rimelig sosialt klima og fraværende konkurranse.

En annen analyse i form av en krysstabell som har undersøkt om russiske mødre er tilfredse med norske barnehager henger sammen med bosted. Bare få respondenter anga å være utilfredse med norske barnehager og disse finnes i alle fire grupper. Imidlertid virket kvinner som bor i

en storby betydelig mer tilfredse med sin barnehage enn de som bor utenfor en storby (svar «veldig fornøyd» 23,5% og 16,4% tilsvarende, se tabell 6 i vedlegg 4). P-verdi lå her på 0,506 og sammenhengen var ikke statistisk signifikant. Denne tendensen kan forklares med mindre barnehage tilbud i en liten by eller på landet, noe som kan føre til følelsen av frustrasjon og tvang å være fornøyd med tilbudet man får. En annen forklaring kan henge sammen med en lavere kvalifisering til barnehage ansatte utenfor en storby. Ifølge Reiling og Høst (2015) har større enheter flere muligheter å beholde ansatte med formell utdanning, noe som kan relateres til størrelsen av et bosted.

7.1.2 Norske barnehager sammenlignet med de russiske

Det neste spørsmålet ba respondentene sammenligne norske barnehager med barnehager i Russland. Fra til sammen N=230 respondenter syntes nesten halvparten (N=111, 48,3%) at de er annerledes, men ikke bedre eller verre. Nesten en tredjedel (N=68, 29,6%) vurderte norske barnehager som bedre enn i Russland, mens N=29 (12,6%) mente at de er dårligere (figur 10). Noen respondenter påpekte at norske barnehager er stort sett bedre enn de i hjemlandet, med unntak av mattilbud som er dårligere i Norge. Mange forklarte at både norske og russiske barnehager har sine fordeler og ulemper.

Figur 10 Prosentfordelinger for "Norske barnehager sammenlignet med de russiske" (N=230)

Med tanke på kontaktteorien var det spennende å undersøke om det finnes en sammenheng mellom partneren sin nasjonalitet og oppfatninger om norske barnehager sammenlignet med de russiske. Fordelingen av disse to variablene repeterte tendensen fra forrige analyse (kap. 7.1, «nasjonalitet partner» og «tilfredshet med barnehagen») ved å vise at flere kvinner som har en russisk partner vurderte norske barnehager som bedre enn de russiske (35,1%), mens 29% av respondenter med en norsk eller en internasjonal partner syntes at norske barnehager er bedre enn de i deres hjemland (se tabell 7 i vedlegg 4). Dessuten ble det tydelig at kvinner med verken russiske eller norske partnere hadde tendens til å vurdere norske barnehager i en litt dårligere grad enn de i sitt hjemland. Dette kan forklares med sannsynligheten at denne gruppen respondenter har bodd i andre land enn deres hjemland før de har flyttet til Norge og slik sammenligner norske barnehager med barnehager i andre (europeiske) land.

Neste analyse sammenlignet gjennomsnittet av variablene «norske vs. russiske barnehager» og «antall år i Norge», og viste at de fleste respondentene (N=121) syntes at russiske barnehager er bedre enn norske (mean=2,60) eller at de er annerledes, men ikke dårligere eller bedre (se tabell 8 i vedlegg 4). Denne meningen forandret seg i en liten grad med antall år tilbrakt i Norge. Kvinner som har bodd i Norge mellom 3 og 10 år rapporterte at norske barnehager er bedre enn de i deres hjemland oftere (mean=2,46) enn kvinner som har flyttet dit for mindre enn tre år siden. De som har bodd i Norge over 10 år hadde mest positive innstillinger til norske barnehager (mean=2,33). Signifikanstest viste $p\text{-verdi}=0,023$ ($<0,05$) derfor kan man konkludere at resultat til denne analysen er statistisk signifikant. Disse tallene speilet igjen funnet om en positiv sammenheng mellom antall år i Norge og tilfredshet med norske barnehager. Tilsvarende kontaktteorien blir informantene bedre kjent og mer tilfreds med norske barnehager over tid.

7.1.3 Hvilken type barnehage er best?

For å komme tilbake til påstanden om at private barnehager skårer bedre når det gjelder brukernes tilfredshet, ble det undersøkt om dette stemmer for foreliggende utvalg. Krysstabell med variablene «type barnehage» og «mors tilfredshet» bekreftet at brukerne i noen grad er mer tilfreds med private barnehager (31% respondenter svarte med «veldig fornøyd» mot 25% hos kommunale barnehager, se tabell 9 i vedlegg 4). Like mange brukere som hadde barn i kommunale og private barnehager rapporterte å være fornøyd med barnehagetilbudet (ca. 60%). Familiebarnehager fikk svært gode tilbakemeldinger, imidlertid kunne dette resultatet ikke

brukes for noen konklusjoner på grunn av et veldig lite antall respondenter som hadde erfaring med denne typen barnehage.

En stor diskusjon på det russiske forumet dreier seg om hvilken type barnehage (kommunal, privat, familiebarnehage) er best og hva slags tilsyn passer bedre til ulike aldersgrupper. For eksempel mente mange mødre at en liten familiebarnehage passer best til barn i alderen under tre år:

Vår yngste begynte i en familiebarnehage fra 8 måneder, de hadde bare 4 jenter der. Vi er kjempefornøyde!

Denne informanten følte seg veldig heldig med å få et barnehagetilbud med bare noen få barn i gruppen. Denne moren satte stor pris på en liten gruppestørrelse som hun har forbundet med følelsen av trygghet som er veldig viktig i de første leveårene. Små grupper er mer typiske for private og familiebarnehager. Imidlertid syntes mange mødre at opplegg med bare få barn er best for barna under tre år uavhengig av typen barnehage. Følgende sitat viser et eksempel for en privat barnehage:

Jeg er veldig fornøyd at ungen begynte i barnehage (med 10 måneder). Vet ikke enda hvem som lærer bort ting – jeg til ham eller omvendt. Det hva han lærer i barnehagen (privat med bare 8 barn) ville jeg ikke klare selv.

Informanten rapporterte om hennes tilfredshet med barnehagetilbud og stresset at hun ikke angrer sin beslutning å begynne i barnehagen selv om ungen bare var 10 måneder gammel. Hun påpekte også at det er viktig at gruppen er ganske liten «med bare 8 barn». Et annet foruminnlegg antydte at typen barnehage ikke spiller noen rolle så lenge den tilbyr pedagogiske aktiviteter og har en liten gruppestørrelse. Samtidig viste informanten en viss skepsis mot norske barnehager med å påpeke at det handler seg om et unntak:

Vår barnehage er kommunal og vi er fornøyde. Det er tre erfarne ansatte for 8 barn. Forskjellige aktiviteter: tur på bibliotek, på gård, svømming. (...) Imidlertid skjønner jeg godt at vår barnehage er et unntak.

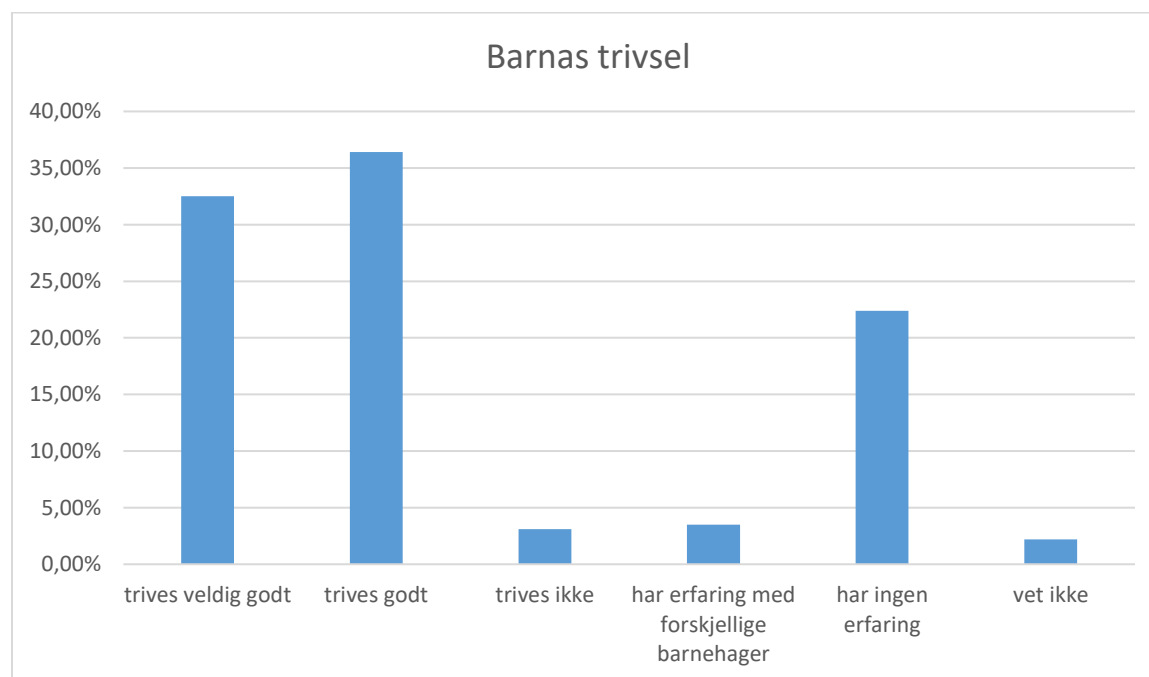
En betydelig gruppe respondenter syntes at det handler ikke om hvorvidt en barnehage er offentlig, privat eller familiedrevet, og at det finnes gode og dårlige barnehager uansett type:

Jeg synes ikke at kommunale eller private barnehager er betydelig bedre, alt er individuelt. Forresten kan familiebarnehager være temmelig rare, men som sagt ikke alle.

Framstilte innlegg speiler igjen funn som ble presentert i kapitlet om tidligere forskning (jf. Jonassen, 2016). Både russiske og norske foreldre setter stor pris på at barna har det trygt i barnehagen og at de ikke må forholde seg til altfor mange voksne. Derfor er det ikke typen barnehage som spiller rolle, men størrelsen på avdelingen, ansatte sine kvalifikasjoner og pedagogisk opplegg. Disse faktorene skal beskrives nærmere i følgende avsnitt.

7.1.4 Hvor tilfreds er barna?

Barnas trivsel i barnehage er en viktig faktor når det gjelder mor sin tilfredshet. Observasjonen på det russiske forumet viste at foreldre ofte kan se bort fra noen «svakere sider» i de norske barnehagene under premisset at deres barn gjerne går i barnehagen og har det bra. Som figur 11 viser, anga de fleste (N=83, 36,4%) respondentene at deres barn trives godt i en norsk barnehage i tillegg til N=74 (32,5%) som trives veldig godt. Bare N=7 (3,1%) kvinner rapporterte at deres barn ikke trives i barnehagen.

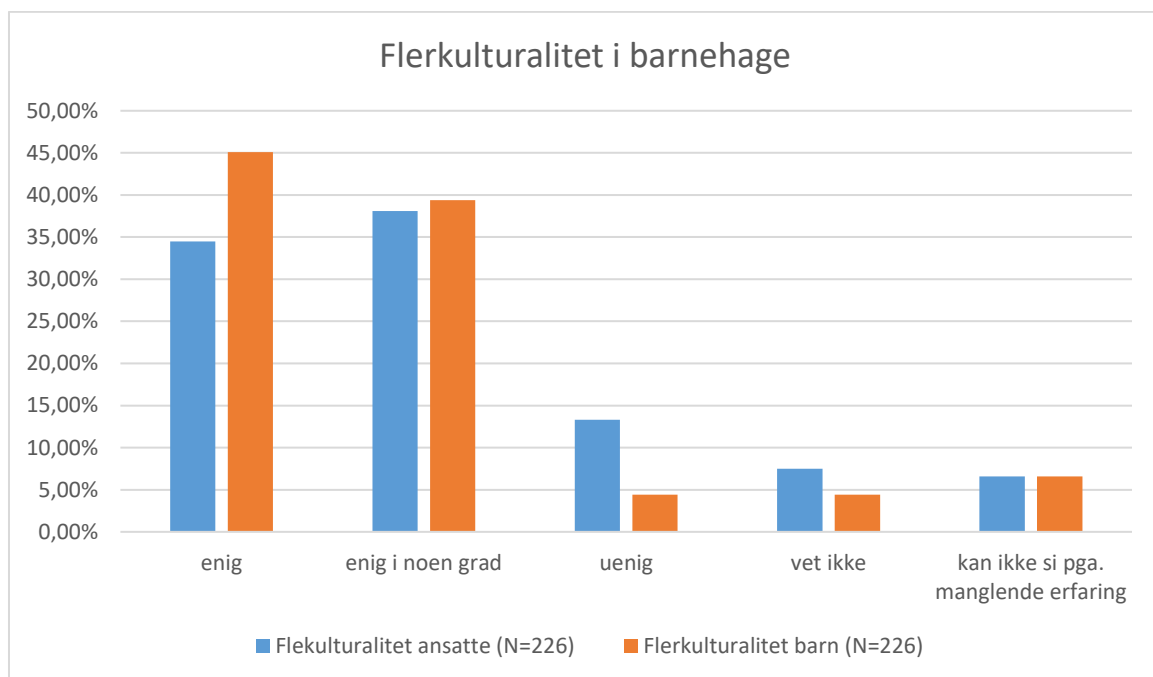
Figur 11 Barnas trivsel (N=228)

Tallene betyr at de fleste barna i denne fokusgruppen trives godt i sin norske barnehage. Dette resultatet kan tyde på en vellykket inkludering av russiskspråklige barn. Dette er et spennende forskningsområde i seg selv, men det skal ikke diskuteres videre i rammen av den foreliggende oppgaven.

7.2 Flerkulturelt aspekt i barnehage

Tidligere forskning (jf. Emhjellen 2008 i Haugset og Siverson, 2014) viste hvordan barnehage (her Åpen barnehage) kan ansees som inkluderings- og integreringssted for ikke-norske foreldre. Dette funnet er relevant både i konteksten av inkluderingen til russiskspråklige informanter selv og deres oppfatninger om barnehagen som inkluderingssted for barn og ansatte med innvandrerbakgrunn. Hensikten med følgende analyse var å finne ut hva respondentene synes om flerkulturalitet i barnehager når det gjelder både barn og ansatte fra forskjellige land.

Som figur 12 viser, syntes over tredjedelen (N=78, 34, 5%) fra totalt N=226 respondenter at det er bra når ansatte i barnehagen kommer fra forskjellige land, mens N=86 (38,1%) er enige med det i noen grad. Bare N=30 (13,3%) kvinner ville ikke bekrefte at flerkulturelle ansatte i barnehage er noe positivt.

Figur 12 Prosentfordelingen for "Ansatte fra ulike land" og "Barn fra ulike land"

Respondenter (N=226) virket å være mer positivt innstilt når det gjelder flerkulturalitet blant barn i norske barnehager. De fleste (N=102, 45,1%) var enige med påstanden om at det er bra når barn i barnehage kommer fra forskjellige land i tillegg til N=89 (39,4%) som var enige i noen grad. Bare N=10 respondenter (4,4%) anga å være uenig i påstanden om flerkulturalitet blant barnehagebarn.

Noen informanter påpeker manglende språkkunnskap hos utenlandske ansatte som et negativt aspekt. En informant forteller:

Et minuspoeng for meg er en hyppig utveksling blant assistenter i noen barnehager og ofte er det unge folk som bare trenger noen jobb eller utlendinger uten språkkunnskap. Dette fører til misforståelser og problemer. I tillegg er det forskjeller mellom vår og norsk mentalitet.

Informanten fortalte at hun er skuffet over en hyppig personalutveksling som kan føres tilbake til diskusjonen om trygghet i barnehage. Et annet poeng denne kvinnen tok opp er at noen utenlandske ansatte ikke snakket tilstrekkelig godt norsk. Dette tydet ikke bare på at hun ønsker best mulig integrasjon og språkopplæring for ungen, men også å være forstått og ivaretatt som foresatt. En del kritiske bemerkninger kom fram i sammenheng med utenlandske vikarer som kommer fra betydelig varmere land enn Norge og ikke har tilstrekkelig kunnskap om klær som passer til norske forhold. En respondent delte sin oppfatning om at nasjonaliteten til ansatte i barnehage spiller rolle i at russiske og utenlandske medarbeidere blir vurdert på en mer positiv måte enn norske:

Utenlandske ansatte - kjempebra. Med dem hadde jeg alltid den beste kontakten. De har alltid forståelse og lager ingen sure fjes hvis man kommer par minutter forsinket eller glemmer noen av deres aktiviteter.

Informanten forteller at hun har gode opplevelser fra kommunikasjon med utenlandske ansatte. Hun føler at de befinner seg i en lik situasjon og har mye til felles. Denne opplevelsen ble rapportert av en av de utenlandske informantene hos Bjørgve (2013).

På grunn av framstilte funn kan man konkludere at russiskspråklige informanter er åpne for flerkulturalitet i barnehager så lenge deres barn får tilstrekkelig norskopplæring og oppfølging etter vanlige norske standarder. En del informanter syntes at det er enklere å komme i kontakt med og finne forståelse for deres behov hos ansatte med innvandrerbakgrunn.

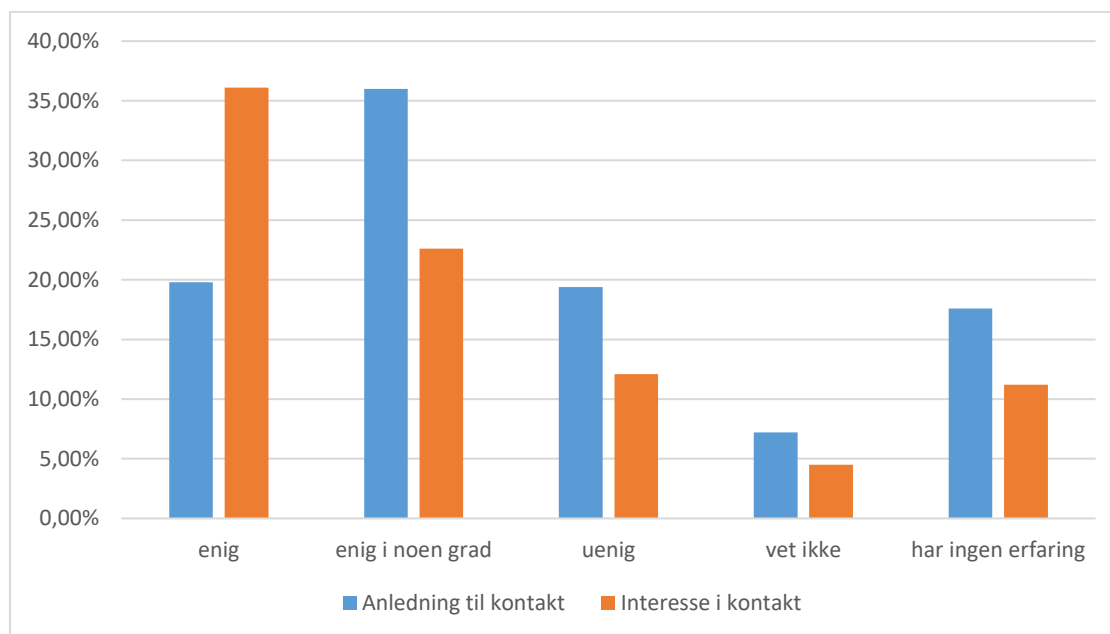
7.3 Norsk barnehage som inkluderingsarena?

Diskusjonen om barnehage som inkluderingssted for ikke-norske foreldre kan føres videre i konteksten av russiskspråklige småbarnsmødre og deres erfaringer med barnehager som et sted hvor man kan møte andre foreldre, knytte kontakter og bli kjent med norske oppdragelsesprinsipper (Emhjellen 2008 i Haugset og Siverson, 2014). Denne diskursen kan imidlertid gå i to retninger. For det første er det viktig å finne ut om russiske kvinner får tilstrekkelig anledning til å finne en slik kontakt og om norske barnehager virkelig kan observeres i lyset av en inkluderingsarena for ikke-norske foreldre. Et annet viktig spørsmål dreier seg om russiske kvinner sin motivasjon og interesse i en slik kontakt.

7.3.1 *Kontakt med andre foreldre*

Følgende fordelingen presenterer funn fra spørsmålet om russiskspråklige respondenter synes at de får nok anledning for å komme i kontakt med andre foreldre i barnehagen. Deltakerne kunne vurdere denne påstanden med svaralternativer «enig», «enig i noen grad» og «uenig». Når det gjelder anledningen til kontakt med andre foreldre rapporterte de fleste (N=80, 36%) at de er enige med påstanden i noen grad, mens de som er enige og ikke enige deler seg i to nokså jevne grupper (N=44, 19,8% og N=43, 19,4% tilsvarende, se figur 13). Samtidig anga N=27 (12,1%) respondenter at de ikke er interesserte i å komme i kontakt med andre foreldre i det hele tatt og bare N=80 (36%) var enige med påstanden om å ha interesse i en slik kontakt i noen

grad. Om lag 20% respondenter ønsket å komme i kontakt med andre foreldre som har barn i samme barnehagen.

Figur 13 Prosentfordelingen for "Anledning til kontakt" (N=222) og "Interesse i kontakt" (N=223)

Den framstilte fordelingen tyder på at russiskspråklige respondenter ytret mer interesse for kontakt med andre foreldre enn kontakten de faktisk fikk. Imidlertid rapporterte en stor del informanter at de bare var delvis interesserte i en slik kontakt eller ikke interesserte i det hele tatt. Det er mulig at russiske mødre har en omgangskrets som er nokså stor og at de derfor ikke trenger flere bekjente. En av respondentene forklarte det på følgende måte:

Jeg kommer ikke i kontakt med andre foreldre fordi jeg merker ingen initiativ fra deres side. Vi hilser alltid høflig på hverandre. Foreldre har det alltid travelt med å komme seg hjem eller på jobb, så vi utveksler bare noen få ord med hverandre. Det spiller ingen rolle hvilken nasjonalitet de har, man snakker med hverandre på samme måte.

Denne informanten fortalte at hun ikke ser interesse i kontakt fra andre foreldre sin side. Imidlertid kom det fram fra dette innlegget at hun ikke er særlig interessert i mer kontakt til andre foreldre heller. Følgende kommentar støttet antagelsen om en tilstrekkelig stor omgangskrets til russiskspråklige respondenter:

Det er det tredje barn som går i en norsk barnehage. Vi har nok venner og bekjente, blant annet blant foreldre til mine eldre barn sine venner. Derfor har jeg ingen særlig stor kontakt med andre foreldre.

Presenterte innlegg tydet på at en vanlig barnehage ikke kan ansees som et inkluderingssted for utenlandske foreldre som i en åpen barnehage. Foreldre satte i fokus sine barn og deres trivsel i barnehage og ikke egne behov for inkludering og kommunikasjon. En informant fortalte at hun prøver å få kontakt med andre foreldre, men nettopp norske foreldre har det ofte veldig travelt og tar ikke initiativet. Det kan være enklere for russiske foreldre å slå av en prat med andre utenlandske eller russiskspråklige foreldre. Usikkerheten i norskkunnskaper kan spille en viktig rolle her og danne en barriere mellom ønsket om å komme i kontakt med de andre og altfor store krav til seg selv når det gjelder bruk av norsk språk.

7.3.2 Norske partnere fremmer åpenhet for kontakt

Krysstabell mellom variablene «anledning til kontakt» og «nasjonalitet partner» tydet på at norske partnere virker å spille noen rolle i vurderingen til kontaktmuligheter. Kvinner som har en norsk partner var enige med påstanden om å ha nok anledning til kontakt med andre foreldre i en betydelig større grad (24,2%) enn de som har en russisk partner (14,9%) og de som har partner som er verken russisk eller norsk (9,7%, se tabell 10 i vedlegg 4). Alenestående mødre virket å ha mest anledning til kontakten med andre foreldre (42,9% svarte med «enig»).

En av faktorene som kunne påvirke interesse i kontakten er partneren sin nasjonalitet. Slik viste kvinner med en norsk partner betydelig mer interesse i kontakt med andre foreldre (51,6%) enn kvinner med partner av samme nasjonalitet (34,2%) og internasjonale partnere (29%, se tabell 11 i vedlegg 4). Den største interessen i kontakten med andre foreldre viste alenestående mødre (71,4%). Dette resultatet kan skyldes at russiske mødre som har en norsk samboer er vant til kommunikasjonssituasjoner som pågår på norsk og lettere kommer i kontakt med andre foreldre i barnehagen. Dessuten spiller språkfaktoren en viktig rolle. Kvinner som ikke er vant til å snakke mye norsk vil mest sannsynlig prøve å unngå «pinlige» situasjoner og velge å ikke slå av en spontan prat med andre foreldre. Alenestående mødre vil sannsynligvis nyte anledningen og knytte kontakter i barnehagen for å få litt større nettverk.

Krysstabell mellom variablene «norsk partner» og «kontakt med bare internasjonale foreldre» viser en lignende tendens: kvinner som har en norsk partner ville oftere komme i kontakt med

norske foreldre (67,4% som ikke er enige med denne påstanden) enn mødre med russiskspråklige partner (54,7% tilsvarende, se tabell 12 i vedlegg 4). Denne tendensen spilte seg igjen i krysstabell med den uavhengige variabelen «kontakt med bare russiske foreldre»: her rapporterte hele 76,6% respondenter at de ikke var enige med påstanden om å ha kontakt med bare russiske foreldre mot ca. 65% kvinner med partnere i en annen nasjonalitet enn dem selv (se tabell 13 i vedlegg 4).

Khikvadrattesten til ovennevnte sammenhenger viste p-verdi som ligger mellom 0,120 og 0,602. Dermed var ingen av disse sammenhengene statistisk signifikant (p -verdi $> 0,05$).

Til slutt ble det undersøkt om antall år i Norge har sammenheng med vurderingen om respondenter har nok anledning for å komme i kontakt med andre foreldre i norske barnehager (se tabell 14 i vedlegg 4). Russiskspråklige mødre som har bodd i Norge under 3 år mente i gjennomsnitt at de ikke har hatt nok anledning til det (Mean=3,39 hvor 3= «uenig»). Imidlertid virket oppfatninger å forandre seg gjennom tid. Slik anga N=117 som har bodd i Norge mellom 3 og 10 år at de er enige med denne påstanden i noen grad (Mean=2,62). Holdninger blir enda mer positive hos respondenter som har tilbrakt mer enn ti år i Norge (Mean=2,34). De sistnevnte kategoriene viste en standardavvik 1,265 og 1,229 tilsvarende. P-verdien i denne analysen lå på 0,035 ($< 0,005$) og sammenhengen kunne anses som statistisk signifikant.

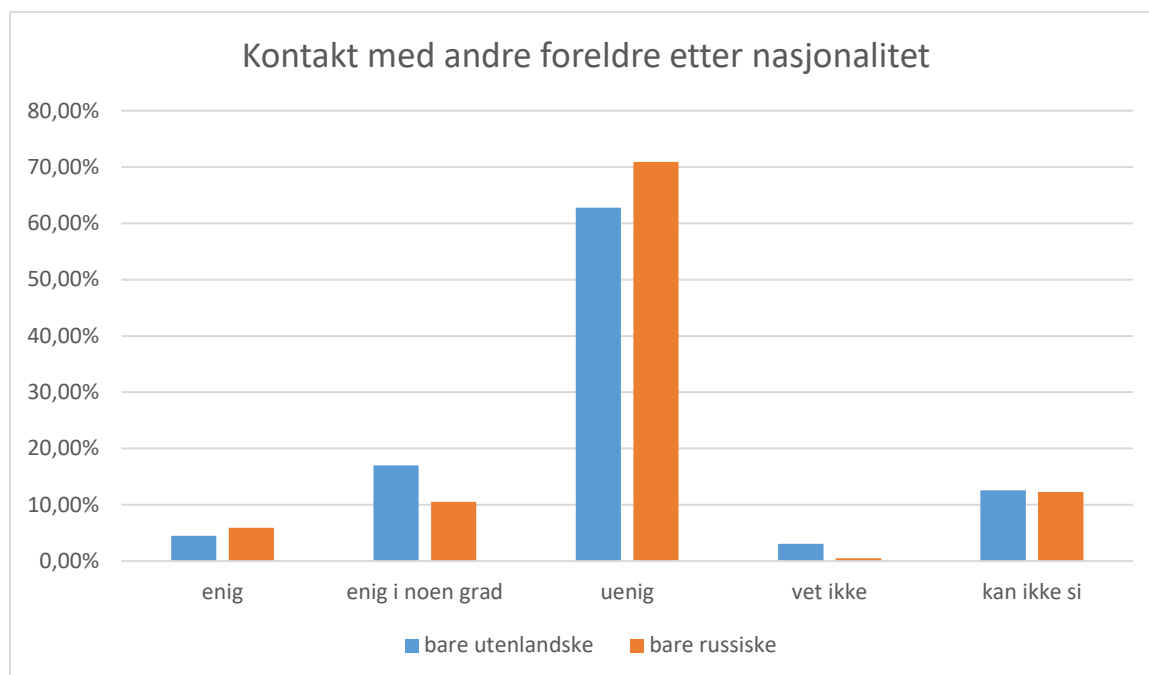
Når det gjelder interesse i kontakt så virket denne å øke i noen grad med tid som er tilbrakt i Norge se tabell 15 i vedlegg 4). Gjennomsnitt forandret seg fra 3,33 («uenig») hos kvinner som har bodd i Norge under ett år til 2,33 («enig i noen grad») hos dem som har bodd der mellom 3- og 10 år og økte til 1,99 («enig») hos mødre som har bodd i Norge lengst. Denne gruppen viste samtidig det minste standardavviket (1,152). Ifølge t-testen lå p-verdien på 0,701 og sammenheng var ikke statistisk signifikant.

7.3.3 Gidder å snakke med norske foreldre

Et av de spørsmålene i spørreundersøkelsen rettet seg mot typen kontakt russiskspråklige respondenter har til andre foreldre i barnehagen. Fokusgruppen ble spurt om det utelukkende er andre utenlandske foreldre de har kontakt med. Svarene på dette spørsmålet har fordelt seg på følgende måte: fra til sammen N=223 svar viste over halvparten (N=140, 62,8%) at de ikke bare har kontakt med andre utenlandske foreldre, bare N=10 (4,2%) anga at det stemmer og N=38 (17%) rapporterte at det stemmer i noen grad. Noen få flere respondenter anga at de bare har kontakt med andre russiskspråklige foreldre (N=13, 5,9%), mens over 70% (N=156) rapporterte

at det ikke er enige i denne påstanden. Om lag 10 % respondenter (N=23) anga at det stemmer i noen grad (figur 14).

Figur 14 Prosentfordelingen for kontakten med andre foreldre etter nasjonalitet

Ut fra prosentfordelingen på variablene om utelukkende kontakt med andre utenlandske og russiskspråklige foreldre kan man konkludere at de fleste informantene i dette utvalget er åpne for kontakt med norske foreldre.

Antall år i Norge virker ikke å ha noen betydelig påvirkning på om russiske småbarnsmødre foretrekker å ha kontakt med utelukkende andre utenlandske eller russiskspråklige foreldre. Alle grupper viste et ganske likt gjennomsnitt som lå nærmest «uenig», en verdi som varierer mellom 2,93 og 3,19 (se tabell 16 i vedlegg 4). P-verdier lå i disse to analysene på 0,007 og 0,008 tilsvarende og sammenhengen kunne overføres til hele populasjonen ($< 0,005$).

For å oppsummere kan man si at bivariate analyser som ble foretatt i dette avsnittet undersøkte hvorvidt det å ha en norsk partner og antall år som er tilbrakt i Norge påvirker russiske småbarnsmødre sin innstilling til norske barnehager. Den empiriske analysen viste at det å ha en norsk partner ikke har noen positiv påvirkning på russiske mødre sin innstilling, men heller omvendt. Kvinner som har russiske partnere virket å være mer tilfredse med barnehagetilbudet enn respondenter med norske partnere. I dette tilfellet stemmer hypotese H0. Imidlertid finnes en viss sammenheng mellom norske partnere og russiske kvinner sin motivasjon til å komme i

kontakt med norske foreldre. Denne sammenhengen kan forklares med bedre språkkunnskaper hos kvinner som har en norsk partner, sammen med deres øvelse med kontaktsituasjoner med nordmenn, for eksempel, gjennom partneren sin familie, venner og kollegaer. I disse fire analysene kan man akseptere hypotese H1.

En annen tendens kom fram med hensyn til russiske mødre sine holdninger til norske barnehager og antall år som er tilbrakt i Norge. Denne sammenhengen er positiv i den forstand at kvinner har mer positive holdninger jo lenger de har bodd i Norge og omvendt. Sannsynligvis kan dette forklares med stadig økende kunnskap om nordmenn, norske tradisjoner og levemåte. Slik, for eksempel, blir den typisk norske «matpakken» akseptert som en del av den norske kulturen. I hensyn til sammenhengen mellom tidsrom i Norge og holdninger om barnehager kan man likeså akseptere hypotese H1.

Foreliggende analyse omtalte en rekke viktige aspekter som har innvirkning på russiskspråklige småbarnsmødre sin tilfredshet med norske barnehager. Den kvantitative undersøkelsen satt fokus på variabler som måler brukernes tilfredshet basert på deres kontakt med den norske majoritetsbefolkningen. Dette opplegget utelukket noen signifikante kriterier som kommer fram i analysen til kvalitative data som, for eksempel, måltider, utetid, pedagogisk tilbud og andre. Imidlertid inngår ikke diskusjonen om disse aspektene i problemstillingen til foreliggende oppgave og skal ikke omtales nærmere.

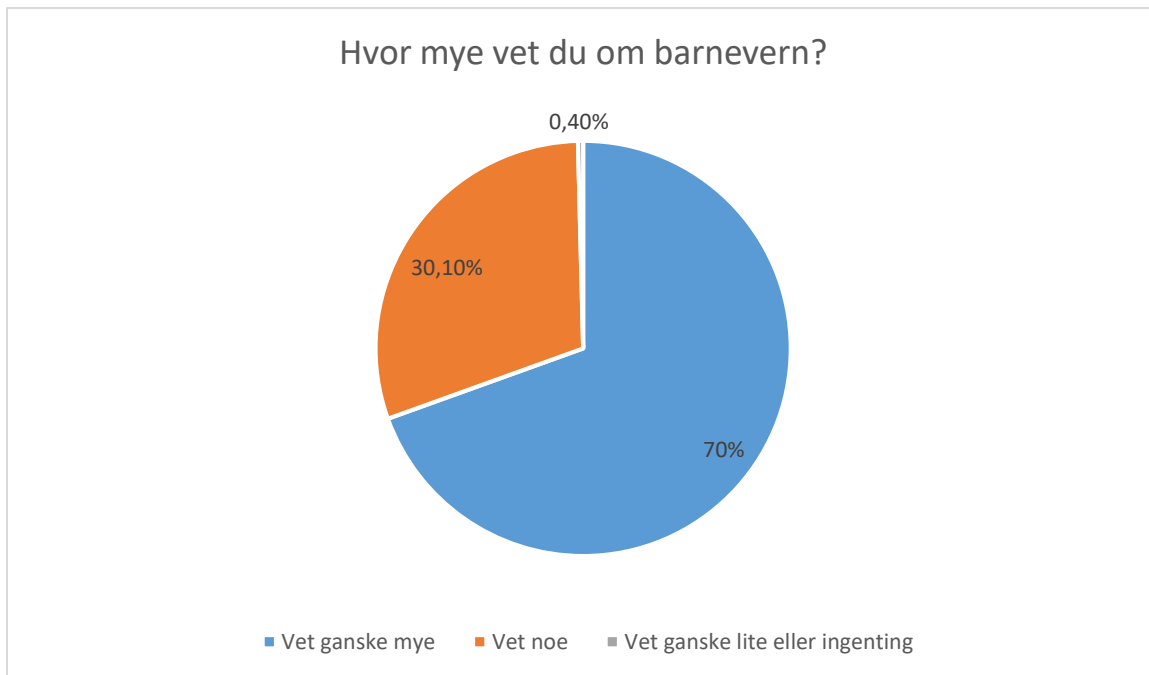
8 Barnevern: skummel instans eller god støtte?

Diskursen om barnevern er et veldig komplisert og et mye diskutert tema blant russiskspråklige innvandrere, ikke minst på grunn av russiske media sine innlegg som belyser saker med involvering av barneverntjenester i et veldig negativt lys. Derfor ble det valgt å etterspørre noen fakta og meninger i denne sammenhengen. Selv om tema «barnevern» ikke sto på listen av mye diskuterte temaer på Facebook-siden fikk det en stor resonans hver gang det ble diskutert i sammenhengen med noen konkrete saker. Observasjoner fra foruminnlegg og samtale med utenlandske foreldre viste at de følte seg i en stor grad stigmatisert og sårbar når det gjelder kontakten til barnevern. Noen representanter av nevnte gruppe manglet norsk språkkompetanse og møtte barneverntjenester utelukkende gjennom massemedia fra hjemlandet. Kontaktteorien skulle i denne sammenhengen bekrefte eller avvise at kontakten mellom barnevern og russiskspråklige mødre, det vil si kunnskap om barnevern og personlige erfaringer, vil påvirke holdninger om den i en positiv retning. I dette kapitlet skal presenteres resultater til spørreundersøkelsen om tema «barnevern» illustrert med eksempler fra kvalitative data.

8.1 Russiske kvinner er godt kjent med barnevern

Som allerede beskrevet i metoddelen ble det antatt at holdninger kan henge sammen med variabler som måler graden av kontakt mellom fokusgruppen (russiske småbarnsmødre) og den etnisk norske befolkningen. De følgende analysene prøvde å finne ut hvilken av de to hypotesene stemmer i konteksten av fokusgruppen sine erfaringer med, og oppfatninger om, norske barneverntjenester.

Figur 15 presenterer prosentfordelingen på spørsmål om hvor mye respondentene vet om barneverntjenester. Hele N=157 respondenter som tilsvare nesten 70% hadde ganske omfattende kunnskap om barneverntjenesten, visste hva deres oppgaver og målsettinger er. Nesten en tredjedel (N=68, 30,1%) visste det i noen grad og bare en respondent anga at hun hadde hørt begrepet «barnevern», men hadde ellers ingen kunnskap om det.

Figur 15 Prosentfordelingen for spørsmål "Hvor mye vet du om barnevern?" (N=226)

Noen av respondentene som ønsket å fullføre sine svar med kommentarer fortalte at de hadde vært på et seminar om barnevern. Andre påpekte at de hørte mange rykter i miljøet, men at de ikke hadde noen personlig erfaring med barnevernet, mens noen har samarbeidet med barnevern i mange år.

Kommentarene viste at russiskspråklige mødre brukte ulike kilder når det gjelder informasjon om barnevern og ikke utelukkende mediale innlegg som skaper et svært negativt bilde av denne tjenesten.

I denne sammenhengen var det viktig å etterspørre om respondenter selv hadde noen personlige erfaringer i kontakt med barneverntjenester. De fleste respondentene (N=199, 88,1%) anga å aldri ha hatt noen kontakt med barneverntjenester, mens bare N=27 (11,9%) rapporterte at de hadde noen slags kontakt med dem, og at dette ofte skjedde i jobbsammenheng, for eksempel som skoleansatt eller en forsterfamilie. Andre respondenter fortalte at de har gjort erfaring med barnevern gjennom sine bekjente eller at de engasjerte seg ved å hjelpe familier som befinner seg i en krevende situasjon med barnevern:

Nære venner hadde en slik erfaring. De fikk invitasjon til en samtale på grunn av en brukket arm hos ungen. Imidlertid fikk saken ingen utvikling og ble lukket.

Jeg hjelper folk som «ble fanget». Noen ganger er det ikke deres skyld, men noen ganger har de virkelig gjort noe galt.

Mine venner hadde erfaring med barnevernet. Det er grusomt.

Spørsmålene som omhandler kunnskap om og erfaring med barneverntjenester ble brukt i videre analyse som en av de viktigste variablene for å måle russiske småbarnsmødre sin kontakt med barnevern og hvorvidt denne kontakten påvirker deres holdninger.

8.2 Medieomtale i russiskspråklige media

Norske barneverntjenester får periodevis ganske mye oppmerksomhet fra russiskspråklige massemedia som ofte rapporterer om saker når barnevern tar barn bort fra russiskspråklige foreldre⁵. Denne handlingen blir hyppig presentert som grunnløs og kaller fram opprør og misforståelse hos russiske foreldre. Derfor var det viktig å etterspørre noen oppfatninger om norske barneverntjenester med tanke på hvordan de blir presentert i russiskspråklige media. Figur 16 viser prosentfordelinger i meninger om ulike aspekter rundt barnevern. Nesten alle respondenter var helt enige eller enige i noen grad med påstand at de hører mange negative innlegg om norske barneverntjenester i russiskspråklige media (N=145, 65,9% og N=65, 29,5% tilsvarende). Imidlertid anga bare 9,6% (N=21) at de stoler på disse innleggene, mens over tredjedelen (N=78, 35,8%) syntes at man ikke kan stole på alt som står i slike rapporter. Litt under halvparten (N=96, 44%) var ikke sikker på om de kunne stole på dem eller ikke og hvis ja i hvilken grad.

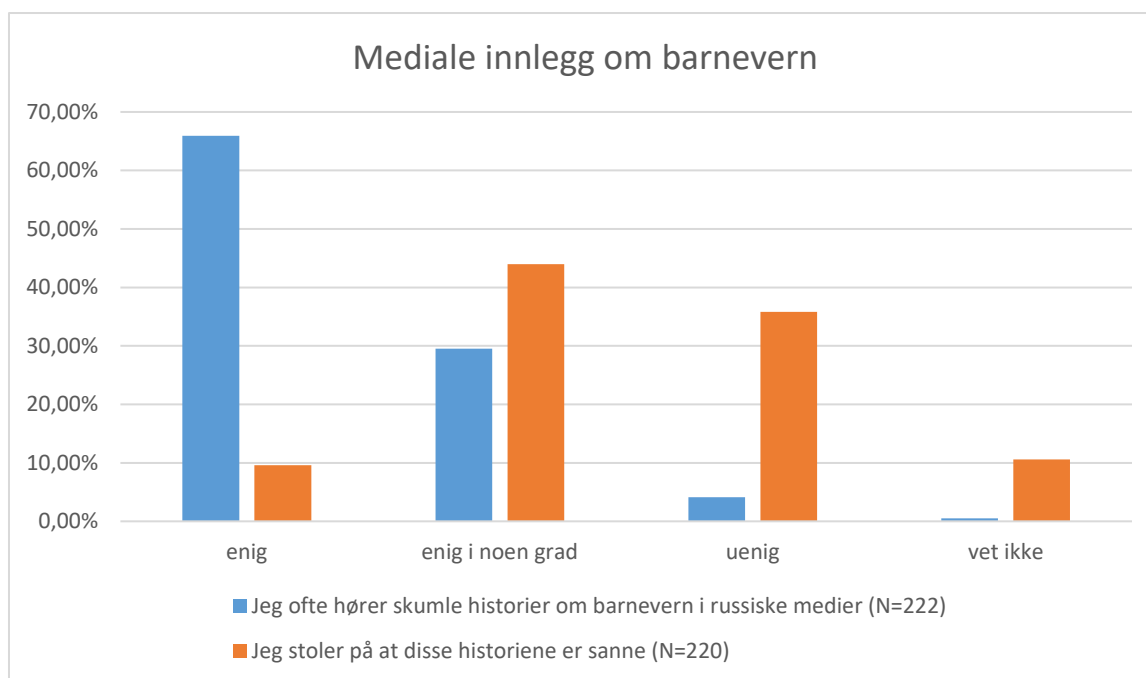
---

⁵ Eksempler på slike innlegg i russisk språk:

http://www.bbc.com/russian/international/2016/04/160414_norway_juvenile_controversy (innhentet 01.10.2016)

https://www.1tv.ru/news/2013/04/27/74098-sotssluzhby_norvegii_otobrali_u_rossiyanki_troih_detey (innhentet 01.10.2016)

<http://www.pravda.ru/society/family/pbringing/02-08-2011/1086010-barnevarn-0/> (innhentet 01.10.2016)

Figur 16 Prosentfordelinger på spørsmålene om mediale innlegg om barnevern

Det var spennende å vite hva informantene synes om slike innlegg. En av informantene fortalte:

Skumle historier kommer stort sett fra russiske medier, imidlertid rapporterer bekjente og kollegaer positive historier når de virkelig har fått hjelp med krevende barn.

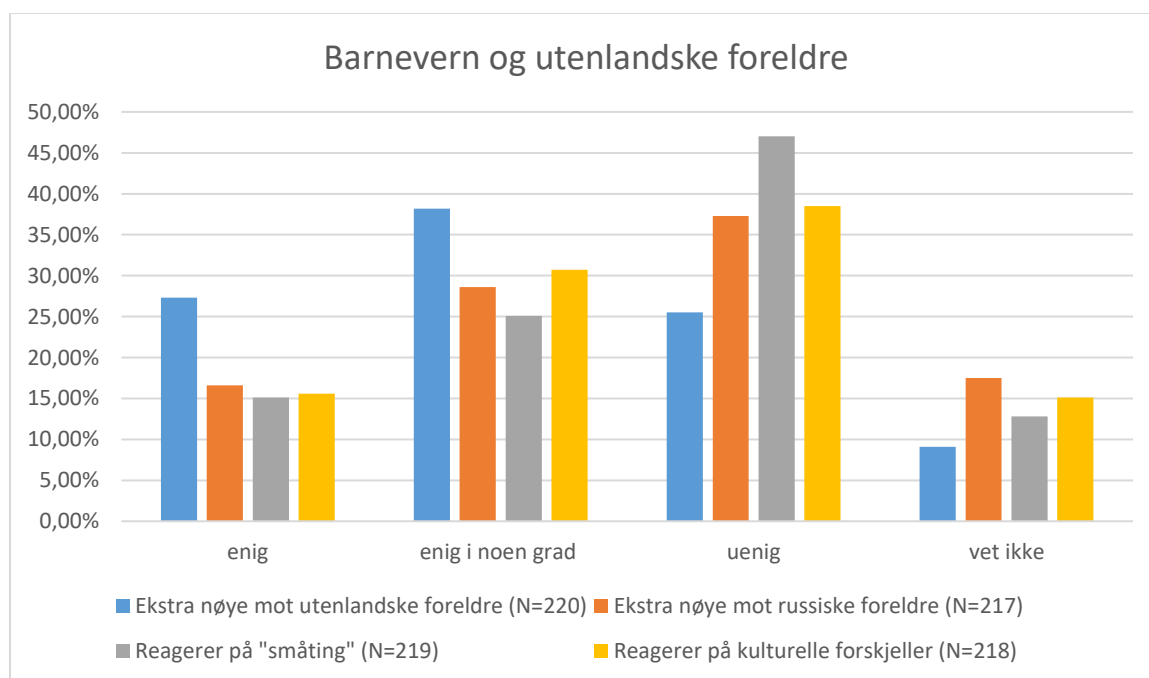
Videre ønsket jeg å undersøke hva disse fordelingene skyldes til. Slik viste krysstabell «kunnskap om barnevern» – «tro i media innlegg om barnevern» (se tabell 17 i vedlegg 4) ingen signifikante forskjeller i meninger blant ulike grupper respondenter. En annen analyse i form av en krysstabell tydet på at kvinner som hadde erfaring med barnevern bruker å stole på mediainnlegg som handler om ulike saker med involvering av barnevern i noen grad mer enn de uten slik erfaring (se tabell 18 i vedlegg 4). Slik svarte 22% kvinner med erfaring med barnevern at de stoler på slike innlegg mot ca. 8% kvinner uten erfaring. Samtidig anga 30% respondenter med erfaring med barnevern at de ikke var enige i denne påstanden mot 36% kvinner som hadde ingen erfaring med den. Ifølge khi-kvadrattesten var denne sammenhengen ikke statistisk signifikant ($p\text{-verdi}=0,125$).

Dette resultatet betyr at kvinner som har noen slags personlig erfaring med barnevern både personlig, gjennom venner og bekjente og i jobbsammenheng stolte i noen grad mer på mediale innlegg som handler om barneverntjenester. Imidlertid er det vanskelig å hevde at denne sammenhengen tyder på mer negative holdninger hos denne gruppen respondenter. Denne

fordelingen kan forklares med at bare svært negative saker med involvering av barnevern blir valgt ut for slike mediale innlegg.

8.3 Er barnevern ekstra nøye på vakt mot utenlandske foreldre?

Spørreskjemaet innebar spørsmål som var målrettet etter fokusgruppen sin bevissthet om å være stigmatisert. En av dem etterspurte om respondentene synes at barnevern er ekstra nøye mot utenlandske foreldre. Det andre spørsmålet skulle og etterforske denne bevisstheten i snever forstand med fokus på nasjonalitet. Undersøkelsen resulterte i at til sammen 75,5% respondenter anga at de tror at barnevern er ekstra nøye mot utenlandske foreldre, og 45,2% syntes at det særlig angår russiskspråklige foreldre (figur 17).

Figur 17 Prosentfordelingen for "Barnevern er ekstra nøye mot utenlandske foreldre" og "Barnevern er ekstra nøye mot russiske foreldre"

Tallene tyder på en nokså sterk bevissthet om å være stigmatisert både som innvandrere stort sett og innvandrere med en russiskspråklig bakgrunn. En av kommentarene illustrerer denne bevisstheten på følgende måte:

(...) Jeg kjenner en barnevernmedarbeider som sa til meg at alle øst-europeiske foreldre slår sine barn. Jeg spurte om hennes foresatte vet at hun har en slik stereotyp. Hun svarte at alle vet det, det er ingen hemmelighet.

Hensikten med neste spørsmål var å etterspørre hvilke grunner kunne forklare negative holdninger mot barnevern og ga respondenter to alternativer som resulterte fra tanke om stigmatiserende adferd. Respondentene ble spurt om de syntes at barnevern ofte reagerer på småting og kulturelle forskjeller. Nesten halvparten av respondentene (N=103, 47%) syntes ikke at barnevern reagerer på småting og hvis den blir oppmerksom på en familie så har det alltid noen betydelig grunn. Imidlertid mente til sammen 40% («enig» og «enig i noen grad») at noen ganger finnes det ingen viktig grunn for at barnevern begynner å observere noen familier:

Heldigvis har jeg ingen erfaring med barnevern, men jeg kjenner minst ti familier hvor sak ble åpnet på grunn av helt ubetydelig begivenheter. (...) Til sammen er det over 20 familier blant mine russiskspråklige bekjente som hadde personlig erfaring med barnevern. Jeg har bodd her veldig lenge derfor er det forståelig at jeg har hørt så mange historier, men etter min mening er det helt utrolig! I Russland kjente jeg bare en familie som var under barnevern sin kontroll, men da var foreldrene alkoholikere. Imidlertid fikk barna der hjelp. Og her har det ingen grenser.

En annen respondent representerte den andre meningsgruppen og viste at ingen saker blir åpnet uten tungtveiende grunn:

Det er alltid en risiko å få en inkompetent og stereotypisert medarbeider. Imidlertid er jeg sikker på at barna ikke blir tatt bort fra familier uten tungtveiende bevis for omsorgssvikt.

Samtidig trodde 46,3% respondenter («enig» og «enig i noen grad») at barnevern kan rette sin oppmerksomhet mot en familie på grunn av kulturelle normer som er forskjellige fra dem i Norge. Over tredjedelen (38,5%) anga at det ikke stemmer (figur 17). Følgende kommentarer forklarer at «kulturelle særegenheter» kan innebære normer som ikke er lovlig eller etisk forsvarlig i Norge:

Jeg ville svare «uenig» på spørsmålet om kulturelle særegenheter, men samtidig er jeg bevist over at «særegenheter» kan være radikale og ikke forsvarlige i et sivilisert samfunn. For eksempel, tradisjoner med «tidlig ekteskap» eller manipulasjon av organer.

Hvis kulturelle særegenheter motsier loven så ja (ja, jeg er enig med at barnevern kan bli oppmerksom på en familie på grunn av kulturelle forskjeller).

Kommentarene tyder på at russiske kvinners meninger om barnevern er reflekterte. Det kommer fram i deres måte å begrunne sine svar på, vise bevissthet over at kulturelle forskjeller kan variere i sitt avvik fra norske standarder.

Når det gjelder sammenhengen mellom kunnskap om barnevern og meningen om at tjenesten er ekstra nøye mot utenlandske kvinner, virker det som om økende kunnskap om barnevern bidrar til færre stereotypier. Slik svarte 28,6% kvinner som vet ganske mye om barnevern at de ikke var enige i denne påstanden («Barnevern er ekstra nøye mot utenlandske kvinner») mot 18,5% kvinner som hadde betydelig mindre kunnskap om barnevern (se tabell 19 i vedlegg 4). Denne sammenhengen er ikke statistisk signifikant med p-verdi som ligger på 0,334.

Samtidig viste krysstabell med den samme uavhengige variabelen «kunnskap om barnevern» i kombinasjon med Y12 «barnevern mot russiske mødre» enda sterkere sammenheng mellom kunnskapen om barnevern og kvinner sine oppfatninger om det: 41,2% kvinner med mye kunnskap om barnevern rapporterte at de ikke er enige at barneverntjenester er ekstra nøye mot russiske kvinner, mens er det bare 28,6 % kvinner med lite kunnskap om barnevern som syntes det samme (se tabell 20 i vedlegg 4). Ifølge khi-kvadrattesten er dette resultatet ikke statistisk signifikant (p-verdi=0,096).

Videre ble det undersøkt om det finnes en sammenheng mellom russiske mødre sin kunnskap om barnevern og holdningen til at den bruker å reagere på «småting» og kulturelle forskjeller. Denne sammenhengen gikk på en måte i begge retninger: om lag 17% kvinner med mye kunnskap om barnevern og 11% kvinner med mindre kunnskap syntes at det stemmer (se tabell 21 i vedlegg 4). Samtidig anga 50,6% russiskspråklige mødre med mye kunnskap om barnevern at de ikke var enige i denne påstanden mot 39,1% kvinner med mindre kunnskap. Khi-kvadrattesten viser at sammenhengen ikke er statistisk signifikant (p-verdi=0,073). Når det gjelder barnevern sin reaksjon på kulturelle forskjeller, så vistes virkningen fra kunnskapsnivået å være negativ, det vil si at kvinner med mer kunnskap om barnevern oftere svarte med «enig» på spørsmålet om kulturelle forskjeller (19%) enn de med mindre kunnskap (7,7%, se tabell 22 i vedlegg 4). Denne tendensen gjentok svaret «enig i noen grad» med 35% mot 20%. Signifikanstesten viste at sammenhenger er statistisk signifikante med p-verdien lik 0,000.

8.4 «Blir fort stresset når ungen oppfører seg påfallende i offentlighet»

Når det gjelder respondentene sine egne bekymringer i hensyn til barnevern, er meningene likeså todelt: nøyaktig 44% respondenter anga å være bekymret for at barnevern kan bli oppmerksom på deres familie (svar «enig» og «enig i noen grad») mot 44% som hevder at de ikke har noen bekymringer i denne sammenhengen (figur 18). En del kommentarer tyder på sterk negative holdninger mot barneverntjenester og deres arbeidsmåte:

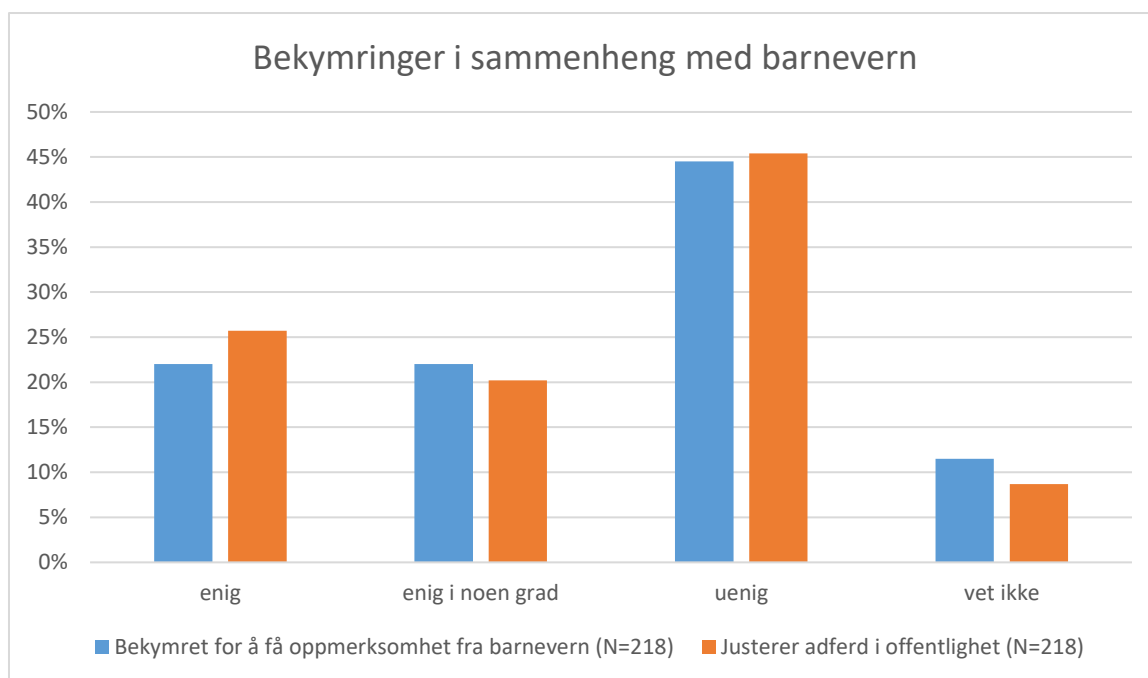
Akkurat nå så er det bare mannen min som jobber i Norge. Jeg og den lille har flyttet tilbake fordi det er nettopp det at barna så lett blir tatt bort som er så skummelt. Venter på at han blir litt større for å forklare ham hva, hvordan og hvorfor. Imidlertid er det et kjempefint land og vi vil gjerne bo der.

Alle våre bekjente er redde for barnevern.

Nordmenn er likeså veldig redde for barnevern!! Det er grusomt!!

Presenterte innlegg viser bare en gruppe respondenter som rapporterte å være redd for barnevern. Imidlertid kommenterte ingen av deltakerne sitt svar med innlegg som beviser det motsatte. Dette kan henge sammen med at respondenter som har sterk negative holdninger hadde mer behov for å forfatte en kommentar. Observasjonen på det russiske forumet viste imidlertid at det finnes mange russiskspråklige kvinner som synes at barnevern kan være veldig hjelpsom i krevende situasjoner:

I vår kommune så er det en tysk familie med fire barn som får hjelp fra barnevern (...) Jeg har ikke hørt om at barnevern har gjort noe galt i vår kommune. (...) Jeg også kjenner en norsk enslig mor med fem eller seks barn som får hjelp av en kvinne som kommer hver morgen for å hjelpe å gjøre klart et barn med ADHD.

Figur 18 Prosentfordelingen for "Bekymret for å få oppmerksomhet fra barnevern" og "Justerer adferd i offentlighet"

Et annet viktig spørsmål var om respondenter prøver å tilpasse deres adferd i kontakt med sine barn på offentlige steder som, for eksempel, butikk, barnehage, ute på gata. Fordelingen i svar på dette spørsmålet var også nøyaktig todelt: 45,9% (svar «enig» og «enig i noen grad») respondenter anga å være enig med denne påstanden, mens 45,9% rapporterer å være uenig. Svært mange respondenter kommenterte dette spørsmålet med påstand om de prøver å oppføre seg rolig med sine barn uavhengig av barnevern eller andre ytre faktorer:

Jeg oppfører meg på en naturlig måte, kan ikke si at jeg oppfører meg veldig annerledes hjemme enn i offentlighet. Jeg elsker og respekterer mitt barn uavhengig av hvor vi er.

Jeg oppfører meg rolig i offentlige steder uavhengig av barnevern.

Imidlertid rapporterer mange kvinner at de blir fort stresset når deres barn begynner å oppføre seg påfallende i offentlighet idet de, for eksempel, skriker og maser. En respondent fortalte at hun ble tilrettevist av en forbigående mann fordi hennes barn hadde mast og hun snakket med ungen i et bestemt tonefall. Mor og barn hadde snakket russisk og hele situasjonen kunne ha gjort et merkelig inntrykk, sa kvinnen. Som følge av denne hendelsen ble informanten redd for at mannen skulle melde fra til barnevernet.

8.5 Hvilke faktorer kan påvirke holdninger om barnevern?

Med mål om å finne ut hvilke faktorer som kunne ha innflytelse på respondentene sine holdninger ble det gjennomført en rekke statistiske analyser for å se hvordan svarene fordeler seg på to variabler samtidig. Valg av variabler som blir brukt i følgende analyser ble inspirert av kontaktteorien, og deres egenskaper og målenivå ble omtalt i metoddelen. Alle analyser blir nærmere presentert i vedlegg 4. Krysstabell viste ingen signifikant sammenheng mellom kunnskap om barnevern og kvinner sine bekymringer for at barnevern blir oppmerksom på deres familie. Respondenter som har mer kunnskap om barnevern anga å være uenig med påstanden om å være bekymret for at barnevern blir oppmerksom på deres familie oftere enn de som har mindre kunnskap om barnevern (46% mot 40% tilsvarende, se tabell 23 i vedlegg 4). Imidlertid ser fordelingen på verdien «enig» og «enig i noen grad» ganske likt ut hos både kvinner med mye og mindre kunnskap om barnevern. Denne sammenhengen er heller ikke statistisk signifikant (p-verdi=0,765).

Når det gjelder adferd i offentlighet som skulle motvirke at barnevern blir oppmerksom på deres familie, så virket kunnskap om barneverntjenester motvirke tendensen å være ekstra oppmerksom på å vise tilpasset adferd i offentlighet. Slik rapporterte ca. 24% kvinner med rikelig kunnskap om barnevern at de prøver å tilpasse sin adferd i offentlighet med tanken på barnevern mot ca. 28% kvinner som har mindre kunnskap om barnevern (se tabell 24 i vedlegg 4). Samtidig svarte 47% kvinner med mer kunnskap at de ikke er enige med denne påstanden mot 42% med mindre kunnskap om barnevern. Denne sammenhengen er heller ikke statistisk signifikant (p-verdi=0,728).

Bivariat analyse viste ingen sammenheng mellom erfaringen med barnevern og oppfatningen om at denne tjenesten er ekstra nøye mot utenlandske foreldre (sammenhengen er ikke statistisk signifikant med p-verdi=0,982, se tabell 25 i vedlegg 4). Imidlertid rapporterte kvinner som har gjort erfaring med barnevern oftere enn de uten erfaring at de synes at barnevern er ekstra nøye mot russiske foreldre (26% mot 15% tilsvarende, se tabell 26 i vedlegg 4). Denne sammenhengen er likeså ikke statistisk signifikant (p-verdi=0,582).

Når det gjelder meningen om at barnevern kan reagere på «småting» så ble det påvist at det finnes en negativ sammenheng mellom erfaringen med barnevern og holdninger om den. Slik rapporterte 22% kvinner med erfaring med barneverntjenester at de er enige med denne påstanden mot 14% respondenter som har ingen erfaring med barnevern (se tabell 27 i vedlegg

4). Kvinner uten slik erfaring svarte oftere at det ikke er enige med den enn kvinner med tilsvarende erfaring (50% mot 30% tilsvarende). Khi-kvadrattesten viser at denne sammenhengen er ikke statistisk signifikant med p-verdi som ligger på 0,081. Imidlertid finnes det ingen nevneverdig sammenheng mellom erfaringen med barnevern og oppfatningen om at den reagerer på grunn av kulturelle forskjeller (se tabell 28 i vedlegg 4). Denne sammenhengen er heller ikke statistisk signifikant (p-verdi =0,391).

Ifølge en bivariat analyse, var kvinner som hadde noen slags kontakt med barnevern i større grad bekymret for det blir oppmerksom på deres familie enn kvinner uten slik erfaring. Til sammen svarte 63% respondenter med tilsvarende erfaring at de er enige med denne påstanden helt eller i noen grad mot 42% respondenter uten slik erfaring (se tabell 29 i vedlegg 4). Khikvadrattesten viste at denne sammenhengen kan ikke overføres til hele populasjonen på grunn av p-verdien som ligger over signifikansnivået på 0,005. Den samme testen fant ingen tydelig sammenheng mellom erfaringen med barnevern og adferd i offentlighet som er tilpasset til å ikke fremkalle uønsket oppmerksomhet (se tabell 30 i vedlegg 4).

Siktemålet med den siste analysen var å undersøke om forskjeller i oppfatninger om den norske barneverntjenesten skyldes partneren sin nasjonalitet. Kvinner med en norsk partner viste mindre bekymring for at barnevern blir oppmerksom på deres familie enn kvinner som har partnere av en annen nasjonalitet. Slik anga 19% kvinner med en norsk partner at de er enige med denne påstanden mot 27% respondenter med en russisk og 29% med en internasjonal partner (se tabell 31 i vedlegg 4). Denne sammenhengen var imidlertid ikke statistisk signifikant (p-verdi=0,123). En lignende tendens ble avdekket i kombinasjonen med partneren sin nasjonalitet og tendensen å tilpasse sin adferd i offentlighet med tanken på barnevern. Slik rapporterte 23% mødre med en norsk partner at de tilpasser sin adferd med tanken på barnevern mot 31% kvinner med en russisk og 29% kvinner med en internasjonal partner (se tabell 32 i vedlegg 4).

8.6 Analyse med fokus på barnevern. Diskusjon

De gjennomførte analysene gir ikke tilstrekkelig grunnlag for konklusjoner om hvordan kontakten med barnevern påvirker russiske kvinner sine oppfatninger. Til det er antallet respondenter for lite og forskjellene i prosentfordelinger for små. Analysene har imidlertid avdekket noen tendenser som kan veilede i en videre diskusjon. Ingen av de to hypotesene kan antas for hele den komplekse sammenhengen mellom nevnte variabler. I noen tilfeller finnes ingen sammenheng mellom russiske mødre sin kontakt med barnevern og deres oppfatninger om den. Et eksempel på et slikt tilfelle er sammenhengen mellom erfaringen med barnevern og oppfatningen om at denne tjenesten er ekstra nøye mot utenlandske foreldre. Andre data viser at kontakt med barnevernet kan innvirke på kvinnenens oppfatninger av barnevernet både i positiv og negativ retning.

Sannsynligvis kan dette resultatet ikke forklares med kontaktteorien i sin rene form, dvs. jo mer kontakt jo bedre holdninger får man om tilsvarende gruppe. Imidlertid virker kontakten eller kunnskap om barnevernet å påvirke russiske mødre sine holdninger på forskjellige måter.

9 Konklusjon

Foreliggende masteroppgave har satt fokus på russiskspråklige småbarnsmødre som bor i Norge ved hjelp av kvantitative og kvalitative metodiske verktøy. Oppgaven sin datagrunnlag omfattet observasjoner på et forum som danner et møtested til russiskspråklige innvandrere i Norge. Det andre datasettet besto av kvantitative data som ble innhentet ved hjelp av en tilrettelagt spørreundersøkelse blant russiskspråklige småbarnsmødre.

Kontaktteorien danner den teoretiske rammen til foreliggende oppgave. Hovedprinsippet til denne teorien tilsier at kontakten mellom etniske grupper vil fremme positive holdningsendringer hos deltakere av kontaktsituasjonen om hverandre har inspirert forskningsdesign og hjulpet å tolke resultater.

Siktemålet til denne masteroppgaven ble oppnådd idet man identifiserte sentrale interesseområder til russiske småbarnsmødre i Norge i sammenhengen med deres inkludering i det norske samfunnet. Det ble vist at disse områdene er fokusgruppen sin deltakelse på arbeidsmarkedet, kvinners oppfatninger om norske barnehager og norske barneverntjenester. Den empiriske analysen ga innsikt i ulike kontaktsituasjoner mellom nordmenn og russiskspråklige småbarnsmødre i konteksten av de nevnte områdene. Slik, for eksempel, kan kontakt på arbeidsplassen preges av helt forskjellige egenskaper enn kontakten mellom foreldre i barnehage. Empiriske analyser viste at kontakten mellom representanter til fokusgruppen og nordmenn blir påvirket av samme faktorer på ulike måter.

Første temaområdet presenterte russiske kvinner sine oppfatninger om å være yrkesaktiv i Norge og samhandle med norske kollegaer og foresatte. Analysen viste at antall år som er tilbrakt i Norge samtidig med det å ha en norsk partner kan fremme inkluderingen på arbeidsplassen og forbedre holdninger.

En annen viktig aspekt som ble bestemt ved hjelp av analysen var russiske småbarnsmødre sitt forhold til norske barnehager. I dette temaområdet ble det identifisert en rekke forventninger og krav som russiske småbarnsmødre har i hensyn til norske barnehager, holdninger ble diskutert og kartlagt i ulike meningsgrupper. Dessuten ble det påvist at fokusgruppen sin kontakt med andre foreldre henger sammen med deres sosialisering og integrering i private sammenhenger, dvs. gjennom norsk partner og sin familie, venner og kollegaer. Kvinner som har bodd i Norge lengst viser mer toleranse for og forståelse av norske tradisjoner å oppdra barn.

Siste avsnitt satte søkelyset på russiskspråklige småbarnsmødre sine holdninger angående norske barneverntjenester. Disse holdningene blir ofte påvirket av negative mediale innlegg om barnevern som er overrepresentert i russiskspråklige media. Målet å finne ut hva slags meningsgrupper det finnes i forhold til barnevern ble oppnådd. Analysen viste at russiske kvinner sine oppfatninger om barnevern er todelt og henger tett sammen med deres egne opplevelser eller hendelser som har skjedd i deres omgangskrets. Ifølge analysen kan en positiv episode som ble kjent i en liten krets påvirke en betydelig større gruppe og dermed utforme deres oppfatning om barnevern. Denne erkjennelsen kan føres tilbake til utvidet kontakt hypotese (Wright et al., 1997).

Resultater til foreliggende analyse vekket en stor interesse hos russiske samfunnet som ønsker å hjelpe russiskspråklige innvandrere i Norge med gode råd og praktiske informasjon. En av ideene var å utvikle en brosjyre som inneholder viktigste informasjon om barnevern og praktiske tips om hvordan man samarbeider med den. Denne tanken resulterer fra et stort omfang til misledende informasjon om barnevern som skaper mistro og negative assosiasjoner. I denne sammenhengen kan foreliggende masteroppgaven finne sin fortsettelse i et slikt produkt som ville hjelpe russiskspråklige innvandrere å unngå negative kontakter med barnevern.

Svakheten med foreliggende oppgaven er at den utelukker andre faktorer som påvirker holdningsendringer og fremmer inkluderingen til russiskspråklige småbarnsmødre i Norge. Utvalget er for lite representativ for at resultatene kunne overføres til hele populasjonen. Derfor kunne et videreførende prosjekt samle mer representative data og gjennomføre avanserte statistiske analyser for å oppnå et mer helhetlig bilde av relevante faktorer og deres påvirkninger. Siktemålet til senere prosjekter kunne blant annet være å sammenligne presenterte funn med småbarnsmødre til andre nasjonaliteter.

Referanseliste

Allport, G. W. (1958). *The nature of prejudice*. New York: Doubleday Anchor Books Garden City.

Amir, Y. (1969). Contact hypothesis in ethnic relations. *Psychological bulletin*, 71(5), 319.

Bråten, B., Hovdenak, I.M., Haakestad, H., & Sønsterudbråten, S. (2015). Har barn det bra i store barnehager? Fafo-rapport 2015:48.

Beck, U., & Beck-Gernsheim, E. (2010). Passage to hope: marriage, migration, and the need for a cosmopolitan turn in family research. *Journal of Family Theory & Review*, 2(4), 401-414. doi: 10.1111/j.1756-2589.2010.00069.x

Bjørgeve, E. (2013). *Arbeidsplassen som arena for integrering av arbeidsinnvandrere med høy kompetanse i det norske samfunnet*. (Masteroppgave, Institutt for sosiologi, statsvitenskap og samfunnsplanlegging ved UiT). Tromsø: Universitet i Tromsø.

Campbell Filipovic-Kittelsen, A. (2008). *Men alle er glad i ungene sine, vil det beste for ungene sine, det er felles.* » En kvalitativ undersøkelse av hva rådgivere i to åpne barnehager vektlegger i rådgiving med foreldre med flerkulturell bakgrunn (Masteroppgave i spesialpedagogikk). Oslo: Universitet i Oslo.

Cook, S.W. (1962). The systematic analysis of socially significant events: A strategy for social research. *Journal of social issues*, 18(2), 66-84.

Crandall, M., Senturia, K., Sullivan, M., & Shiu-Thornton, S. (2005). "No Way Out" Russian-Speaking Women's Experiences With Domestic Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 20(8), 941-958. doi: 10.1177/0886260505277679

Danielsen, K. (2009). Kjærlighet uten grenser: krysskulturelle ekteskap-kulturell forankring og individuell erfaring. *Sosiologisk tidsskrift*, 39(5), 99-119.

Eggebo, H. (2013). A real marriage? Applying for marriage migration to Norway. *Journal of ethnic and migration studies*, 39(5), 773-789. doi: 10.1080/1369183X.2013.756678

Emhjellen, T. H. (2008). *Helsefremmende arbeid i nærmiljøet: med fokus på Åpen Barnehages bidrag til å skape nettverk blant småbarnsmødre* (Masteroppgave), Tønsberg: Høgskolen i Vestfold.

Flemmen, A. B. (2008). Transnational marriages—Empirical complexities and theoretical challenges. An exploration of intersectionality. *NORA—Nordic Journal of Women's Studies*, 16(2), 114-129. doi: 10.1080/08038740802140244

Giddens, A. (1992). *The transformation of intimacy: Sexuality, love and eroticism in modern societies*. Polity press: Oxford.

Goffmann, E. (1963). *Stigma*. Harmondsworth, UK: Penguin.

Hamberger, J., & Hewstone, M. (1997). Inter-ethnic contact as a predictor of blatant and subtle prejudice: Tests of a model in four West European nations. *British Journal of Social Psychology*, 36(2), 173-190.

Haugset, A. S., & Sivertsen, H. (2014). *Åpne barnehager i Norge – En kartlegging av omfang og organisering*. Steinkjer: Trøndelag Forskning og Utvikling AS.

Henriksen, K. (2007). Fakta om 18 innvandrergupper i Norge. *Statistisk sentralbyrå, rapport 29*.

Henriksen, K. (2010). Innvandrerkvinner i jobb er mer likestilte: likestilling blant innvandrere. *Samfunnsspeilet 1-2010*.

Heyse, P. (2010). Deconstructing fixed identities: An intersectional analysis of Russian-speaking female marriage migrants' self-representations. *Journal of intercultural studies*, 31(1), 65-80. doi: 10.1080/07256860903487661

Hewstone M., & Brown R., (Red.). (1986). *Contact and Conflict in Intergroup Encounters*. Oxford: Blackwell.

Holøien, A.M., Zachrisen, O.O., & Rustad Holseter, A.M. (2015). *Befolkningens utdanningsnivå*. Hentet fra <http://www.ssb.no/utdanning/statistikker/utniv/aar/2016-06-20>.

Hovdelien, O. (2014). The limitations of multiculturalism in Norwegian early childhood education. *International journal of inclusive education*, 18(11), 1107-1119. doi: 10.1080/13603116.2013.875069

Hughes, D.M. (2004). The role of 'marriage agencies' in the sexual exploitation and trafficking of women from the former Soviet Union. *International Review of Victimology*, 11(1), 49-71. doi: 10.1177/026975800401100104

Ihlanfeldt, K. R., Scafidi, B. P. (2002). The neighbourhood contact hypothesis: Evidence from the multicity study of urban inequality. *Urban Studies*, 39(4), 619-641. doi: 10.1080/00420980220119499

Jacobsen, C., Skilbrei, M.-L. (2010). 'Reproachable Victims'? Representations and Self-representations of Russian Women Involved in Transnational Prostitution. *Ethnos*, 75(2), 190-212. doi: 10.1080/00141841003764013

Jamieson, L. (1998). *Intimacy*. Cambridge: Polity Press.

Johannessen, A. (2009). *Introduksjon i SPSS* (4. utgave). Oslo: abstrakt forlag.

- Johnston L., & Hewstone, M. (1992). Cognitive models of stereotype change: III. Subtyping and the perceived typicality of disconfirming group members. *J. Exp. Soc. Psychol.* (28), 360-386.
- Jonassen, T. (2015). Mest fornøyd med de private. Hentet fra <http://barnehage.no/forskning/2015/11/mest-fornoyd-med-de-private/>.
- Lie, B. (2004). Stadig flere søker lykken med utenlandske ektefeller. *Statistisk sentralbyrå, Samfunnsspeilet*, 2004/3.
- Liebkind, K., Nyström, S., Honkanummi, E., & Lange, A. (2004). Group size, group status and dimensions of contact as predictors of intergroup attitudes. *Group Processes & Intergroup Relations*, 7(2), 145-159. doi: 10.1177/1368430204041398
- Markova, V., Sandal, G., Mjeldheim, B., & Høivik, H. (2013). Kulturforskjeller i selvpresentasjon under jobbintervju: Russiske arbeidstakere i Norge. *Søkelys på arbeidslivet*, 30(3), 202-221.
- Mitina, O.V., Petrenko, V.F. (2001). A Cross-Cultural Study of Stereotypes of Female Behavior: (in Russia and the United States). *Russian Education & Society*, 43(6), 60-92.
- Nadim, M. (2015) Kulturell reproduksjon eller endring?-Småbarnsmødre med innvandringsbakgrunn og arbeid. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 31(1), 15-24.
- Niedomysl, T., et al. (2010). The globalisation of marriage fields: The Swedish case. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36 (7), 1119-1138. 10.1080/13691830903488184
- Nørgaard, E. (2007). Flere innvandrerkvinner på krisesentrene. *Samfunnsspeilet*, 2007/4
- Oppvekstkontoret Trondheim kommune (2013). *Rapport om brukerundersøleksen*.
- Pettigrew T.F. (1997a). Generalized intergroup contact effects on prejudice. *Pers. Soc. Psychol. Bull.* 23,173-85.
- Pettigrew, T.F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual review of psychology* 49(1), 65-85.
- Powers, D.A. & Ellison, C.G. (1995). Interracial Contact and Black Racial Attitudes: The Contact Hypothesis and Selectivity Bias. *Social Forces*, 74(1), 205-226.
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold: samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (3. utg.). Bergen: Fagbokforlag.
- Rogstad, J. (2004). Virkemidler på vandring. Kan virkemidler fra kvinnekampen brukes til å skape likestilling mellom etniske grupper? *Sosiologisk tidsskrift*, 12(2), 190-212.
- Sahib, P.R., Koning, R.H., & van Witteloostuijn, A. (2006). Putting your best cyber identity forward an analysis of 'success stories' from a Russian internet marriage agency. *International Sociology*, 21(1) 61-82. doi: 10.1177/0268580906059291

St.meld. nr. 41, 2008-2009, *Kvalitet I barnehagen*, hentet fra regjeringen.no 12.09.16.

Tyldum, G. (2013). Dependence and human trafficking in the context of transnational marriage. *International Migration*, 51(4), 103-115. doi: 10.1111/imig.12060

Valenta, M. (2009). Immigrants' identity negotiations and coping with stigma in different relational frames. *Symbolic Interaction*, 32(4), 351-371. doi: 10.1525/si.2009.32.4.351

Valestrand, H. (2003). Kjønnede relasjoner-russisk kvinneinnvandring i nord. *Idunn – tidsskrifter på nett* (6).

Vivian J., Brown R., & Hewstone M. (1995). Changing attitudes through intergroup contact: the effects of group membership salience. Univ. Kent & Cardiff, Wales. Unpublished manuscript.

Weber R, Crocker J. (1983). Cognitive processes in the revision of stereotypic beliefs. *J. Pers. Soc. Psychol.*, (45), 961-77.

Williams, L. (2010). *Global marriage: Cross-border marriage migration in global context*. New York: Palgrave Macmillan.

Wright, S.C., A.A. McLaughlin-Volpe, T. McLaughlin-Volpe, & Ropp, S.A. (1997). The Extended Contact Effect: Knowledge of Cross-Group Friendships and Prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*. 73(1), 73-90.

Vedlegg 1: Spørreskjema «Russiske småbarnsmødre i Norge»

Noen bakgrunnsinformasjon om deg:

1. Hvilket land kommer du fra?

- Russland
- Ukraina
- Hviterussland
- Litauen
- Latvia
- Estland
- Annet (kommentar)

2. Hvor gammel er du?

- Yngre enn 21
- 21 – 26
- 27 – 31
- 32 – 37
- Eldre enn 37

3. Hva er din sivilstatus?

- ledig
- samboer
- gift
- skilt
- enke

(Kommentar)

4. Hvis du er gift, er ektefellen din

- Nordmann
- Kommer fra det samme landet som deg
- Kommer fra et forskjellig land som deg, men ikke fra Norge

(Kommentar)

5. Hvor mange barn har du?

- 1
- 2
- 3
- Flere enn 3

6. Er noen av dine barn i alderen mellom 0 – 6 år?

- Ja
- Nei

7. Hvor lenge har du bodd i Norge?

- Har ikke flyttet enda
- Mindre enn ett år
- 1 – 3 år
- 3 – 10 år
- Lengere enn 10 år

8. Hvis du ville beskrive ditt bosted i Norge, så er det

- En storby
- En by som er i din oppfatning mer liten enn stor
- Landsby i nærheten av en storby
- En landsby eller en gård som ligger atskilt

(Kommentar)

9. Hva slags utdanning har du?

- Skolenivå
- Noen år på høyskole/universitet
- Fullført utdanning på høyskole/universitet
- Doktorgrad/Phd

(Kommentar)

10. Har du absolvert noen deler til utdanningen din i Norge?

- Ja
- Nei

Vi er spent til å få vite hva du synes om forskjellige aspekter til ditt liv i Norge.

Jobbe i Norge

11. Hvor lenge har du vært yrkesaktiv i ditt hjemland før du kom til Norge? (antall år utenom foreldrepermisjon og liknende):

- Mindre enn 2 år
- 2-5 år
- 6-10 år
- Mer enn 10 år

12. Hvilken av følgende kategorier ville nærmest beskrive din situasjon i forhold til jobb i Norge?

- Student
- Jobbsøker
- Hjemmeværende
- Yrkesaktiv
- Kan ikke jobbe pga. dårlig helse

(Kommentar)

13. Hvilket av følgende utsagn ville nærmest beskrive ditt aktuelle arbeidsforhold?

- Jobber ikke
- Jobber i en ikke kvalifisert stilling
- Jobber i en stilling som omtrent tilsvarer min kvalifikasjon fra hjemland
- Jobber i en helt annen kvalifikasjon enn den som jeg hadde i mitt hjemland
- Annet (kommentar)

14. Vi foreslår noen utsagn i sammenheng med det norske arbeidsmarkedet og arbeidslivet. Krysse av hvorvidt du er enig eller ikke enig med dem:

Svaralternativer: enig, enig i noen grad, uenig, vet ikke

- Det er vanskelig å finne jobb i Norge uansett nasjonalitet. (helt enig, ganske enig, uenig, vet ikke)
- Særlig russiske kvinner sliter med å få seg jobb i Norge.
- Russiske kvinner har en bedre situasjon på arbeidsmarkedet i Norge enn andre ikke norske kvinner.
- Jeg personlig har opplevd diskriminerende adferd fra norske arbeidsgivere på grunn av min nasjonalitet.
- Jeg personlig har opplevd diskriminerende adferd fra mine norske kollegaer på grunn av min nasjonalitet.
- Mine norske kollegaer synes det er spennende at jeg kommer fra Russland (Ukraina, Latvia osv.) og stiller spørsmål om mitt land og kultur.
- De fleste av mine kollegaer er nordmenn.
- Jeg føler meg inkludert i arbeidsprosessen på en lik måte som mine kollegaer.
- Jeg føler meg inkludert i kollektivet som person, noe som vises for eksempel, gjennom et bra forhold med mine kollegaer, uformell kommunikasjon, felles aktiviteter utenfor jobb.

(Kommentar)

Barnehager

15. Mine barn går/har gått:

- I en kommunal barnehage
- En privat barnehage
- En familiebarnehage
- Har erfaring med forskjellige typer barnehage
- Har ikke benyttet noen barnehage

16. Hvor fornøyd er / var du med barnehagen (eller barnehager, hvis det var flere)?

- Veldig fornøyd
- Fornøyd
- Verken /eller
- Misfornøyd
- Svært misfornøyd

- Har erfaring med forskjellige barnehager og kan ikke besvare

(Kommentar)

17. Synes du at norske barnehager er

- Bedre enn barnehager i ditt hjemland
- Verre enn barnehager i ditt hjemland
- Forskjellig, verken bedre eller verre
- Ikke veldig forskjellig fra barnehager i ditt hjemland
- Vet ikke, vanskelig å si

(Kommentar)

18. Etter din mening, hvor mye trives barnet ditt (barna dine) i en norsk barnehage?

- Trives veldig godt
- Trives godt
- Trives ikke
- Vet ikke
- Har erfaring med forskjellige barnehager og kan ikke besvare

19. Vi foreslår noen utsagn i sammenheng med norske barnehager. Krysse av hvorvidt du er enig eller ikke enig med dem:

Svaralternativer: enig, enig i noen grad, uenig, vet ikke

- Jeg synes det er veldig godt når barnehagemedarbeidere kommer fra forskjellige land
- Jeg synes det er veldig godt når barna i barnehage kommer fra forskjellige land
- Jeg får nok anledninger til å komme i kontakt med andre foreldre i barnehagen
- Jeg er interessert i å komme i kontakt med andre foreldre i barnehagen
- Jeg bare har kontakt med foreldre som kommer fra andre land, men ikke Norge
- Jeg bare har kontakt med foreldre fra mitt hjemland

(Kommentar)

Barnevern

Vi vil gjerne spørre deg om din oppfatning angående barnevern.

20. Hvor mye vet du om barnevernet?

- Jeg vet ganske godt hva er barnevernet, hva de gjør og hvorfor
- Jeg vet omtrent hva er barnevernet
- Jeg vet ikke så mye om barnevernet, har bare hørt ordet
- Jeg har aldri hørt noe om barnevernet

(Kommentar)

21. Har du gjort noen erfaringer med barnevernet?

- Ja

- Nei

(Kommentar)

Utdyp/kommentar:

22. Vi foreslår noen utsagn i sammenheng med barnevern. Krysse av hvorvidt du er enig eller ikke enig med dem:

Svaralternativer: enig, enig i noen grad, uenig, vet ikke

- Jeg ofte hører skumle historier om barnevernet i medier, sosiale nettverk og fra bekjente
- Jeg stoler på at disse historiene er sanne
- Jeg har inntrykk at barnevernet er ekstra nøye mot utenlandske mødre
- Jeg har inntrykk at barnevernet er ekstra nøye mot mødre fra Russland (Ukraina, Latvia osv.)
- Jeg tror at barnevernet kan ta barn fra familien på grunn av små ting
- Jeg tror at barnevernet kan ta barn fra familien på grunn av kulturelle forskjeller
- Jeg er bekymret at barnevernet kan bli oppmerksom på min familie
- Jeg prøver å forholde meg ekstra stille i offentlighet (på gata, i butikken, i barnehagen osv.) med tanke på barnevernet

(Kommentar)

Tusen takk for dine svar!

Vedlegg 2: Informasjonsbrev

Hei,

jeg studerer sosialt arbeid på NTNU i Trondheim og skriver en masteroppgave med tema «Hverdagsvirkelighet og inkludering av russiske småbarnsmødre i Norge». Mitt gjøremål med denne oppgaven er å finne ut hvordan dere har det i Norge, deres bekymringer og oppfatninger om ulike spørsmål, for eksempel barnehager, helse, kultureller forskjeller i oppdragelsen og forestilling om barnevern. Derfor har jeg tenkt å gjennomføre en spørreundersøkelse blant russiskspråklige kvinner som er bosatt i Norge. Min veileder er Marko Valenta, professor ved institutt for sosialt arbeid på NTNU i Trondheim.

Jeg vil gjerne be dere om å følge lenken og svare på spørsmålene. Svarene deres skal behandles konfidensielt og det er bare meg som skal ha tilgang til dem. Det er frivillig å delta og dere kan trekke dere når som helst uten begrunnelse. Forventet prosjektslutt er 1. august 2016, da blir alle dataene anonymisert. Resultater til denne spørreundersøkelsen blir publisert i min masteroppgave i form av en statistisk analyse hvor ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes.

Hvis dere har noen tilleggsspørsmål kan dere kontakte meg via epost. Min epostadresse er tatianma@stud.ntnu.no

Jeg håper at muligst mange av dere har lyst til å delta i undersøkelsen, hvert eneste svar er viktig.

Tusen takk på forhånd!

Hilsen,

Tatiana Martyanova (student)

Vedlegg 3: Sammendrag av resultater til spørreundersøkelsen

Hvilket land kommer du fra?

	N	%
Russland	139	56,5
Ukraina	46	18,7
Hviterussland	15	6,1
Latvia	27	11,0
Litauen	4	1,6
Estland	15	6,1
Total	246	100,0

Alder

	N	%
21 – 26	10	3,9
27 – 31	73	28,2
32 – 37	102	39,4
eldre enn 37	74	28,6
Total	259	100,0

Sivil status

	N	%
ledig	4	1,6
samboer	22	8,6
gift	218	85,2
skilt	10	3,9
enke	2	,8
Total	256	100,0

Nasjonalitet partner

	N	%
norsk	111	44,2
samme nasjonalitet som meg	91	36,3
annen nasjonalitet som meg, men ikke norsk	35	13,9
jeg er ikke gift	14	5,6
Total	251	100,0

Antall barn

	N	%
1	144	56,9
2	86	34,0
3	18	7,1
flere enn 3	5	2,0
Total	253	100,0

Har du barn under 6 år?

	N	%
ja	203	79,3
nei	53	20,7
Total	256	100,0

Hvor lenge har du bodd i Norge?

	N	%
0	4	1,6
0-1	3	1,2
1 - 3	39	15,2
3 – 10	137	53,5
over 10	73	28,5
Total	256	100,0

Bosted i Norge

	N	%
stor by	80	31,9
liten by	102	40,6
landsby i nærheten av en storby	62	24,7
adskilt landsby eller gård	7	2,8
Total	251	100,0

Utdanning

	N	%
skolenivå	16	6,5
noen år på høyskole/universitet	29	11,7
fullført utdanning på høyskole/universitet	159	64,1
PhD	44	17,7
Total	248	100,0

Har du tatt noen utdanning i Norge?

	N	%
ja	126	50,0
nei	126	50,0
Total	252	100,0

Arbeidserfaring hjemmefra

	N	%
mindre enn 2 år	36	14,3
2 - 5 år	59	23,5
5 - 10 år	66	26,3
mer enn 10 år	54	21,5
har ikke jobbet	36	14,3
Total	251	100,0

Arbeidssituasjon i Norge

	N	%
student	16	6,6
jobbsøkende	34	13,9
hjemmeværende	45	18,4
yrkesaktiv	143	58,6
kan ikke jobbe pga. dårlig helse	6	2,5
Total	244	100,0

Kvalifisert/ikke kvalifisert jobb

	N	%
jobber ikke	73	34,0
ikke kvalifisert stilling	18	8,4
jobber i samme kvalifikasjon som i hjemlandet	76	35,3
jobber i en annen kvalifikasjon som i hjemlandet	48	22,3
Total	215	100,0

"Jeg synes at det er vanskelig å finne en jobb i Norge uavhengig av nasjonalitet."

	N	%
enig	32	13,9
enig i noen grad	117	50,6
uenig	59	25,5
vet ikke	9	3,9
kan ikke svare	14	6,1
Total	231	100,0

"Jeg synes at særlig russiske kvinner sliter med å få seg jobb."

	N	%
enig	19	8,3
enig i noen grad	45	19,6
uenig	132	57,4
vet ikke	23	10,0
kan ikke svare	11	4,8
Total	230	100,0

"Jeg synes at russiske kvinner har en bedre situasjon på arbeidsmarkedet i Norge enn andre ikke norske kvinner."

	N	%
enig	14	5,1
enig i noen grad	33	12,0
uenig	121	44,2
vet ikke	50	18,2
kan ikke svare	12	4,4
Total	230	83,9

"Jeg personlig har opplevd diskriminerende adferd fra norske arbeidsgivere på grunn av min nasjonalitet."

	N	%
enig	16	7,0
enig i noen grad	21	9,1
uenig	146	63,5
vet ikke	11	4,8
kan ikke svare	36	15,7
Total	230	100,0

"Jeg personlig har opplevd diskriminerende adferd fra mine norske kollegaer på grunn av min nasjonalitet."

	N	%
enig	13	5,7
enig i noen grad	36	15,8
uenig	137	60,1
vet ikke	8	3,5
kan ikke svare	34	14,9
Total	228	100,0

"Mine norske kollegaer synes det er spennende at jeg kommer fra Russland (Ukraina, Latvia osv.)"

	N	%
enig	91	39,6
enig i noen grad	86	37,4
uenig	14	6,1
vet ikke	8	3,5
kan ikke svare	31	13,5
Total	230	100,0

"De fleste av mine kollegaer er nordmenn."

	N	%
enig	127	55,7
enig i noen grad	42	18,4
uenig	23	10,1
vet ikke	1	,4
kan ikke svare	35	15,4
Total	228	100,0

"Jeg føler meg inkludert i arbeidsprosessen på en lik måte som mine kollegaer."

	N	%
enig	139	61,2
enig i noen grad	32	14,1
uenig	15	6,6
vet ikke	7	3,1
kan ikke svare	34	15,0
Total	227	100,0

"Jeg føler meg inkludert i kollektivet som person."

	N	%
enig	108	47,6
enig i noen grad	55	24,2
uenig	24	10,6
vet ikke	6	2,6
kan ikke svare	34	15,0
Total	227	100,0

Type barnehage

	N	%
kommunal	89	39,0
privat	62	27,2
familiebarnehage	4	1,8
forskjellige barnehager	18	7,9
har ingen erfaring	55	24,1
Total	228	100,0

Hvor fornøyd er / var du med barnehagen?

	N	%
veldig fornøyd	47	20,7
fornøyd	104	45,8
ikke fornøyd	14	6,2
veldig misfornøyd	3	1,3
har erfaringer med forskjellige	8	3,5
har ingen erfaringer	51	22,5
Total	227	100,0

Synes du at norske barnehager er...

	N	%
bedre enn i hjemlandet	68	29,6
dårligere enn i hjemlandet	29	12,6
annerledes	111	48,3
ingen stor forskjell	2	,9
vet ikke	20	8,7
Total	230	100,0

Etter din mening, hvor mye trives barnet ditt (barna dine) i en norsk barnehage?

	N	%
trives veldig	74	32,5
trives	83	36,4
trives ikke	7	3,1
vet ikke	5	2,2
har erfaring med forskjellige barnehager	8	3,5
har ingen erfaringer	51	22,4
Total	228	100,0

"Jeg synes det er veldig godt når barnehagemedarbeidere kommer fra forskjellige land."

	N	%
enig	78	34,5
enig i noen grad	86	38,1
uenig	30	13,3
vet ikke	17	7,5
kan ikke svare	15	6,6
Total	226	100,0

"Jeg synes det er veldig godt når barna i barnehage kommer fra forskjellige land."

	N	%
enig	102	45,1
enig i noen grad	89	39,4
uenig	10	4,4
vet ikke	10	4,4
kan ikke svare	15	6,6
Total	226	100,0

"Jeg får nok anledninger til å komme i kontakt med andre foreldre i barnehagen."

	N	%
enig	44	19,8
enig i noen grad	80	36,0
uenig	43	19,4
vet ikke	16	7,2
kan ikke svare	39	17,6
Total	222	100,0

"Jeg er interessert i å komme i kontakt med andre foreldre i barnehagen."

	N	%
enig	99	44,4
enig i noen grad	62	27,8
uenig	27	12,1
vet ikke	10	4,5
kan ikke svare	25	11,2
Total	223	100,0

"Jeg bare har kontakt med foreldre som kommer fra andre land, men ikke Norge."

	N	%
enig	10	4,5
enig i noen grad	38	17,0
uenig	140	62,8
vet ikke	7	3,1
kan ikke svare	28	12,6
Total	223	100,0

"Jeg bare har kontakt med foreldre fra mitt hjemland."

	N	%
enig	13	5,9
enig i noen grad	23	10,5
uenig	156	70,9
vet ikke	1	,5
kan ikke svare	27	12,3
Total	220	100,0

Hvor mye vet du om barnevernet?

	N	%
vet mye	157	69,5
vet noe	68	30,1
vet (nesten) ingenting	1	,4
Total	226	100,0

Har du gjort noen erfaringer med barnevernet?

	N	%
ja	27	11,9
nei	199	88,1
Total	226	100,0

"Jeg ofte hører skumle historier om barnevernet i medier, sosiale nettverk og fra bekjente."

	N	%
enig	145	65,9
enig i noen grad	65	29,5
uenig	9	4,1
vet ikke	1	,5
Total	220	100,0

"Jeg stoler på at disse historiene er sanne."

	N	%
enig	21	9,6
enig i noen grad	96	44,0
uenig	78	35,8
vet ikke	23	10,6
Total	218	100,0

"Jeg har inntrykk at barnevernet er ekstra nøye mot utenlandske mødre."

	N	%
enig	60	27,3
enig i noen grad	84	38,2
uenig	56	25,5
vet ikke	20	9,1
Total	220	100,0

"Jeg har inntrykk at barnevernet er ekstra nøye mot mødre fra Russland (Ukraina, Latvia osv.)"

	N	%
enig	36	16,6
enig i noen grad	62	28,6
uenig	81	37,3
vet ikke	38	17,5
Total	217	100,0

"Jeg tror at barnevernet kan ta barn fra familien på grunn av små ting."

	N	%
enig	33	15,1
enig i noen grad	55	25,1
uenig	103	47,0
vet ikke	28	12,8
Total	219	100,0

"Jeg tror at barnevernet kan ta barn fra familien på grunn av kulturelle forskjeller."

	N	%
enig	34	15,6
enig i noen grad	67	30,7
uenig	84	38,5
vet ikke	33	15,1
Total	218	100,0

"Jeg er bekymret at barnevernet kan bli oppmerksom på min familie."

	N	%
enig	48	22
enig i noen grad	48	22
uenig	97	44,5
vet ikke	25	11,5
Total	218	100

"Jeg prøver å forholde meg ekstra stille i offentlighet med tanke på barnevernet."

	N	%
enig	56	25,7
enig i noen grad	44	20,2
uenig	99	45,4
vet ikke	19	8,7
Total	218	100,0

Vedlegg 4: Statistiske analyser

Tabell 5 Sammenligning av gjennomsnitt for variablene "Vanskelig for russiske kvinner å finne jobb"

Nasjonalitet partner	Gjennomsnitt	N	Standardavvik
norsk	2,65	99	,849
samme nasjonalitet som meg	2,94	78	,873
annen nasjonalitet som meg, men ikke norsk	2,90	31	,944
jeg er ikke gift	3,36	14	,842
Total	2,83	222	,886

P-verdi=0,217

Tabell 6 Korrelasjonsanalyse for variablene "De fleste kollegaer er nordmenn" og "Vanskelig for russiske kvinner å finne jobb"

	De fleste kollegaer er nordmenn	Vanskelig for russiske kvinner å finne jobb
De fleste kollegaer er nordmenn	1	,167
Vanskelig for russiske kvinner å finne jobb	,167	1

P-verdi=0,012

Tabell 7 Korrelasjonsanalyse for variablene "Antall år i Norge" og Vanskelig for russiske kvinner å finne jobb"

	Antall år i Norge	Vanskelig for russiske kvinner å finne jobb
Antall år i Norge	1	-0,94
Vanskelig for russiske kvinner å finne jobb	-0,94	1

P-verdi=0,156

Tabell 8 Krysstabell for variablene "Mors tilfredshet med norske barnehager" og "Nasjonalitet partner"

	norsk	samme nasjonalitet som meg	annen nasjonalitet som meg, men ikke norsk	jeg er ikke gift	Total
veldig tilfreds	44,4%	42,2%	8,9%	4,4%	100,0%
tilfreds	46,0%	32,0%	14,0%	8,0%	100,0%
ikke tilfreds	64,3%	14,3%	21,4%	0,0%	100,0%
veldig utilfreds	33,3%	33,3%	33,3%	0,0%	100,0%
har erfaringer med forskjellige	12,5%	62,5%	25,0%	0,0%	100,0%
har ingen erfaringer	44,9%	32,7%	14,3%	8,2%	100,0%
Total	45,2%	34,2%	14,2%	6,4%	100,0%

P-verdi=0,602

Tabell 9 Sammenligning av gjennomsnitt for variablene "Antall år i Norge" og "Mors tilfredshet med norske barnehager"

Antall år i Norge	Gjennomsnitt	N	Standardavvik
0 år	6,00	2	0,000
0-1 år	3,33	3	2,309
1 - 3 år	3,97	34	2,222
3 – 10 år	2,87	120	1,883
over 10 år	2,26	68	1,229
Total	2,89	227	1,861

P-verdi=0,000

Tabell 10 Krysstabell for variablene "Bosted i Norge" og "Mors tilfredshet med norske barnehager"

	stor by	liten by	landsby i nærheten av en strobby	adskilt landsby eller gård	Total
veldig tilfreds	34,8%	41,3%	21,7%	2,2%	100,0%
tilfreds	26,0%	40,4%	29,8%	3,8%	100,0%
ikke tilfreds	28,6%	35,7%	21,4%	14,3%	100,0%
veldig utilfreds	33,3%	66,7%			100,0%
har erfaringer med forskjellige	57,1%	14,3%	28,6%		100,0%
har ingen erfaringer	32,7%	36,7%	30,6%		100,0%
Total	30,5%	39,0%	27,4%	3,1%	100,0%

P-verdi=0,506

Tabell 11 Krysstabell for variablene "Nasjonalitet partner" og "Norske vs. russiske barnehager"

	norsk	samme nasjonalitet som meg	annen nasjonalitet som meg, men ikke norsk	jeg er ikke gift	Total
bedre enn i hjemlandet	43,3%	40,3%	13,4%	3,0%	100,0%
dårligere enn i hjemlandet	44,4%	22,2%	25,9%	7,4%	100,0%
annerledes	44,9%	35,5%	11,2%	8,4%	100,0%
ingen stor forskjell	50,0%			50,0%	100,0%
vet ikke	52,6%	31,6%	15,8%		100,0%
Total	45,0%	34,7%	14,0%	6,3%	100,0%

P-verdi=0,201

Tabell 12 Sammenligning av gjennomsnitt for variablene "Antall år i Norge" og "Norske vs. russiske barnehager"

Antall år i Norge	Gjennomsnitt	N	Standardavvik
0 år	4,00	2	1,414
0-1 år	3,00	3	0,000
1 - 3 år	2,60	35	1,241
3 – 10 år	2,46	121	1,252
over 10 år	2,33	69	,995
Total	2,47	230	1,177

P-verdi=0,023

Tabell 13 Krysstabell for variablene "Type barnehage" og "Mors tilfredshet med norske barnehager"

	kommunal	privat	familiebarnehage	forskjellige barnehager	har ingen erfaring	Total
veldig tilfreds	46,8%	40,4%	6,4%	6,4%		100,0%
tilfreds	51,5%	36,9%	1,0%	9,7%	1,0%	100,0%
ikke tilfreds	64,3%	14,3%		7,1%	14,3%	100,0%
veldig utilfreds	33,3%	33,3%		33,3%		100,0%
har erfaringer med forskjellige	37,5%	25,0%		37,5%		100,0%
har ingen erfaringer					100,0%	100,0%
Total	38,9%	27,4%	1,8%	8,0%	23,9%	100,0%

P-verdi=0,000

Tabell 14 Krysstabell for variablene "Nasjonalitet partner" og "Anledning for kontakt"

	norsk	samme nasjonalitet som meg	annen nasjonalitet som meg, men ikke norsk	jeg er ikke gift	Total
enig	53,5%	25,6%	7,0%	14,0%	100,0%
enig i noen grad	39,0%	42,9%	15,6%	2,6%	100,0%
uenig	46,3%	31,7%	19,5%	2,4%	100,0%
vet ikke	37,5%	25,0%	18,8%	18,8%	100,0%
kan ikke svare	45,9%	35,1%	13,5%	5,4%	100,0%
Total	44,4%	34,6%	14,5%	6,5%	100,0%

P-verdi=0,132

Tabell 15 Krysstabell for variablene "Nasjonalitet partner" og "Interesse i kontakt"

	norsk	samme nasjonalitet som meg	annen nasjonalitet som meg, men ikke norsk	jeg er ikke gift	Total
enig	52,1%	27,7%	9,6%	10,6%	100,0%
enig i noen grad	34,4%	42,6%	19,7%	3,3%	100,0%
uenig	44,4%	33,3%	18,5%	3,7%	100,0%
vet ikke	20,0%	70,0%	10,0%		100,0%
kan ikke svare	45,8%	33,3%	16,7%	4,2%	100,0%
Total	44,0%	35,2%	14,4%	6,5%	100,0%

P-verdi=0,120

Tabell 16 Krysstabell mellom variablene "Nasjonalitet partner" og "Kontakt med bare utenlandske foreldre"

	norsk	samme nasjonalitet som meg	annen nasjonalitet som meg, men ikke norsk	jeg er ikke gift	Total
enig	20,0%	60,0%	20,0%		100,0%
enig i noen grad	32,4%	48,6%	16,2%	2,7%	100,0%
uenig	47,8%	30,6%	13,4%	8,2%	100,0%
vet ikke	57,1%	28,6%		14,3%	100,0%
kan ikke svare	48,1%	29,6%	18,5%	3,7%	100,0%
Total	44,2%	34,9%	14,4%	6,5%	100,0%

P-verdi=0,383

Tabell 17 Krysstabell mellom variablene "Nasjonalitet partner" og "Kontakt med bare russiske foreldre"

	norsk	samme nasjonalitet som meg	annen nasjonalitet som meg, men ikke norsk	jeg er ikke gift	Total
enig		69,2%	15,4%	15,4%	100,0%
enig i noen grad	36,4%	40,9%	22,7%		100,0%
uenig	47,7%	31,8%	13,2%	7,3%	100,0%
vet ikke	100,0%				100,0%
kan ikke svare	50,0%	30,8%	15,4%	3,8%	100,0%
Total	44,1%	34,7%	14,6%	6,6%	100,0%

P-verdi=0,124

Tabell 18 Sammenligning av gjennomsnitt mellom variablene "Antall år i Norge" og "Anledning for kontakt"

Antall år i Norge	Gjennomsnitt	N	Standardavvik
0 år	5,00	1	
0-1 år	3,33	3	2,082
1 - 3 år	3,39	33	1,540
3 – 10 år	2,62	117	1,265
over 10 år	2,34	68	1,229
Total	2,67	222	1,351

P-verdi=0,035

Tabell 19 Sammenligning av gjennomsnitt mellom variablene "Antall år i Norge " og "Interesse i kontakt"

Antall år i Norge	Gjennomsnitt	N	Standardavvik
0 år	3,00	2	2,828
0-1 år	3,33	3	2,082
1 - 3 år	2,33	33	1,614
3 – 10 år	2,06	117	1,282
over 10 år	1,99	68	1,152
Total	2,10	223	1,323

P-verdi=0,701

Tabell 20 Sammenligning av gjennomsnitt mellom variablene "Antall år i Norge " og "Kontakt med bare utenlandske foreldre"

Antall år i Norge	Gjennomsnitt	N	Standardavvik
0 år	5,00	1	
0-1 år	4,00	3	1,000
1 - 3 år	3,18	33	1,185
3 – 10 år	2,99	118	,947
over 10 år	2,93	68	,739
Total	3,02	223	,942

P-verdi=0,007

Tabell 21 Krysstabell for variablene "Kunnskap om barnevern" og "Tro i media-innlegg"

	vet mye	vet noe	vet nesten ingenting	Total
enig	76,2%	23,8%		100,0%
enig i noen grad	67,7%	31,3%	1,0%	100,0%
uenig	74,4%	25,6%		100,0%
vet ikke	56,5%	43,5%		100,0%
Total	69,7%	29,8%	,5%	100,0%

P-verdi=0,611

Tabell 22 Krysstabell for variablene "Erfaring med barnevern" og "Tro i media-innlegg"

	ja	nei	Total
enig	28,6%	71,4%	100,0%
enig i noen grad	10,4%	89,6%	100,0%
uenig	10,3%	89,7%	100,0%
vet ikke	13,0%	87,0%	100,0%
Total	12,4%	87,6%	100,0%

P-verdi=0,125

Tabell 23 Krysstabell for variablene "Kunnskap om barnevern" og "Barnevern er ekstra nøye mot utenlandske mødre"

	vet mye	vet noe	vet nesten ingenting	Total
enig	68,3%	30,0%	1,7%	100,0%
enig i noen grad	69,0%	31,0%		100,0%
uenig	78,6%	21,4%		100,0%
vet ikke	55,0%	45,0%		100,0%
Total	70,0%	29,5%	,5%	100,0%

P-verdi=0,334

Tabell 24 Krysstabell for variablene "Kunnskap om barnevern" og "Barnevern er ekstra nøye mot russiske mødre"

	vet mye	vet noe	vet nesten ingenting	Total
enig	75,0%	22,2%	2,8%	100,0%
enig i noen grad	64,5%	35,5%		100,0%
uenig	77,8%	22,2%		100,0%
vet ikke	60,5%	39,5%		100,0%
Total	70,5%	29,0%	,5%	100,0%

P-verdi=0,096

Tabell 25 Krysstabell for variablene "Kunnskap om barnevern" og "Barnevern reagerer på småting"

	vet mye	vet noe	vet nesten ingenting	Total
enig	78,8%	21,2%		100,0%
enig i noen grad	65,5%	32,7%	1,8%	100,0%
uenig	75,7%	24,3%		100,0%
vet ikke	50,0%	50,0%		100,0%
Total	70,3%	29,2%	,5%	100,0%

P-verdi=0,073

Tabell 26 Krysstabell for variablene "Kunnskap om barnevern" og "Barnevern reagerer på kulturelle forskjeller"

	vet mye	vet noe	vet nesten ingenting	Total
enig	85,3%	14,7%		100,0%
enig i noen grad	79,1%	19,4%	1,5%	100,0%
uenig	70,2%	29,8%		100,0%
vet ikke	33,3%	66,7%		100,0%
Total	69,7%	29,8%	,5%	100,0%

P-verdi=0,000

Tabell 27 Krysstabell for variablene "Kunnskap om barnevern" og "Bekymring mot barnevern"

	vet mye	vet noe	vet nesten ingenting	Total
enig	72,9%	27,1%		100,0%
enig i noen grad	68,8%	31,3%		100,0%
uenig	73,2%	25,8%	1,0%	100,0%
vet ikke	60,0%	40,0%		100,0%
Total	70,6%	28,9%	,5%	100,0%

P-verdi=0,765

Tabell 28 Krysstabell for variablene "Kunnskap om barnevern" og "Adferd i offentlighet"

	vet mye	vet noe	vet nesten ingenting	Total
enig	66,1%	32,1%	1,8%	100,0%
enig i noen grad	68,2%	31,8%		100,0%
uenig	72,7%	27,3%		100,0%
vet ikke	73,7%	26,3%		100,0%
Total	70,2%	29,4%	,5%	100,0%

P-verdi=0,728

Tabell 29 Krysstabell for variablene "Erfaring med barnevern" og "Barnevern er ekstra nøye mot utenlandske mødre"

	ja	nei	Total
enig	11,7%	88,3%	100,0%
enig i noen grad	11,9%	88,1%	100,0%
uenig	12,5%	87,5%	100,0%
vet ikke	15,0%	85,0%	100,0%
Total	12,3%	87,7%	100,0%

P-verdi=0,982

Tabell 30 Krysstabell for variablene "Erfaring med barnevern" og "Barnevern er ekstra nøye mot russiske mødre"

	ja	nei	Total
enig	19,4%	80,6%	100,0%
enig i noen grad	11,3%	88,7%	100,0%
uenig	11,1%	88,9%	100,0%
vet ikke	10,5%	89,5%	100,0%
Total	12,4%	87,6%	100,0%

P-verdi=0,582

Tabell 31 Krysstabell for variablene "Erfaring med barnevern" og "Barnevern reagerer på småting"

	ja	nei	Total
enig	18,2%	81,8%	100,0%
enig i noen grad	20,0%	80,0%	100,0%
uenig	7,8%	92,2%	100,0%
vet ikke	7,1%	92,9%	100,0%
Total	12,3%	87,7%	100,0%

P-verdi=0,081

Tabell 32 Krysstabell for variablene "Erfaring med barnevern" og "Barnevern reagerer på kulturelle forskjeller"

	ja	nei	Total
enig	11,8%	88,2%	100,0%
enig i noen grad	11,9%	88,1%	100,0%
uenig	10,7%	89,3%	100,0%
vet ikke	15,2%	84,8%	100,0%
Total	11,9%	88,1%	100,0%

P-verdi=0,931

Tabell 33 Krysstabell for variablene "Erfaring med barnevern" og "Bekymring mot barnevern"

	ja	nei	Total
enig	14,6%	85,4%	100,0%
enig i noen grad	20,8%	79,2%	100,0%
uenig	8,2%	91,8%	100,0%
vet ikke	8,0%	92,0%	100,0%
Total	12,4%	87,6%	100,0%

P-verdi=0,148

Tabell 34 Krysstabell for variablene "Erfaring med barnevern" og "Adferd i offentlighet"

	ja	nei	Total
enig	16,1%	83,9%	100,0%
enig i noen grad	6,8%	93,2%	100,0%
uenig	13,1%	86,9%	100,0%
vet ikke	5,3%	94,7%	100,0%
Total	11,9%	88,1%	100,0%

P-verdi=0,400

Tabell 35 Krysstabell for variablene "Nasjonalitet partner" og "Bekymring mot barnevern"

	norsk	samme nasjonalitet som meg	annen nasjonalitet som meg, men ikke norsk	jeg er ikke gift	Total
enig	35,4%	41,7%	18,8%	4,2%	100,0%
enig i noen grad	32,6%	45,7%	17,4%	4,3%	100,0%
uenig	53,8%	28,0%	11,8%	6,5%	100,0%
vet ikke	39,1%	30,4%	13,0%	17,4%	100,0%
Total	43,3%	35,2%	14,8%	6,7%	100,0%

P-verdi=0,123

Tabell 36 Krysstabell for variablene "Nasjonalitet partner" og "Adferd i offentlighet"

	norsk	samme nasjonalitet som meg	annen nasjonalitet som meg, men ikke norsk	jeg er ikke gift	Total
enig	38,2%	41,8%	16,4%	3,6%	100,0%
enig i noen grad	34,1%	43,2%	20,5%	2,3%	100,0%
uenig	51,6%	26,3%	11,6%	10,5%	100,0%
vet ikke	41,2%	41,2%	11,8%	5,9%	100,0%
Total	43,6%	35,1%	14,7%	6,6%	100,0%

P-verdi=0,186